જાણવા જે અભ્યાસ કરવો પડે તેને જૈનશાસ્ત્રોમાં ગ્રહણશિક્ષા કહેલ છે. માટે ભાવથી સમ્યક્ચારિત્ર પાળનારાઓને કે આસેવનશિક્ષા સેવનારાઓને સાથે સાથે સૂત્રો ભણાવવા, અર્થો સમજાવવા, રહસ્યો સમજાવવા ગ્રહણશિક્ષાની પણ જરૂર પડે છે.

આથી ગ્રહણશિક્ષા એટલે સમ્યગ્જ્ઞાન અને આસેવનશિક્ષા એટલે સમ્યક્ચારિત્ર એ મુક્તિનો ઉપાય છે.

પૂર્વના જ્ઞાની પુરુષોએ જીવો સમ્યગ્જ્ઞાનમાં આગળ વધે તે માટે જુદી જુદી ભૂમિકામાં રહેલાં જીવોને લક્ષ્યમાં રાખીને તે તે જીવોના હિતને માટે શ્રી જિનાગમરૂપી સમુદ્રમાંથી ઉદ્ધરીને અનેક પ્રકરણાદિ ગ્રંથરત્નોની રચના કરી છે, તે ગ્રંથોનો સૂક્ષ્મદૃષ્ટિથી અભ્યાસ કરવામાં આવે તો જીવાદિ તત્ત્વોનું વાસ્તવિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાથી આચારશુદ્ધિ તથા વિચારશુદ્ધિ પણ સારી રીતે થવા પામે.

આ શ્રી જિનગુણરત્નાકર, કૈવલ્યમુક્તિસારસંગ્રહ ગ્રંથના સંગ્રાહિકા પૂ૦ સા૦ શ્રી મુક્તિશ્રીજી મ૦ શ્રી એ ૧૩ વર્ષની બાલ્યઅવસ્થામાં પરમપાવની ભાગવતી દીક્ષા અંગીકાર કરી, ગુરુકુળવાસમાં રહી નાના-મોટા અનેક ગ્રંથોનો અભ્યાસ તથા વાંચન આદિ કરી તેના પરિપાકરૂપે અભ્યાસ-કાળ દરમ્યાન અનેક નોંધો કરી હતી.

તે નોંધણુકો ઘણા પૂ૦ મુનિરાજો તથા પૂ૦ સાધ્વીજી મહારાજો વાંચવા-વિચારવા અવારનવાર લઈ જતા હતા અને ઘણાય વાચકોની માગણી હતી કે આ નોંધોને ગ્રંથરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે તો અનેક જીવોને તે ઉપયોગી થાય.

જન્મ–દેઢીયા
સં. ૧૯૬૯

ઉપાધ્યાયપદ
ગેરાડિ
સં. ૧૯૯૮

દીક્ષા–દેઢીયા
સં. ૧૯૯૩

આચાર્યપદ
મુંબઇ
અક્ષયતૃતીયા
સં. ૨૦૧૨

પરમ પૂજ્ય તીર્થસ્વરૂપ ગણાધિપતિ પૂ૦ દાદાસાહેબશ્રી **ગૌતમસાગરજી** મ.ના પટ્ટધર વિદ્વદ્વર્ય પ્રખરવક્તા આર્યરક્ષિત જૈન તત્ત્વજ્ઞાન વિદ્યાપીઠ સંસ્થાપક તીર્થપ્રભાવક અચલગચ્છાધિપતિ પ. પૂ૦ આચાર્યદેવશ્રી

૧૦૦૮ શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ

ગચ્છાધિપતિપદ તથા તીર્થપ્રભાવક બિરુદ વીર નિર્વાણ ૨૫૦૦ ભદ્રેશ્વરતીર્થ)

[illegible] પૂ૦ આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ મ૦ [illegible] [illegible] શ્રી અજીતસાગરસૂરિજી મ૦ [illegible] પૂ૦ મહારાજશ્રીની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પ્રથમ [illegible] [illegible] (૫૦ [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] પૂ૦ આ૦ શ્રી અજીતસાગરસૂરિજી [illegible] પૂ૦ આ૦ શ્રી [illegible] [illegible] [illegible]

પૂ૦ આ૦ શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ મ૦ [illegible] [illegible] પૂ૦ મહારાજશ્રી [illegible] [illegible]

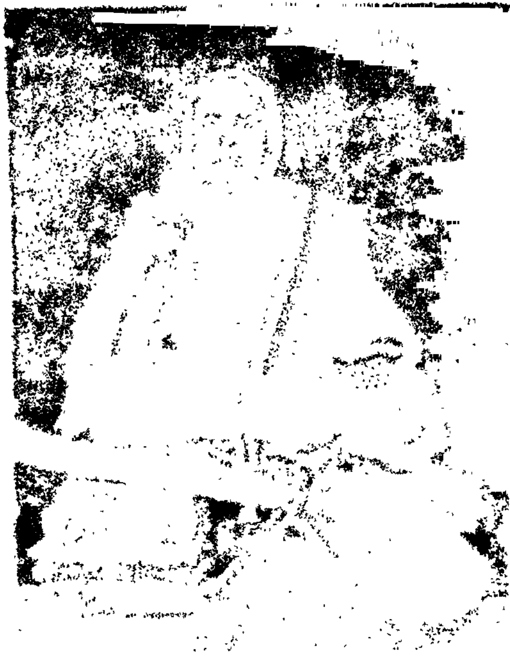
પૂ૦ [illegible] બુદ્ધિસાગરસૂરિ [illegible]

ચિત્રકળામાં પણ સારા નિષ્ણાત છે. તેઓશ્રીએ કાપડ વગેરે ઉપર જંબૂદ્વીપ અઢીદ્વીપ, નંદીશ્વરદ્વીપ, ચૌદ રાજ· લોક, લોકાલોક, ૧૦૨૪ અર્હંમય પટ્ટ, શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર પટ્ટ, આગમપુરુષ, વિષયવૃક્ષ, મેરુપર્વત આદિ અનેક ચિત્રપટ્ટો મોટી સંખ્યામાં પોતાની જાતે તૈયાર કરી ઘણી પાઠશાળાઓ તથા શ્રી સંઘોને સમર્પિત કરી તે તે વિષયના અભ્યાસકો ઉપર ઘણો જ ઉપકાર કર્યો છે.

તેઓશ્રીમાં મોટામાં મોટો ગુણ અત્યંત શાંત સ્વભાવ ગાંભીર્ય અને સ્વાધ્યાયમગ્નપણાનો છે. શરીર અસ્વસ્થ હોવા છતાં પ્રતિસમય ગિરિરાજ, વીતરાગ પરમાત્મા, નવકારમંત્રનુ ધ્યાન અને આરાધનાવિષયક ગ્રંથોના વાંચનમાં મગ્ન રહે છે.

આ ગ્રંથનું પ્રકાશન કરતાં શુદ્ધિ ઉપર પૂરતું લક્ષ આપવામાં આવ્યું છે, છતાં દૃષ્ટિદોષથી, પ્રેસદોષથી કે પ્રજ્ઞાપરાધ પણાને લીધે શ્રી જિનેશ્વર પરમાત્માના આગમથી કોઇ વસ્તુ વિરુદ્ધપણે આવી જવા પામી હોય તો તેની અંતઃકરણથી ક્ષમા યાચીયે છીએ. અભ્યાસીવર્ગને જે મહત્ત્વથી ભૂલો જણાય તે પૂ૦ મહારાજશ્રીને જણાવવા વિજ્ઞપ્તિ છે જેથી ભાવિષ્યમાં તે સુધારી લેવામાં આવશે.

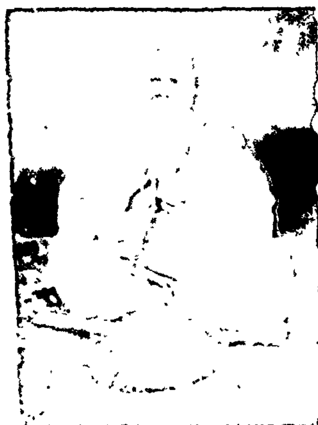
શરૂઆતથી આ ગ્રંથ ૪૦ ફર્મોમાં સમાવેશ કરવાનો નિર્ણય કરેલ અને કાગળો પણ તે પ્રમાણે ખરીદ કરવામાં આવેલ, પ્રેસમેટર તૈયાર થતાં ઘણું વધી જવાથી બંનેય વિભાગોમાથી કેટલુંક મેટર રદ કરવું પડેલ છે. કારણ કે બધું મેટર લેવામાં આવે તો ગ્રંથનું કદ ઘણું વધી જાય

તીર્થપ્રભાવક અચલગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવ

૧૦૦૮ શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સા.ના આજ્ઞાવર્તિની

- જન્મ -
વિ. સં. ૧૯૬૭
અષાડ સુદ ૬
કચ્છ-સાંધવ

- દીક્ષા -
વિ. સં. ૧૯૮૧ના
કારતક વદ ૬
કચ્છ-જસાપર

પૂ૦ સાધ્વીજીશ્રી કેવલશ્રીજી મ.ના શિષ્યા આબાલબ્રહ્મચારિણી

પૂ૦ સાધ્વીજી શ્રી મુક્તિશ્રીજી મહારાજ

[illegible] વગેરે ગ્રંથોને પણ ભવિષ્યમાં અનુક્રમે અમારે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

[illegible]

અંતમાં આ ગ્રંથનું [illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

લિ. સંચાલક,
[illegible]
[illegible]
[illegible]

સ્વર્ગસ્થ શ્રી મેઘજીભાઈ પેથરાજભાઈ શાહની જીવન ઝરમર.

શ્રી મેઘજીભાઇનો જન્મ ૧૯૦૩ની સાલમાં જામનગર નજીકના ડબાસંગ નામના નાના ગામમાં થયો હતો. ત્યાં સ્થાનિક ગામઠી નિશાળમાં ગુજરાતી પાંચમા ધોરણ સુધી તેમણે અભ્યાસ કર્યો અને ત્યાં જ તેમના ભણતરનો અંત આવ્યો. નબળી આર્થિક સ્થિતિ અંગે આગળ અભ્યાસ કરી શકેલ નહિં. સોળ વરસની ઉંમરે તેઓ આફ્રિકા (કેન્યા) ગયા, ત્યાં તેમનો માસિક પગાર રૂપીઆ પચ્ચીશ હતો અને તે ઉપરાંત રહેવાનું તથા જમવાનું તેમને મળતું.

કેન્યામાંથી તેઓએ વેપાર-ધંધામાંથી અંગત ફાયદા પુરતું ૧૯૫૩ની સાલમાં સદંતર નિવૃત્તિપણું લઇ લીધું. ભયંકર ગામડાની ગરીબાઇમાં જન્મેલ તેમણે જ્યારે નિવૃત્તિ લીધી તે વરસોમાં બહુ વિશાળ પાયા ઉપર અનેકવિધ વેપાર આફ્રિકામાં જમાવ્યો, સેંકડો માણસો તેમની તાબેદારીમાં હતા, અને વરસો સુધી તેમની તમામ વેપારી પેઢીઓ દિનપ્રતિદિન પ્રગતિ કરતી ગઇ ગરિબાઇ, તંગી, પરાધીનતા, પોતે જ ભોગવેલ હોઇ તેમણે અનુભવ્યું કે ભારત તથા આફ્રિકા જેવા ગરીબ અને પછાત દેશોમાં ગરીબોને કેળવણી અને દવાખાનાઓની
ડતાઓની સૌથી વધારે મહત્વની જરૂરીઆતો ગણાય.

શ્રીમતી મણીબેન મઘજી પેથરાજ શાહ

જન્મ તા. ૮ એપ્રીલ ૧૯૧૮ (ચૈત્ર સુદ ૧૩)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સતત જાળવી રાખ્યું, અને તેમનું આ કામ હોંશથી જ [illegible]-શથી તેમના પત્ની શ્રીમતી મણીબ્હેન અને તેમના સુપુત્રો શ્રી બીપીન જે બારીસ્ટર થયેલ છે અને શ્રી અનંત કે જેણે ઇકોનોમીકસ વિષયમાં ડીગ્રી લીધેલ છે તેમણે સતત જાળવી રાખેલ છે અને કેન્યામાં, ભારતમાં અને વિલાયતમાં અનેક દાનો આપેલ છે.

શ્રી મેઘજીભાઇના અવસાન પછી લગભગ પાંચ લાખ પાઉન્ડની રકમ કુટુંબના ટ્રસ્ટો તરફથી તેમણે આપેલ છે. (લગભગ ૯૦ લાખ રૂપીઆ) આવા દાનોમાં કેન્સર હોસ્પીટલ, કોબાલ્ટ યુનીટ, ટેક્નીકલ ઇન્સ્ટીટ્યુટો, કોલેજો અને સ્કોલરશીપોનો સમાવેશ થાય છે, ભારત અને કેન્યાને આ વિશેષ લાભો આપેલ છે આ ઉપરાંત લંડનમાં હેમરસ્મીથ હોસ્પીટલમાં લેકચર થીએટર બનાવવા માટે પાઉન્ડ ૧૯૦૦૦ અને તે ઉપરાંત વિલાયતની કેટલીય ધર્માદા સંસ્થાઓને મર્યાદિત રકમો આપેલ છે.

તદુપરાંત શ્રી જિનેશ્વર દેવોએ બતાવેલ સાત ક્ષેત્રોમાં પણ લાખો રૂપિયાનો વ્યય કરેલ છે. હાલમાં તેમના ધર્મપત્ની શ્રીમતી મણીબેન પણ ખૂબ જ સારી રીતે ધાર્મિક કાર્યોમાં પુણ્યાઇથી પ્રાપ્ત થયેલ લક્ષ્મીનો સદ્વ્યય કરી પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય ઉપાર્જન કરી રહ્યા છે.

વિષયાનુક્રમ

વિભાગ પહેલો

ભાગ બીજો

[illegible] પૃષ્ઠ ૩૪૪ થી ૬૪૦

([illegible])

શુદ્ધિપત્રક

નંબર	લાઇન	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૩	૨૨	ઢગમાં	ગઢમાં
૫૫	૧	માગ્રે છે	નાચે છે
૬૯	૫	ડરનાર છો	ડરનાર ડર છો
૧૦૬	૨૧	સ	સૂર્યની
૧૦૭	૨૦	અક્ખાસણી	અક્ખાણસોણી
૧૦૮	૧૪	આચિત્ય	ઔચિત્ય
૧૨૩	૧૧	રાહત	રહિત
૧૩૯	૨૨	ઉપરતી	ઉપરની
૧૫૬	૧૪	શ્રત	શ્રુત
૧૬૩	૨૧	પ્રાયાશ્રત	પ્રાયશ્ચિત
૧૬૬	૮	આ આ	આ
૧૭૭	૨૦	દ્રવ્યાયક	દ્રવ્યાર્થિક
૨૦૧	૩	અને આદિની	આદિની
૨૦૫	૪	બરાબર	ખરાબ
૨૦૮	૧૪	ભણાવપાની	ભણાવવાની
૨૧૩	૭	સામગ્રા	સામગ્રી
૧૧૪	૫	ગ્રાનને	જ્ઞાનને
૧૧૬	૧૨	ધ્યાવે	ધ્યાવે
૨૨૨	૧૩	યાગાન્ન	યોગાન્ન
૨૩૬	૧૭	પેડે	પેડે
૨૪૧	૧૧	ગાવષ્ટ	ગરિષ્ટ
૨૫૯	૧૪	એ	મન
૨૮૪	૧૪	વિચત્ર	વિચિત્ર
૨૮૭	૭	કંધ	કંઈ કરે
૨૮૭	૨૦	સધુ	સાધુ
૨૯૪	૬	માગે	માથે
૨૯૮	૭	એ	એ વીસ

શ્રી જિન–ગુણ–રત્નાકર–કૈવલ્ય–મુક્તિ

卐 સારસંગ્રહ 卐

नमस्कारसमो मन्त्रः, शत्रुञ्जयसमो गिरिः ।
वीतरागसमो देवो, न भूतो न भविष्यति ॥१॥

શ્રી ગિરિરાજ ઉપર–પગલે પગલે

* પવિત્રભાવના *

૧ કાંકરે કાંકરે સિધ્યા અનંતા, આ સિદ્ધભૂમિને વંદન.
૨ સિદ્ધ થવા નમું સિદ્ધ અનંતા, શુદ્ધ થવા નમું સિદ્ધ અનંતા.
૩ હે જગદીશ્વર ! જીવન જીવતાં શીખવો.
૪ હે જગદ્ગુરુ ! રાગદ્વેષની જંજાળથી બચાવો.
૫ હે જગ આલંબન ! પરાવલંબનથી છોડાવો.
૬ હે જગદાનંદ ! આત્માનંદની પ્રાપ્તિ કરાવો,
૭ હે જીવિતેશ્વર ! સમ્યગ્ જીવનની દૃષ્ટિ આપો.
૮ હે જગન્નાથ ! ભવભ્રમણથી ઉગારો.
૯ હે જગજીવન ! જીતેન્દ્રિય બનવા બળ આપો.
૧૦ હે જગદાધાર ! ભવોભવ તમારૂં શરણુ હોજો.
૧૧ હે જગદ્દીપક ! અમારા જીવનમાં પ્રકાશ પૂરો.
૧૨ હે જગદ્વત્સલ ! પ્રેમભક્તિના પાન કરાવો.
૧૩ હે તારકદેવ ! સંસારસાગરથી તારો, તારો.

૧૪ હે ગુણસાગર ! ગુણદૃષ્ટિ ઉઘાડો. ઉઘાડો.
૧૫ હે સર્વજ્ઞદેવ ! જ્ઞાનદૃષ્ટિ આપો. આપો.
૧૬ હે વીતરાગપ્રભુ ! રાગદ્વેષનો નાશ કરો,
૧૭ હે કૃપાસાગર ! મનઃશુદ્ધિની કૃપા કરો.
૧૮ હે ભગવંત ! આપના દર્શન ભવોભવ આપો.
૧૯ હે દેવાધિદેવ ! મુક્તિનું દ્વાર બતાવો, બતાવો.
૨૦ હે તીર્થાધિરાજ ! પગલે પગલે અમારી ભાવના ઉચ્ચ ને ઉચ્ચ બનો. અમારું મન નિર્મળ બનો. અમારા જીવનમાં પ્રાણ પ્રગટાવો. સિદ્ધ સ્વભાવની સાધના કરવા સામર્થ્ય આપો.

* પ્રભુજી આગળ વિનતિ *

૧ હે મારા વ્હાલા દાદા ! મને દર્શન આપો આપો.
૨ હે સુખસાગર પ્રભુ ! મને મોક્ષસુખ આપો આપો.
૩ હે કરૂણાસાગર ! મને સંસારસાગરથી તારો તારો.
૪ હે ભક્તવત્સલપ્રભુ ! આ સેવકની અરજી સ્વીકારો.
૫ હે જગજીવનપ્રભુ ! જગતના જીવોનો ઉદ્ધાર કરો.
૬ હે દીનાનાથ ! આ પામર ઉપર દયા કરો દયા કરો.
૭ હે ભવતારક પ્રભુ ! મને ભવથી ઉગારો ઉગારો.
૮ હે શરણાગતપ્રભુ ! મને આપનું શરણું છે.
૯ હે તારણહાર પ્રભુ ! આપની કૃપાથી હું અજ્ઞાનદશા છોડીને સ્વભાવમાં રમણતા કરું, ઉદાસીનતાવૃત્તિ રાખું ક્ષાયિક સમકિત પ્રગટે, અને યથાખ્યાત ચારિત્ર પ્રાપ્ત થાય.

શ્રી પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મંત્ર

[ચાર નિક્ષેપાયુક્ત-વિવેચન સાથે]

(સંગ્રાહિકા :: પૂ૦ સાધ્વી શ્રી મુક્તિશ્રીજી મહારાજ)

" नमो अरिहंताणं " એટલે અરિહંત ભગવંતોને નમસ્કાર થાઓ. अरि- એટલે કર્મરૂપી શત્રુ તેને हत- એટલે હણનારા છે. વલી अर्हन् એટલે ઇન્દ્રોને પણ પૂજ્ય છે. વલી अरुहत्- એટલે જેમને ફરીથી જન્મ નથી, તેમને મરણ ક્યાંથી હોય? કારણ કે જેમનું ભવરૂપી બીજ દગ્ધ થઇ ગયું છે.

તે અરિહંત ભગવાન્ કેવા છે ? બાર ગુણે કરી સહિત છે. આઠ મહાપ્રાતિહાર્યોએ કરીને સુશોભિત છે. ચોત્રિશ અતિશયવાળા છે. પાંત્રીસ વાણીના ગુણોએ કરી યુક્ત છે. સમવસરણમાં બીરાજમાન છે. બાર પર્ષદા આગળ દ્વાંદશાંગીનો ઉપદેશ આપે છે. અઢાર દૂષણ રહિત છે. તે અઢાર દૂષણ આ પ્રમાણે-અજ્ઞાનદશા, મિથ્યાત્વ, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, દુગંચ્છા, સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, નપુંસકવેદ, દાનાંતરાય, લાભાંતરાય, ભોગાંતરાય, ઉપભોગાંતરાય, વીર્યાંતરાય, રાગ

અને દ્વેષ. એ અઢાર દોષથી રહિત છે. તથા ક્રોધ રહિત છે, માન રહિત છે. માયા રહિત છે, લોભ રહિત છે. સ્નેહ રહિત છે, મોહ રહિત છે, નિદ્રા રહિત છે, વિકથા રહિત છે. એવી રીતે સર્વ દોષથી મુક્ત છે અને અનંત ગુણના ભંડાર છે એવા અરિહંત ભગવાનોને અમે ચાર નિક્ષેપા વડે નમસ્કાર કરીએ છીએ.

તેમાં પહેલા ' નામ નિક્ષેપા ' માં આ અવસર્પિણિમાં ભરત ક્ષેત્રમાં ચોવીશ તીર્થંકર થઈ ગયા છે. તેનાં નામો, તેવી જ રીતે બીજા ચાર ભરતક્ષેત્ર અને પાંચ ઐરવતક્ષેત્ર એમ દશે ક્ષેત્રમાં અતીત, અનાગત અને વર્તમાનકાળ ગણીએ ત્યારે ત્રીશ ચોવીશી થાય. તેટલા કાળમાં પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં અસંખ્યાતી વીશીઓ થાય, તે ભરત-ઐરવત થકી અસંખ્યગુણા સમજાય છે. વળી ભરતક્ષેત્રના અવસર્પિણિકાળના બીજા જિનેશ્વર અને ઉત્સર્પિણિ કાળના ત્રેવીશમા જિનેશ્વર વિચરતા હોય ત્યારે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં એકસો સાઠ વિજયોમાં એકી સાથે એકેક તીર્થંકર દેવ ઉત્પન્ન થાય છે. તેથી ૧૬૦ જિનેશ્વર અને ભરત-ઐરવતના દશ જિનેશ્વર મેળવતા ૧૭૦ જિનેશ્વર ઉત્કૃષ્ટકાળના વિચરતા ગણાય છે.

આ પ્રમાણે અતીતકાળે અનંતા પુદ્ગલ પરાવર્તન થયા છે તેમાં અનંતી ચોવીશીઓ અને અનંતી વીશીઓ તથા [illegible] અનંતા જિનેશ્વરો થઈ ગયા. અને અનાગતકાળે અનંતા પુદ્ગલ પરાવર્તન થવાના છે, તેમાં અનંતી

ચોવીશીઓ અને અનંતી વીશીઓ તથા ઉત્કૃષ્ટકાળના અનંતા જિનેશ્વરો થવાના છે. તથા હમણા પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્રમાં સોલસો ને સાઈઠ દ્રવ્ય અરિહંતો છે અને વીસ તીર્થંકરો ભાવ અરિહંતો બીરાજમાન છે. એમ ત્રણે કાળના સર્વ અરિહંતોના નામ લખાય તો ચૌદ રાજલોક જેટલા અનંતા લોકાકાશ ભરાય તો પણ સમાય નહી એવા નામ અરિહંતોને અમે મન, વચન, કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ.

'સ્થાપના નિક્ષેપા' માં બે ભેદ છે. એક શાશ્વતી પ્રતિમાજી અને બીજા અશાશ્વતી પ્રતિમાજી. તેમાં શાશ્વતી પ્રતિમાજી અસંખ્યાતી છે. અઢીદ્વીપના મનુષ્ય કરતા અનેક ગણી છે તે શાશ્વતા દેરાસર અને પ્રતિમાજી આ પ્રમાણે–

ત્રણે લોકમાં શાશ્વતા દેરાસરજી ૮૫૬૯૭૫૩૪ છે અને ત્રણે લોકમાં શાશ્વતી પ્રતિમાજી ૧૫૪૨૫૫૨૫૫૪૦ છે.

હવે ઉર્ધ્વલોકમાં દેરાસર આ પ્રમાણે–બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં સર્વ મળીને ચોરાસી લાખ, સતાણું હજાર ને ત્રેવિસ છે. અને પ્રતિમાજી એક અબજ, બાવન ક્રોડ, ચોરાણું લાખ, ચોસઠ હજાર, એકસો ને ચાલીશ છે.

તથા અધોલોકમાં દશ ભવનપતિના દેરાસર સાતક્રોડ ને બહોંતેર લાખ છે. અને પ્રતિમાજી તેર અબજ, નેવ્યાસીક્રોડ ને સાઇઠ લાખ છે.

અને તીર્છો લોકમાં દેરાસર પાંચસો ને અગિયાર છે અને પ્રતિમાજી એકસઠ હજાર ને ચારશો છે.

તીચ્છીલોકની વિગત

નામ	જિનાલય	પ્રતિમાજી
વૈતાઢ્ય પર્વત	૧૭૦	૨૦૪૦૦
વર્ષધર પર્વત	૩૦	૩૬૦૦
ગજદંતા	૨૦	૨૪૦૦
કુરૂવૃક્ષ	૧૦	૧૨૦૦
કુરૂવૃક્ષની પરિધિ	૮૦	૯૬૦૦
વક્ષસ્કાર પર્વત	૮૦	૯૬૦૦
પાંચ મેરૂ	૮૫	૧૦૨૦૦
ઇક્ષુકાર	૪	૪૮૦
માનુષોત્તર પર્વત	૪	૪૮૦
નંદીશ્વર દ્વીપ	૨૦	૨૪૮૦
કુંડલગિરિ	૪	૪૮૦
રુચકગિરિ	૪	૪૮૦

તીચ્છીલોકના સર્વ મળી જિનમંદિર ૫૧૧

તીચ્છીલોકના સર્વ મળી પ્રતિમાજી ૬૧૪૦૦

બૃહત્ ચૈત્યવંદન, કેવલનાણિ શ્રી વિધિપક્ષગચ્છીય આચાર્યશ્રી ધર્મમૂર્તિસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય (વાચક મૂલા) એ રચેલ છે તથા અષ્ટોત્તરી તીર્થમાલા શ્રી મહેન્દ્રસૂરીશ્વરજીએ રચેલ છે. તે પ્રમાણે તીચ્છીલોકના દેરાસરજી તથા પ્રતિમાજી લખેલ છે.

તેમજ વ્યંતર અને જ્યોતિષી દેવોના વિમાનોની સંખ્યા અસંખ્યાતી છે. તેથી તેમાં જિનાલયો અને જિનપ્રતિમા પણ અસંખ્યાતા જ હોય છે તે શાશ્વતા જિનપ્રતિમા સર્વે પરિકરવાલા હોય છે તે આ પ્રમાણે-બે નાગની, બે ભૂતની. બે યક્ષની અને બે કુંપ્રધારી (આજ્ઞાધારક) એમ આઠ મૂર્તિ બે હાથ જોડીને વિનયપૂર્વક પ્રભુજીની સામે મસ્તક નમાવીને ઉભેલી છે. તથા બે ચામરધારી મૂર્તિ પ્રભુજીની સન્મુખ ચામર વિંઝે છે અને એક છત્રધારી મૂર્તિ પ્રભુજીની પાછળ છે.

એવી રીતે સિદ્ધાયતન (દેરાસરજીમાં) માં અષ્ટાપદજીના દેરાસરની માફક ચારે દિશામાં સત્યાવીશ સત્યાવીશ પ્રતિમાજી છે. તેમાં પૂર્વ દિશામાં ઋષભ નામના સત્યાવીશ પ્રતિમાજી છે. એ પ્રમાણે દક્ષિણ-પશ્ચિમ-ઉત્તર દિશામાં ચંદ્રાનન, વર્ધમાન અને વારિષેણ બધા સત્યાવીશ સત્યાવીશ સમજવા.

હવે જે સિદ્ધાયતનના ચાર દરવાજા છે, ત્યાં એકસો ને ચોવીશ પ્રતિમાજી છે. તેમાં મૂળ ગભારાના ચારે દિશાના એકસો ને આઠ અને દરવાજે એકેક ચૌમુખજી છે. તેથી ચાર દરવાજાના સોળ પ્રતિમાજી એટલે એકસો ને ચોવીશ થયા તેવા અઠાવીસ દેરાસર છે, તે નંદીશ્વરદ્વીપ, કુંડલદ્વીપ અને રુચકદ્વીપમાં છે.

જે સિદ્ધાયતનના ત્રણ દરવાજા છે ત્યાં એકસો ને વીસ પ્રતિમાજી છે. તેવા આઠસો ને છ દેરાસર છે તે અઢીદ્વીપ નવગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છે.

બાકી રહેલા આઠ ક્રોડ, છપ્પન્ન લાખ, છન્નુ હજાર, સાતસો દેરાસરમાં તથા વ્યંતર અને જ્યોતિષીમાં અસંખ્યાતા દેરાસરો છે. તે બધામાં પાંચ પાંચ સભાઓ છે ૧ ઉત્પાત સભા, ૨ મજ્જન સભા, (અભિષેક સભા) ૩ અલંકાર સભા, ૪ વ્યવસાય સભા. ૫ સુધર્મા સભા. એ પાંચ સભાના ત્રણ ત્રણ દરવાજા છે. અને દરેક દરવાજે એકેક ચૌમુખજી છે, એટલે સાઈઠ પ્રતિમાજી છે અને સિદ્ધાયતનના એકસો વીશ મેળવતા એકસો એંશી પ્રતિમાજી છે, (એકેક "તારા" ની અંદર પણ એકસો એંશી પ્રતિમાજી છે.) તે શાશ્વતા પ્રતિમાજીની અવગાહના તીર્ચ્છાલોકમાં પાંચસો ધનુષ્યની છે અને અધો તથા ઉર્ધ્વલોકમાં સાત હાથની છે. એ બધા શાશ્વતા દેરાસર અને શાશ્વતા પ્રતિમાજીને અમે મન, વચન અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ.

હવે અશાશ્વતા પ્રતિમાજી કહે છે.

ભરત મહારાજાએ ક્રોડો ગમે પ્રતિમાજી ભરાવ્યા હતા. તથા બાહુબલીજીએ ક્રોડો ગમે પ્રતિમાજી ભરાવ્યા હતા. તથા ભરત મહારાજના પુત્ર સૂર્યયશા રાજાથી માંડીને બીજા શ્રી અજિતનાથજી પ્રભુજીના પિતાશ્રી જિતશત્રુરાજા સુધી પચાસ લાખ કોટી સાગરોપમ સુધી ત્રણ ખંડના અધિપતિ રાજાઓ પાટાનુપાટે થયા. તેઓની સિદ્ધદંડિકામાં બે જ ગતિ હતી. સર્વાર્થસિદ્ધ અને મોક્ષગમન. તેઓ બધા શ્રી શત્રુંજય પર્વત ઉપર સંઘ લઇને આવ્યા છે અને શ્રી શત્રુંજય પર્વત ઉપર જ મોક્ષે ગયા છે. તેઓએ પ્રતિમાજી

ભરાવ્યા હોય તથા તેમના સમયમાં બીજાઓએ પ્રતિમાજી ભરાવ્યા હોય, તેમને અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ.

તથા બીજા ભગવાનથી માંડીને ચોવીશમા ભગવાન સુધી લાખો ને ક્રોડો ગમે પ્રતિમાજી પધરાવ્યા છે. તથા હમણા સંપ્રતિરાજાએ સવાક્રોડ પ્રતિમાજી ભરાવ્યા હતા. કુમારપાળ રાજાએ સવાલાખ પ્રતિમાજી ભરાવ્યા છે. વસ્તુપાલ અને તેજપાલ બન્ને બાંધવોએ સવાલાખ પ્રતિમાજી ભરાવ્યા છે. તે જ પ્રમાણે આભૂ શેઠ, પેથડશાહ, બાહડ મંત્રી વિગેરે મહાપુરુષોએ લાખોની સંખ્યામાં જિનપ્રતિમાઓ ભરાવી છે. હમણા પણ પ્રાયે લાખ પ્રતિમાજી હોવાનો સંભવ છે. તેમાં મુખ્યતાએ શ્રી શત્રુંજય, ગિરનાર, આબુજી એ ત્રણે તીર્થો તથા અમદાવાદ, પાટણ, જેસલમેર, સુરત, ખંભાત, ભરૂચ, વડોદરા, જામનગર, મહુવા, તળાજા, કદંબગિરિ, રાધનપુર, થરાદ, બીકાનેર, ભદ્રેશ્વર વગેરે સ્થાનોમાં પ્રતિમાજી વધુ પ્રમાણમાં છે.

તથા શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજની અલખદેઉલ ગુફામાં અને ગિરનારજીની કાંચનબલાહક ગુફામાં અત્યારે પણ ઘણા પ્રતિમાજી હોવાનો સંભવ છે. તેમની દેવતાઓ પૂજા કરે છે. અને દેવતાઓ ઘણી અશાશ્વતી પ્રતિમાજી લઇને પોતાના દેવલોકમાં પૂજા કરે છે. જેમ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી તથા ગિરનારમાં શ્રી નેમનાથજી તથા જામનગરમાં શ્રી નેમનાથજી વગેરે પૂજાયા હતા. આવી પ્રતિમાજી ધાતુની, કાષ્ઠની, પાષાણુની, લેપની, સ્ફટીકની, દાંતની વગેરે અનેક વસ્તુ-

એક સાથે ૧૭૦ જિનેશ્વરો સાથે વિચરે છે. અને જઘન્યથી ૨૦ તીર્થંકરો સાથે વિચરે છે. એમ સદાકાળ થયા જ કરે છે. એજ પ્રમાણે ભવિષ્યકાળમાં પણ અનંતા અનંત ચોવીશીઓ તથા અનંતા અનંત વીશીઓ તથા અનંતા અનંત ઉત્કૃષ્ટ કાળના જિનેશ્વર દેવો થવાના છે. તથા દરેક વર્તમાનકાળમાં છદ્મસ્થ દશામાં રહેલા જિનેશ્વરદેવો હમણા ચારે ગતિમાંથી ગમે તે ગતિમાં હોય પણ જેના નિશ્ચયે પાંચ કલ્યાણકો થવાના છે તે પણ દ્રવ્ય નિક્ષેપામાં અંતભાવ પામે છે. તથા હમણા છદ્મસ્થ અવસ્થામાં રહેલા સોલસો ને સાઈઠ દ્રવ્ય જિનેશ્વરદેવો બીરાજમાન છે. તથા અનંતા તીર્થંકર દેવો જે મોક્ષમાં ગયા છે તેમનો આત્મા દ્રવ્ય તીર્થંકર છે, એવી રીતે ત્રણે કાલના દ્રવ્ય જિનેશ્વર અરિહંતદેવોને અમે મન, વચન અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ.

હવે "ભાવનિક્ષેપા" માં અરિહંત, તીર્થંકર, સર્વજ્ઞ, વીતરાગ, ત્રિકાલવિત્, પરમેષ્ઠિ, સાર્વ, કેવલી વગેરે શબ્દો જેમનામાં સંપૂર્ણ અર્થમાં ઘટી શકતા હોય, જેમને જોવાથી ઉપરના અર્થોનો સાક્ષાત્કાર થઇ જતો હોય તે જ શ્રી જિનેશ્વર દેવો ભાવતીર્થંકરો કહેવાય છે.

આવા ભાવતીર્થંકર દેવો વર્તમાનકાળે (હમણા) પાંચે મહાવિદેહક્ષેત્રમાં આઠમી, નવમી, ચોવીશમી અને પચીશમી વિજયમાં વીસ વિહરમાન તીર્થંકર વિચરી રહ્યા છે. તેમનું પાંચસે ધનુષ્યનું શરીર છે અને ચોરાશીલાખ પૂર્વનું આયુષ્ય છે અને સુવર્ણ વર્ણે છે. સમચતુરસ્ર સંસ્થાન છે. તથા

છે તથા ઈશાન ખૂણામાં પ્રભુજીને વિશ્રાંતિ માટે દેવછંદક હોય છે અને ત્રીજા ગઢમાં બાર પર્ષદા હોય છે, તે આ પ્રમાણે—

અગ્નિખૂણાથી પહેલી પર્ષદા લેવી (શ્રી સીમંધરસ્વામીની કહે છે) પ્રથમ ચોરાશી ગણધર બેસે, ત્યારપછી દશલાખ કેવલીઓ બેસે, ત્યારપછી મનઃપર્યવજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની, ચૌદપૂર્વી, દશપૂર્વી, નવપૂર્વી અને લબ્ધિવંત સાધુઓ બેસે. અને ત્યારપછી સામાન્ય સાધુઓ બેસે અને તે સાધુઓની આગળ આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયની જુદી બેઠક હોય. બીજી પર્ષદામાં—વૈમાનિક દેવીઓ ઉભી રહે ત્રીજી પર્ષદામાં સાધ્વીજીઓ ઉભા રહે.

નૈઋત્યખૂણામાં–ચોથી પર્ષદામાં ભવનપતિ દેવીઓ ઉભી રહે, પાંચમી પર્ષદામાં જ્યોતિષ્કની દેવીઓ ઉભી રહે, છઠ્ઠી પર્ષદામાં વ્યંતરની દેવીઓ ઉભી રહે.

વાયવ્યખૂણામાં–સાતમી પર્ષદામાં ભવનપતિ દેવો બેસે આઠમી પર્ષદામાં જ્યોતિષ્ક દેવો બેસે, નવમી પર્ષદામાં વ્યંતર દેવો બેસે.

ઈશાન ખૂણામાં–દશમી પર્ષદામાં વૈમાનિક દેવો બેસે, અગિયારમી પર્ષદામાં મનુષ્યો બેસે. બારમી પર્ષદામાં મનુષ્યની સ્ત્રીઓ ઉભી રહે.

આ સર્વ પર્ષદાઓ પ્રભુજીને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈ નમસ્કાર કરી સહુ સહુના સ્થાને આવીને પુરૂષ વર્ગ બધા બેસે છે અને સ્ત્રીવર્ગ બધા ઉભા રહે છે.

(આ હકીકત બૃહત્ કલ્પસૂત્રમાં છે.)

ત્યારપછી વીશ હજાર પગથીઆ ચડીને પૂર્વ દિશાના દરવાજાથી પ્રવેશ કરીને પ્રભુજી અશોકવૃક્ષને પ્રદક્ષિણા દઇને "નમો તિત્થસ્સ" કહીને પૂર્વ દિશાના સિંહાસન ઉપર પૂર્વાભિમુખ પાદપીઠ ઉપર બન્ને પગ સ્થાપીને બીરાજમાન થાય છે. બાકીની ત્રણ બાજુએ વ્યંતરદેવો પ્રભુજી જેવા બીજાં રૂપો વિકુર્વે એટલે ચૌમુખી દેશના પ્રભુજી ભવ્ય જીવોને આપે ત્યારે દેવતાઓ પ્રભુજીના સ્વરને દુંદુભિના નાદથી પૂરે એટલે સર્વ લોકો પોત-પોતાની ભાષામાં સાંભળી શકે એ પ્રભુજીનો અતિશય છે.

હવે અશોકવૃક્ષના મૂલ ભાગમાં દેવચ્છંદો હોય છે. તે અશોકવૃક્ષ પ્રભુજીના શરીરની ઉંચાઇથી બારગુણો ઉંચો હોય છે અને આખા સમવસરણમાં છાયા કરે છે.

વળી પ્રભુજીની પૂંઠે ભામંડલ છે તે બાર સૂર્ય જેવું તેજસ્વી છે. તે પ્રભુજીના રૂપને સંહરી લે ત્યારે આપણે પ્રભુજીના દર્શન કરી શકીએ. કારણ કે પ્રભુજીનું રૂપ અનંત સૂર્ય કરતાં પણ તેજસ્વી છે. એમ ચાર ભામંડલ છે. તથા પ્રભુજીની સામે ચારે દિશાના દરવાજા ઉપર ચાર ધર્મચક્ર સ્ફટિક રત્નનાં છે, તે સુવર્ણના કમલમાં રહેલાં છે. તથા ધ્વજા, છત્ર, મકર, ધ્વજ, અષ્ટમાંગલિક, પાંચાલી-પુતલીઓ, ફુલની માલા, વેદિકા તથા ભલા કલશ, મણિરત્નના તોરણ એટલા વાના પ્રતિદ્વારે છે. કૃષ્ણાગરૂ આદિની ધૂપઘટિકા વાણવ્યંતરદેવો કરે છે. વલી સમવસરણમાં વ્યંતરદેવો જલ

હવે પ્રભુજીને વિહાર કરવો હોય ત્યારે નવ સુવર્ણના કમલ ઉપર ચાલે છે. પંખીઓ પ્રદક્ષિણા આપે છે. વૃક્ષો નીચે નમે છે. અને કાંટા અધોમુખ થાય છે.

એવા ભાવ અરિહંતો અતીતકાલે કેવલીપણામાં અનંતા થઇ ગયા છે અને અનાગતકાળે અનંતા થશે અને હમણા વર્તમાનકાળમાં વીશ વિહરમાન ભાવ અરિહંતો બીરાજે છે, તે સર્વેને અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ.

આ પ્રમાણે ચાર નિક્ષેપે કરીને સર્વ ક્ષેત્રને વિષે સર્વ કાળના અરિહંતોને અમે મનથી, વચનથી અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીયે, કરાવીએ છીયે અને અનુમોદીએ છીએ, એમ નવ કોટીએ કરીને નમસ્કાર હજારો વાર, લાખો વાર, ક્રોડો વાર, અબજો વાર, કોટાકોટી વાર અમારો નમસ્કાર થાઓ. અરિહંત ભગવાન ઉજ્જવલ વર્ણે છે, તે આ પ્રમાણે-અરિહંત પરમાત્મા શુક્લ ધ્યાનવાલા અને શુક્લ લેશ્યાવાલા છે માટે સફેદ વર્ણે છે. વર્ણનો અધિકાર ધ્યાન કરવા માટે છે.

નમો સિદ્ધાણં એટલે સિદ્ધ પરમાત્માને નમસ્કાર થાઓ. 'સિદ્ધ' એટલે જેમના સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થઇ ગયા છે. વળી 'સિ-' એટલે જે આઠ કર્મ બાંધેલા છે તેને 'દ્ધ' એટલે ધમી નાખ્યા છે, અથવા બાળીને ભસ્મીભૂત કરી નાખ્યા છે, એવા સિદ્ધ પરમાત્માને અમારો નમસ્કાર થાઓ.

હવે સિદ્ધભગવંતના ચાર નિક્ષેપા કહે છે. તેમાં પહેલા

નામનિક્ષેપા' માં અઢી દ્વીપ એટલે જંબૂદ્વીપ, લવણસમુદ્ર, ધાતકીખંડ, કાલોદધિસમુદ્ર અને અર્ધ પુષ્કરાર્ધ એ અઢીદ્વીપ પીસ્તાલીસ લાખ યોજનનું લાંબુ પહોળું મનુષ્યક્ષેત્ર કહેવાય છે. તેની અંદર એક સોઇના અગ્રભાગ જેટલી પણ એવી જમીન નથી જે ઠેકાણેથી સિદ્ધ થયા નથી એટલે સર્વ પીસ્તાલીશ લાખ યોજનવાલા અઢીદ્વીપમાંથી મોક્ષમાં ગયેલા છે અને તેજ પ્રમાણે અઢીદ્વીપ ઉપર પીસ્તાલીશ લાખ યોજનવાલી સિદ્ધશિલા છે. તેના ઉપર એક યોજનના ઉપરના ચોવીશમા ભાગે સર્વ સિદ્ધના જીવોના આત્મપ્રદેશો ગોઠવાઈ રહેલા છે.

અનંત જિનેશ્વરો મોક્ષમાં ગયા છે. તેનાથી પણ સંખ્યાતગુણા ગણધરો મોક્ષમાં ગયા છે. તેનાથી અસંખ્યાત ગુણા, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિવરો (સાધુ-સાધ્વીઓ) મોક્ષમાં ગયા છે એટલે ઉપરની બધી સંખ્યા અનંતા અનંત મોક્ષમાં ગયા છે. શ્રાવક-શ્રાવિકાદશામાં ભાવમુનિદશા પામી અનંતા અનંતા મોક્ષમાં ગયા છે અને અન્યલિંગીઓ એ પણ તાપસાદિ વેશમાં રહેલા છેવટે ભાવ-મુનિદશા પામીને અનંતા મોક્ષમાં ગયા છે. અનંત પુરુષો મોક્ષમાં ગયા છે. અનંતી સ્રીઓ મોક્ષમાં ગઈ છે. અનંતા નપુંસકો મોક્ષમાં ગયા છે. તેજ પ્રમાણે અનાગતકાળે અનંતા મોક્ષમાં જશે, અને હમણા વર્તમાનકાળમાં પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રની ૧૬૦ વિજયોમાંથી સદાકાળ સિદ્ધ થાય છે. આ પ્રમાણે ત્રણ કાળના સર્વ ક્ષેત્રમાંથી મોક્ષ જનારના નામ લખવામાં આવે તો ચૌદરાજ લોક જેટલા અનંતા લોકા-

છઠ્ઠા ભાગને વિષે અલોકને અડકીને સર્વ સિદ્ધો રહેલા છે, તેઓ ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણશેં ને તેત્રીસ ધનુષ્ય અને બત્રીશ અંગ ઉંચાઇવાલા છે. અને જઘન્યથી એક હાથ અને આઠ અંગ ઉંચાઈવાલા છે. અને પીસ્તાલીશ લાખ યોજન પ્રમા લંબાઇ-પહોળાઇમાં જેમના આત્મપ્રદેશો ઘનરૂપે રહેલા વલી છેલ્લા શરીરના ત્રીજે ભાગે હીન એવા આત્મપ્રદે જેના જેવી રીતે હોય તેમ ત્યાં મોક્ષમાં બીરાજમાન છે. વ પન્નર ભેદે સિદ્ધ થયા છે. એવા સિદ્ધ ભગવંતોને ચાર નિક્ષેપા કરીને સર્વ ક્ષેત્રમાંથી અને સર્વકાળના સિદ્ધ ભગવંતોને અ મન, વચન અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ, કરાવી છીએ અને અનુમોદીએ છીએ. એમ નવ કોટીએ નમસ્કા હજારો વાર, લાખો વાર, ક્રોડો વાર, અબજો વાર, કો કોટી વાર અમારો નમસ્કાર થાઓ. સિદ્ધભગવંત રાતે વ છે, તે આ પ્રમાણે-જેમ કોઇ શત્રુને જીતવા માટે લાલચો વર્ણવાલો થઈ જાય છે તેમ સિદ્ધભગવાને આઠ કર્મો રૂ શત્રુને જીત્યા છે માટે રાતે વર્ણે છે.

'નમો આયરિયાણં' એટલે આચાર્ય ભગવંતોને નમસ્કા થાઓ આચાર્ય એટલે પંચાચારને પોતે ઉત્કૃષ્ટપણે પાળે છે બીજાની પાસે પળાવે છે અને પાળતાની અનુમોદના કરે છે અને જે ન પાળતા હોય તેમને શિક્ષા કરે છે.

વળી 'આ' એટલે મર્યાદાપૂર્વક 'ચર' એટલે ચાલ- નારા સાધુઓ તેનાથી પણ જે જૈનશાસનનું મહાન કાર્ય ન થઇ શકે તે આચાર્ય ભગવંત કરી શકે છે.

તે આચાર્ય ભગવંત ચાર પ્રકારના છે. એક ગણધર ભગવંતો, બીજા યુગપ્રધાનો, ત્રીજા શાસનપ્રભાવકો અને ચોથા પાટપરંપરાના આચાર્યો. તેમાં ગણધર ભગવંતો આ ભરતક્ષેત્રમાં આ ચોવીશીના ચૌદસો અને બાવન હતા. એવી રીતે બીજા ચાર ભરત અને પાંચ ઐરવત મલી દશક્ષેત્રના પ્રાયે પન્નર હજાર ગણધર ભગવંત થયા. વલી પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્રમાં એકેક ભગવાનના ચોરાસી ચોરાસી ગણધરો છે. એટલે વીસ ભગવાનના સોલસો ને એંશી ગણધર ભગવંત છે. એવી રીતે અનંતી ચોવીશીઓ, અનંતી વીશીઓ અને ઉત્કૃષ્ટ કાળના અનંતા ગણધરો અતીતકાલે થઇ ગયા છે. તેવી જ રીતે અનાગતકાળે અનંતી ચોવીશીઓ અનંતી વીશીઓ અને ઉત્કૃષ્ટ કાળના ગણધરો થવાના છે એ પ્રમાણે ત્રણે કાળના ગણધરોને અમે મન, વચન અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ.

વળી યુગપ્રધાન આચાર્યો હમણા આપણા મહાવીરદેવના શાસનમાં બે હજાર ને ચાર થવાના છે. તો આખી ચોવીશીના કેટલા થાય તથા દશક્ષેત્રના કેટલા થાય ? તેમજ પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના કેટલા થાય ? તેજ પ્રમાણે અતીત કાળે અનંતી ચોવીશીઓ, અનંતી વીશીઓ અને અનંતા ઉત્કૃષ્ટ કાળના યુગપ્રધાનો થયા અને અનાગતકાળે અનંતી ચોવીશીઓ, અનંતી વીશીઓ અને અનંતા ઉત્કૃષ્ટ કાળના યુગપ્રધાનો થશે તથા વર્તમાનકાળના એમ સર્વ યુગપ્રધાન આચાર્યોને અમે મન, વચન અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ.

વળી જ્યાં સુધી તીર્થંકરદેવનું શાસન ચાલે ત્યાં સુધી શાસનપ્રભાવક આચાર્યો તથા પાટપરંપરાના આચાર્યો થયા જ કરે છે. તે અતીતકાળે અનંતી ચોવીશીઓ, અનંતી વીશીઓ તથા અનંતા ઉત્કૃષ્ટ કાળના આચાર્યો થયા છે અને અનાગત કાળે અનંતી ચોવીશીઓ, અનંતી વીશીઓ તથા ઉત્કૃષ્ટકાળના અનંતા આચાર્યો થશે તથા હમણા વર્તમાનકાળના સર્વ આચાર્યોને અમે મન, વચન અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ.

નામનિક્ષેપા માં ઉપર કહી ગયેલા સર્વ આચાર્યોના નામ લખવામાં આવે તો અનંતા લોકાકાશમાં પણ સમાય નહીં. સ્થાપનાનિક્ષેપા' માં આચાર્યોની જે મૂર્તિ હોય તે. દ્રવ્ય નિક્ષેપા' માં આચાર્યો બે પ્રકારના છે. એક આગમથી અને બીજા નોઆગમથી. તેમાં નોઆગમના ત્રણ પ્રકાર-જ્ઞશરીર, ભવ્ય શરીર અને તદ્દવ્યતિરેક. તેમાં જ્ઞશરીર એટલે જે આચાર્ય પોતે દેવલોકમાં ગયા અને પાછળ તેનું શરીર હોય તે. ભવ્ય શરીર એટલે હમણા બાળક અવસ્થા છે પણ ભવિષ્યમાં આચાર્ય થશે તે. તદ્દવ્યતિરેક એટલે કોઈપણ પ્રકારના આચાર્ય લેવા. હવે આગમથી બે પ્રકારના-એક દ્રવ્યથી, બીજા ભાવથી. તેમા જે આચાર્યપદવી પામીને પછી પ્રમાદવશ થઈને શીથીલ થાય તે દ્રવ્યથી આચાર્ય. આ બધા દ્રવ્ય નિક્ષેપામાં આચાર્ય સમજવા. હવે ' ભાવ નિક્ષેપા ' માં આગમથી જે આચાર્ય, આચાર્યપદવી પામીને અપ્રમાદી થઈને બરાબર આચાર્યપણું પાળે તે.

વલી આચાર્ય કેવા છે ? તો તે છત્રીશ ગુણે કરીને બીરાજમાન છે. વળી છત્રીશ છત્રીશીએ સહિત છે. એટલે છત્રીશને છત્રીશ ગુણા કરીએ ત્યારે બારશે ને છન્નુ ગુણો આચાર્યના થાય. એ પ્રમાણે ચાર પ્રકારના આચાર્યને ચાર નિક્ષેપાવડે સર્વ ક્ષેત્રના અને સર્વકાળના આચાર્ય ભગવં-તોને અમે મનથી, વચનથી અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ, કરાવીએ છીએ, અને અનુમોદીએ છીએ એમ નવકોટીએ કરીને નમસ્કાર હજારો વાર, લાખો વાર, ક્રોડો વાર, અબ્જો વાર અને કોટાકોટીવાર અમારો નમસ્કાર થાઓ.

આચાર્ય ભગવાન પીલે વર્ણે છે, તે આ પ્રમાણે–જેમ કોઈ રાજા શત્રુને જીતીને આવે ત્યારે સિંહ સમાન ગણાય છે, તેમ શાસનને માટે કાંઇપણ દુષ્કર કાર્ય હોય તો પણ આચાર્ય ભગવંત કરી શકે છે માટે સિંહ સમાન છે.

' नमो उवज्झायाणं' એટલે ઉપાધ્યાય ભગવંતોને નમસ્કાર થાઓ. उव એટલે પાસે બેસીને 'अध्याय' એટલે ભણાવે. અથવા उपाध्याय'=ઉપાધિથી રહિત. હવે તે ઉપાધ્યાય ભગ-વંતના ચાર નિક્ષેપા કહે છે, તેમાં પહેલા नाम निक्षेपा' માં અતીત કાળે સર્વ ક્ષેત્રમાં જે ઉપાધ્યાય થયા તે અને હમણા સર્વક્ષેત્રમાં જે ઉપાધ્યાયો બીરાજમાન છે તે તથા અનાગત કાળે સર્વક્ષેત્રમાં જે ઉપાધ્યાયો થશે તે સર્વ ઉપાધ્યાય ભગવંતોના નામ લખવામાં આવે તો અનંતા લોકાકાશમાં પણ લખી શકાય તેમ નથી. કારણ કે આચાર્યપદવીને લાયક હોય તે જ ઉપાધ્યાય થઈ શકે છે, તેથી આચાર્યની

લાખોવાર, ક્રોડ વાર, અબજો વાર, ક્રોટાક્રોટી વાર અમારો નમસ્કાર થાઓ. સાધુ ભગવંત શ્યામ વર્ણે છે. તે આ પ્રમાણે-જેમ સૈનિકો લડાઈ કરે. ત્યારે લોઢાના બખતર પહેરે છે ત્યારે શ્યામ દેખાય છે. તેમ આચાર્ય રાજા સમાન છે. ઉપાધ્યાય યુવરાજ સમાન છે. અને સાધુ ભગવંત કર્મ રૂપી શત્રુને જીતવા માટે સૈનિક સમાન છે. માટે શ્યામ વર્ણે છે.

एसो पंचनमुक्कारो એટલે આ પાંચ નમસ્કારમય નવકાર-મંત્ર મહાશ્રુતસ્કંધ છે. તે 'सव्वपावप्पणासणो' સર્વ પાપને નાશ કરે છે. તે આ પ્રમાણે-

આઠ કર્મોમાં મોહનીય કર્મ મુખ્ય છે તે જીતવું દુષ્કર છે. તેના બે પ્રકાર છે. એક દર્શનમોહનીય અને બીજું ચારિત્ર મોહનીય. નવકાર મંત્ર ના પ્રથમપદ "नमो अरिहंताणं" થી દર્શનમોહનીય કર્મ જિતાય છે. દર્શનમોહ એટલે ઉંધી માન્યતા, (પુદ્ગલને જે પોતાનું ગણવું તે) અરિહંતને ભાવથી નમસ્કાર કરવાથી જીવ સમ્યગ્ માન્યતામાં આવે છે. પુદ્ગલ પર એટલે જુદું છે એમ જાણવું તે સમ્યગ્ માન્યતા જાણવી. જીવની ઉંધી માન્યતા એજ દર્શનમોહનું મોટું બળ છે. જે આત્મા ભાવથી અરિહંતને નમે છે. તેની ઉંધી માન્યતા ટળે છે અને સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ થાય છે.

બીજો પ્રકાર ચારિત્રમોહનીય છે. તેના ૨૫ ભેદો છે, તેમાં પણ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એ ચાર મુખ્ય છે.

અંતર્ગત તેના નામ આવી જાય છે. એવા નામ નિક્ષેપા-વાલા સર્વ ઉપાધ્યાય ભગવંતોને અમે મન. વચન અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ. 'સ્થાપના નિક્ષેપા' માં જે ઉપાધ્યાય ભગવંતોની મૂર્તિ હોય તે. 'દ્રવ્ય નિક્ષેપા માં આગમથી અને નોઆગમથી એમ બે પ્રકારે છે. તેમાં નો આગમના ત્રણ પ્રકાર-જ્ઞશરીર, ભવ્ય શરીર અને તદ્વ્યતિરેક. તેમાં જ્ઞશરીર એટલે જે ઉપાધ્યાય પોતે દેવલોકમાં ગયા અને પાછળ તેનું શરીર હોય તે. ભવ્ય શરીર એટલે હમણાં બાળક અવસ્થા છે. પણ ભવિષ્યમાં ઉપાધ્યાય થશે તે. તદ્વ્યતિરેક એટલે કોઇપણ પ્રકારના ઉપાધ્યાય લેવા. હવે આગમથી બે પ્રકાર-એક દ્રવ્યથી, બીજા ભાવથી. તેમાં જે ઉપાધ્યાય પદવી પામીને પછી પ્રમાદવશ થઇને શિથીલ થાય તે દ્રવ્યથી ઉપાધ્યાય. આ બધા દ્રવ્ય નિક્ષેપામાં ઉપાધ્યાય સમજવા.

હવે 'ભાવ નિક્ષેપા' માં આગમથી જે ઉપાધ્યાય ઉપાધ્યાય-પદવી પામીને પછી અપ્રમાદી થઇને બરાબર ઉપાધ્યાયપણું પાળે તે.

હવે ઉપાધ્યાય ભગવંત કેવા છે કે પચીશ ગુણે કરી સહિત છે. અગિયાર અંગ અને બાર ઉપાંગ તેને ભણે અને ભણાવે તથા ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરીના પાલનારા છે. વલી પત્થર જેવા મૂર્ખ શિષ્યને ભણાવીને મહાપંડિત (નવપલ્લવિત) કરે છે. આચાર્ય અર્થની વાચના કરે છે અને ઉપાધ્યાય સૂત્ર ભણાવે છે. એ પ્રમાણે ચાર નિક્ષેપાએ

કરીને સર્વક્ષેત્રના અને સર્વકાળના ઉપાધ્યાય ભગવંતોને અમે મનથી, વચનથી અને કાયાથી નમસ્કાર કરીએ છીએ, કરાવીએ છીએ અને અનુમોદીએ છીએ, એમ નવકોટીએ નમસ્કાર હજારો વાર, લાખો વાર, ક્રોડો વાર, અબજો વાર કોટાકોટીવાર અમારો નમસ્કાર થાઓ.

ઉપાધ્યાય ભગવંત નીલે વર્ણે છે, તે આ પ્રમાણે– ઉપાધ્યાય ભગવંત વૈરાગ્યમયી દેશના રૂપી પાણી સીંચીને શ્રી સંઘરૂપી વાડીને હંમેશા વિનય–વિવેકથી લીલીછમ જેવી રાખે, છે, માટે લીલાવર્ણે છે.

'नमो लोए सव्वसाहूणं ' લોકને વિષે સર્વ સાધુ મુનિરાજોને નમસ્કાર થાઓ. 'साहूणं' એટલે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની આરાધનાવડે જેઓ નિર્વાણપદને સાધે છે, તે સાધુ. તે સાધુ મુનિરાજોના ચાર નિક્ષેપા કહે છે, તેમાં પહેલા 'नामनिक्षेपा' માં અતીત કાળે સર્વક્ષેત્રમાં સાધુમુનિરાજો થઇ ગયા તે તથા અનાગતકાળે સર્વક્ષેત્રમાં સાધુમુનિરાજો થશે તે તથા હમણા વર્તમાન કાળમાં પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં બે ક્રોડ કેવલી ભગવંતો તથા બે હજાર ક્રોડ સાધુ મુનિરાજો તથા બે હજાર ક્રોડ સાધ્વીજી મહારાજો છે તે. તથા પાંચ ભરત તથા પાંચ ઐરવત ક્ષેત્રમાં જે સાધુ મહારાજ તથા સાધ્વીજી મહારાજ છે. તે તથા ઉત્કૃષ્ટ કાળમાં નવ ક્રોડ કેવલી ભગવંતો તથા નવ હજાર ક્રોડ સાધુમુનિ– રાજો તથા નવ હજાર ક્રોડ સાધ્વીજી મહારાજો પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉત્કૃષ્ટકાળે થાય છે, તે બધાના નામ જો લખ-

લાખોવાર, ક્રોડ વાર, અબજો વાર, ક્રોટાક્રોટી વાર અમારો નમસ્કાર થાઓ. સાધુ ભગવંત શ્યામ વર્ણે છે. તે આ પ્રમાણે-જેમ સૈનિકો લડાઈ કરે. ત્યારે લોઢાના બખતર પહેરે છે ત્યારે શ્યામ દેખાય છે. તેમ આચાર્ય રાજા સમાન છે. ઉપાધ્યાય યુવરાજ સમાન છે. અને સાધુ ભગવંત કર્મ રૂપી શત્રુને જીતવા માટે સૈનિક સમાન છે. માટે શ્યામ વર્ણે છે.

एसो पंचनमुक्कारो એટલે આ પાંચ નમસ્કારમય નવકાર મંત્ર મહાશ્રુતસ્કંધ છે. તે 'सव्वपावप्पणासणो' સર્વ પાપને નાશ કરે છે. તે આ પ્રમાણે—

આઠ કર્મોમાં મોહનીય કર્મ મુખ્ય છે તે જીતવું દુષ્કર છે. તેના બે પ્રકાર છે. એક દર્શનમોહનીય અને બીજું ચારિત્ર મોહનીય. નવકાર મંત્ર ના પ્રથમપદ "नमो अरिहंताणं" થી દર્શનમોહનીય કર્મ જિતાય છે. દર્શનમોહ એટલે ઉંધી માન્યતા, (પુદ્ગલને જે પોતાનું ગણવું તે) અરિહંતને ભાવથી નમસ્કાર કરવાથી જીવ સમ્યગ્ માન્યતામાં આવે છે. પુદ્ગલ પર એટલે જુદું છે એમ જાણવું તે સમ્યગ્ માન્યતા [illegible]. જીવની ઉંધી માન્યતા એજ દર્શનમોહનું [illegible] છે. જે આત્મા ભાવથી અરિહંતને નમે છે. તેની ઉંધી માન્યતા ટળે છે અને સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ થાય છે.

બીજો પ્રકાર ચારિત્રમોહનીય છે. તેના ૨૫ ભેદો છે, [illegible] ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એ ચાર મુખ્ય છે.

ક્રોધને જીતવાનો મુખ્ય ઉપાય (સાધુપદ)

" नमो लोए सव्वसाहूणं " આ પદથી ક્રોધને જીતવાનું બળ પ્રગટે છે. કારણ કે ભાવસાધુતાને વરેલા મુનિવરો સતત રીતે ક્ષમાને આશરે રહીને ક્રોધને જીતવાને માટે કટિબદ્ધ થયા હોય છે. એ કારણે સાધુઓને 'ક્ષમાશ્રમણ' ક્ષમાપ્રધાન સાધુ તરીકે સંબોધવામાં આવેલ છે. તેમની છાયામાં આવનાર બીજાઓ પણ ક્રોધને જીતવા માટે સામર્થ્યવાલા બની શકે છે અને એમનામાં પણ ક્ષમાગુણનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે.

માનને જીતવાનો મુખ્ય ઉપાય (ઉપાધ્યાયપદ)

" नमो उवज्झायाणं " ઉપાધ્યાયપદને નમસ્કાર કરવાથી માન નામનો બીજો કષાયદોષ ટળે છે અને નમ્રતા ગુણ પ્રગટે છે. ઉપાધ્યાય પોતે વિનય ગુણને વરેલા હોય છે. જે ગુણ જેણે આત્મસાત્ કર્યો હોય, તેમની સાથે વસવાથી આપણામાં પણ એ ગુણ (સામર્થ્ય) પ્રગટે છે. જેમ તીર્થંકરના સમવસરણમાં જાતિવૈરભાવવાળા પ્રાણીઓ પણ પ્રભુના સાન્નિધ્યથી વૈરભાવ ભૂલી જાય છે. અને શાંત બની જાય છે, તેમ વિનય-નમ્રતા હોય ત્યાં માન કે અભિમાન ટકી શકતા નથી.

માયાને જીતવાનો મુખ્ય ઉપાય (આચાર્યપદ)

" नमो आयरियाणं " આ પદથી માયાચાર દૂર થાય છે. પ્રાપ્ત શક્તિને ગોપવવી અર્થાત્ તેનો સદુપયોગ ન કરવો

શ્રી નવકાર મંત્રની ધૂન

નવકારમંત્ર છે જગદાધારા, અચળ રહો મુજ હૃદયમાં પ્યારા,
અરિહંતપદને દિલમાં ધરતાં, કઠીન કર્મનો ચૂરો કરતાં,
જાપ કરંતા સુખ અપારા. અચળ૦ નવ૦ ૧

સિદ્ધપદ છે જગવિખ્યાતા, શાશ્વતપદ અક્ષય સુખદાતા;
ધ્યાન ધરંતા દુઃખ હરનારા, અચળ૦ નવ૦ ૨

આચાર્ય શાસન શણગારા, સર્વશાસ્ત્રના ધારણહારા;
પંચાચારને પાલણહારા. અચળ૦ નવ૦ ૩

ઉપાધ્યાયજી વાચના આપે, શિષ્યોની જડતાને કાપે;
સમકિતને આરોપણહારા. અચળ૦ નવ૦ ૪

સાધુજી સમતારસમાં લીના, સહે પરિસહો આતમગુણભીના;
તરણ અને વલી તારણહારા. અચળ૦ નવ૦ ૫

પંચ પરમેષ્ઠીને નમસ્કારા, પાપપ્રણાશક છે હિતકારા;
મંત્ર શિરોમણિ મુક્તિ દાતારા. અચળ૦ નવ૦ ૬

શ્રી નમસ્કાર માહાત્મ્ય

શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિ પ્રણીત પ્રથમ પ્રકાશમાંથી એકેક અક્ષરોનો અર્થ:

ન–એટલે નરનાથો–રાજાઓ પણ તેઓને વશ થાય છે, દેવેન્દ્રો પણ તેઓને પ્રણામ કરે છે અને સર્પો (નાગકુમારો)થી તેઓ ભય પામતા નથી કે જેઓ શ્રી અરિહંત પરમાત્માનું શરણ ભાવપૂર્વક સ્વીકારે છે.

મો–એટલે મોહ તેના ઉપર રોષાયમાન થતો નથી, તે હંમેશાં આનંદમાં રહે છે અને તે અલ્પકાળમાં મોક્ષ પામે છે, કે જે ભવ્ય પુરુષ શ્રી અરિહંત પરમાત્માને ભાવપૂર્વક પૂજે છે.

અ–એટલે અનંત ગુણસ્વરૂપ જે અરિહંત પરમાત્માને કેવલજ્ઞાનીઓ પણ પ્રદક્ષિણા કરવા પૂર્વક પૂજે છે. તેમના પ્રભાવને કેવલી વિના કોણ જાણી શકે ?

રિ–એટલે રિપુ (શત્રુ) ભૂત એવા જે રાગદ્વેષાદિ વડે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ વગેરે પણ અત્યંત વિડંબિત કરાયા, તે રાગાદિને એકલા (અન્યની સહાય ન લેનારા) એવા શ્રી જિનેશ્વરે હણી નાખ્યા !

વિભાવદશાની શૂન્યતા છે.) શુભાશુભ સર્વ કર્મનો ક્ષય થવા વડે કેવળ આત્માની જે ચિદ્રૂપતા-અનંતસ્વભાવતા મોક્ષમાં છે તે જ શૂન્ય સ્વભાવપણું છે.

પાંચ શરીરનો નાશ કરનારા અને મોક્ષરૂપી પાંચમી ગતિને આપનારા આ ' નમો સિદ્ધાણં ' પદના પાંચ અક્ષરો મરણ વિગેરેના પ્રપંચથી તમારું રક્ષણ કરો.

ત્રીજા પ્રકાશમાંથી:—

ન-એટલે નથી તેઓમાં તમો-ગુણ, નથી રજો-ગુણ, નથી બાહ્યમુખવાળો સત્ત્વ-ગુણ, અને નથી માનસિક, વાચિક કે કાયિક કષ્ટ તેઓને કે જેઓએ આચાર્યના ચરણોને સેવ્યા છે.

મો-એટલે મોહના પાશો વડે બંધાયેલા પ્રાણીઓને પણ આચાર્ય ભગવાન્ કેશિગણધરની જેમ મોહથી છોડાવે છે એ મોટું આશ્ચર્ય છે.

આ-એટલે આચારો જેમના સુંદર છે, જેમના આગમો (શાસ્ત્રો) મોક્ષ મેળવી આપનારા છે અને જેમના લાભના ઉપાયો નુકસાન વિનાના છે તેમને ડાહ્યા માણસો આચાર્ય કહે છે.

ય-એટલે યથાસ્થિત અર્થની પ્રરૂપણા કરનારા, યમ-નિયમાદિના પાલનમાં યત્ન કરનારા અને આત્મરૂપ યજ્ઞકે યજન-પૂજન કરનારા એવા આચાર્ય ભગવાન્ મને સદા શરણરૂપ હો.

રિ—એટલે રિપુ-શત્રુ કે મિત્ર, સુખ કે દુઃખ, દુર્જન
કે સજ્જન, મોક્ષ કે સંસાર તથા ધનાઢ્ય કે દરિદ્રીને વિષે
સંયમીઓના સ્વામી આચાર્ય અત્યંત સમદષ્ટિવાળા હોય છે.

યા—એટલે જે કોઈ પવિત્ર સિદ્ધિ છે અને જે કોઈ
ઉજ્જવલ લબ્ધિ છે તે સર્વ, જેમ ભમરી કમળને વરે તેમ
આચાર્યને સ્વયં વરે છે.

ણં—એ અક્ષર ત્રણ રેખાવાળો અને માથે અનુસ્વાર-
વાળો છે, એ એમ બતાવે છે કે ત્રિવર્ગમાં સમતાવાળા
પુરુષો જ સજ્જનોમાં શિરોમણિ બને છે. ધર્મ, અર્થ અને
કામ અથવા મિત્ર, શત્રુ અને ઉદાસીન અથવા રાગ, દ્વેષ
અને મોહને ત્રિવર્ગ કહેવાય છે.

જીવાદિ સાત તત્ત્વરૂપ કમળના વનને વિકસિત કરવામાં
સૂર્યના કિરણ જેવા આ 'નમો આયરિયાણં' ત્રીજા પદના
સાત અક્ષરો સાત પૃથ્વીના (સાત નરકના) દુઃખનો
નાશ કરો.

ચોથા પ્રકાશમાંથીઃ—

ન—એટલે નથી ખંડન કરાતો તે સુજ્ઞ પુરુષ કુપાખંડીઓ-
વડે, નથી વિડંબના પમાડાતો મન, વચન અને કાયાના દંડ
વડે, તથા નથી દંડાતો ક્રોધાદિ કષાયોવડે, જે ઉપાધ્યાયનો
આશ્રય કરે છે.

મો—એટલે મો મા ('મા' એટલે લક્ષ્મી અને 'ઉમા'
એટલે શાંત, કાંતિ, કીર્તિ) શ્રી, હ્રી, ધૃતિ અને બ્રાહ્મી

આપવો પડે છે. મૈત્રીભાવને ઉછેરવા માટે "ખામેમિ સવ્વ-જીવે"ના શ્લોકને ઉંચા સાદપૂર્વક આમંત્રવો પડે છે.

અનંતજ્ઞાનીઓની દૃષ્ટિમાં સઘળાય મંગલો આવી ગયા હતા તે સર્વમાં નમસ્કારમંત્રને સૌથી વધારે મહત્ત્વનું સ્થાન આપ્યું છે.

બીજા શાસ્ત્રોને શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે જ્યારે નવકારને મહાશ્રુતસ્કંધ કહેલ છે. નવકાર એ શબ્દથી નાનો હોવા છતાં અર્થથી અતિમહાન છે અને તેનું ફળ તો ગજબ છે. તેથી જ પ્રત્યેક કાર્યોની શરૂઆતમાં જ્ઞાનીઓ તેનું સ્મરણ કરવાનું વિધાન કરે છે.

ઉઠતા નવકાર, બેસતા નવકાર, સુતા નવકાર, જાગતા નવકાર, પ્રયાણ કરતા નવકાર, પચ્ચક્ખાણ પારતા નવકાર, ભોજન કરતા નવકાર, જન્મ વખતે કે મરણ વખતે, દુઃખમાં કે સુખમાં, માંદગીમાં કે આરોગ્યમાં, વ્રતોચ્ચારમાં, નંદી સંભળાવવામાં, સૂત્ર ભણતાં, પક્ખીસૂત્ર બોલતાં કે સામાયિકાદિ ઉચ્ચરતા, અટવીમાં કે કોઈપણ સંકટમાં યાવત્ જરૂર પડે તો અશુચિ વખતે પણ નવકારના સ્મરણનો નિષેધ કર્યો નથી. આ રીતે માણસ ઉઠે ત્યારથી સૂઈ જાય ત્યાં સુધી વારંવાર શ્રી નવકારમંત્ર ગણવાનું વિધાન છે.

શ્રી અરિહંતપદના ધ્વનિની સાથે જ અંતઃકરણમાં એવો પડઘો ઉઠવો જોઈએ કે-પ્રાણીમાત્રના પૂજનીય, સુરેન્દ્રોના સેવનીય, દેવેન્દ્રોના દર્શનીય, યોગીન્દ્રોના આદરણીય, મુની-

ન્દ્રોના માનનીય અને નરેન્દ્રોના નમસ્કરણીય જેવા સર્વોત્કૃષ્ટ અને સાર્વભૌમ ચક્રાધીશ્વર કે સર્વેશ્વર આપ છો.

આપ મારા સ્વામી છો, હું આપનો સેવક છું, આપ મારા દેવ છો, હું આપનો દાસ છું, આપ મારા પ્રભુ છો, હું આપના પગની રજ છું, આવા પ્રકારનો સ્વામિ-સેવક ભાવનો ગાઢ સંબંધ જોડવાથી અનુભવજ્ઞાનના અંતર પડલ ખૂલ્યા સિવાય રહેશે નહિં.

નવકાર શું કામકુંભ છે? અથવા ચિંતામણિરત્ન છે? કે શું કલ્પવૃક્ષ છે? ના! ના! તેથી અધિક છે. કારણ કે કામકુંભ, ચિંતામણિ રત્ન અને કલ્પવૃક્ષ એક જન્મમાં સુખ આપનાર છે પણ નવકાર તો એથી વિશેષ સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનાર છે. શ્રી નવકાર જૈનશાસનનો સાર છે અને ચૌદપૂર્વમાંથી ઉદ્ધાર કરેલો છે. જેના મનને વિષે નવકાર છે તેને સંસાર શું કરનાર છે? કંઇ નહીં.

નવકાર જ મારું જીવન-સર્વસ્વ છે. નવકાર જ મારા માતા છે. નવકાર જ મારા પિતા છે નવકાર જ મારા બંધુ છે, નવકાર જ મારા સ્વજન છે, નવકાર જ મારા મિત્ર છે, નવકાર જ મારા જન્મોજન્મના ઉપકારી છે. નવકાર જ મારા ગુરુ છે અને નવકાર જ મારા એક માત્ર તારક છે.

પંચ પરમેષ્ઠિ કેમ બન્યાં?

કોઈપણ જીવ પાપ ન કરો. કોઈપણ જીવ દુઃખી ન થાઓ, જગતના સઘળાએ જીવો મુક્ત થાઓ, આવી

મૈત્રી આદિ ભાવનાના [illegible] સંપૂર્ણપણે સમજી શકયા હતા પણ જીવી શકયા ન હતા. હું પોતે અભય બનું અને જગતના સઘળાએ જીવોને અભય આપું, જગતના સઘળાએ જીવોને સઘળા જીવો સાથે મૈત્રીભાવ બંધાવું, અખિલ ચૌદરાજ લોકના આત્માના દુઃખ મીટાવું, ચોરાશી લાખ યોનિના સઘળાએ જીવોના સઘળાએ પાપ સ્થાનક બંધ કરું. વિશ્વના તમામ જીવોની આર્તતા, રૌદ્રતાના અગ્નિસંસ્કાર કરું, જગતના તમામ આત્માને અનંત જ્ઞાન—દર્શન—ચારિત્રની ટંકશાળ બનાવું. આવી ભાવનાને આત્મસાત્ કરવા માટે સાધુ થયા, વિકાસ કરતા કરતા ઉપાધ્યાય ભગવંત બની સૂત્રોના રસ પાયા, આચાર્ય થઈ સંઘની નાવ ચલાવી, તીર્થંકર થઈ ત્રણે કાલના સઘળા પર્યાય જાણી સંઘની સ્થાપના કરી. સિદ્ધ ભગવંત બની આપણને અવ્યવહારરાશિમાંથી વ્યવહારરાશિમાં મૂકયા.

એ પંચપરમેષ્ઠિનું સ્મરણ કરતા હૈયું નાચી ઉઠે છે. મન ડોલી ઉઠે છે. આત્મા ટહુકી ઉઠે છે. જીવન ઝળહળી ઉઠે છે.

અનંત મંગલરૂપ શ્રી નવકાર મહામંત્ર

ચૌદરાજલોકમાં ભોગ-એઠવાડની ભીખનું છાપનીયું લઈ ફરતા, અહંની આંધીમાં અટવાતા, માયાની જાળમાં ગુંથાતા પામરતાના પીંજરામાં પૂરાતા, સ્વાર્થની સગડીમાં સેકાતા, ગજરાજની સુંઢમાં કોળીઆ થતા જીવે અનંત જન્મ, મરણ,

ય; શોક, દુઃખ, રીબામણુ, આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ પ્રાપ્ત
રી છે.

નમો અરિહંતાણં, ના સાત અક્ષરો સાત ભયને નાશ
રે છે, પછી તેને જગતમાં કોઈ ભય રહેતો નથી.

પંચપરમેષ્ઠિની ભક્તિરૂપી મહારસાયણુ પીતા સ્વાર્થ-
ાસનાના ચેપી વળગાડો નાશ પામે છે.

પંચ પરમેષ્ઠિની ગોદમાં બેસતા નિષ્કંપતા, અભયતા,
મરતા, અજરતા, પ્રાપ્ત કરાય છે.

પંચ પરમેષ્ઠિને હૃદયમાં ધારણુ કરતા 'મારું એ
ાચું''નું ઝેર નિકાસ થાય છે. અને 'સાચું એ મારું 'નું
મૃત આયાત થાય છે.

કલ્પવૃક્ષ, ચિંતામણિ, કામધેનુ, કામકુંભ મલ્યા પછી
ળની કિંમત સમજનારો, કાદવને કિંમતી માનનારો, જગ-
માં હીલનાપાત્ર બને છે.

તેમ પંચ પરમેષ્ઠિને, પ્રાપ્ત કર્યો પછી બૈરા, છોકરા
ન, સંપત્તિ, મોટર, ગાડી, ટેલીફોન, રેડીયા, નાટક, સિનેમા,
ર્નીચર, બંગલાની ઇમારતો રૂપી ધુળ-કાંકરાને કિંમતી
હેનારા મહાપુરુષોની દૃષ્ટિએ તો દયાને પાત્ર બને છે,
પકાને યોગ્ય કહેવાય છે.

અનાદિકાલથી વિષયવાસિત આત્મા પોતાની ઇષ્ટસિદ્ધિ
ાટે સહુ કોઇને નમ્યો છે, શેઠને નમ્યો, સ્વજનને નમ્યો,

પરંતુ કમભાગી એવો તે અરિહંતને ન નમ્યો તેથ રિબાઈ રહ્યો છે. સ્વાર્થની આંધતામાં રીમબાઈ રહયો છે, પરંતુ તેને ખબર નથી કે સર્વ મંગલને આપનાર, સર્વ દુઃખને નાશ કરનાર, વાત્સલ્યભાવનાના ભંડાર, પંચ પરમેષ્ઠિને નમતાં હૃદયમંદિરે આનંદના કેં-કારો થાય છે. અમીભાવનાના વાજિંત્રો વાગે છે હર્ષની ખંજરીઓ વાગે છે. ઉર્મીના નિનાદો આત્માને ભરી દે છે વધુ શું કહેવું ? પંચપરમેષ્ઠિઓને પ્રાપ્ત કરનારાઓના હૃદયમાં મૈત્રી ભાવનાના દીપક પ્રગટ થાય, પ્રમોદ ભાવનાની ઘુઘરીઓ વાગે, કારુણ્ય ભાવનાના ઠમકારા થાય, માધ્યસ્થ ભાવનાના ઘંટો વાગે.

આત્મપ્રેમીઓને થાય છે કે મારું જીવન શુભભાવ ગગનમાં ઉડ્ડયન માંગે છે. જીવનની શુદ્ધ ભૂમિકા માંગે છે સમતાની શુદ્ધ હૃદયતા માંગે છે, ભૌતિક વસ્તુની ભુખ ભાંગવાનું માંગે છે, સર્વ જીવો પ્રત્યેની ઉદારતા માંગે છે. આ બધા ગુણોનું પ્રાપ્તિકરણ-વશીકરણ કરવું હોય તો પંચ પરમેષ્ઠિનું ધ્યાન, પૂજન, અર્ચન, આજ્ઞા, અનુષ્ઠાનોની બલવત્તર જરૂર છે.

લોહચુંબકથી જેમ લોહ ખેંચાઇને આવે છે, તેમ મહામંત્ર નવકારથી સર્વ ગુણો ખેંચાઇને આવે છે.

આત્મસાધનાર્થે કરેલી નમસ્કાર મહામંત્રની સાધનાથી જીવન શુદ્ધ બને છે. વિશુદ્ધ બને છે. શુદ્ધતર અને શુદ્ધતમ બને છે.

ત્માઓનું સ્મરણ, વંદન, અર્ચન કરવાનું સદ્ભાગ્યપૂ
નમસ્કાર મહામંત્ર ગણવાથી મળી જાય છે.

જીવનની સાચી ઉપયોગિતા ગાદી-તકીયાના તાગડ
ન્નામાં નથી, અવનવી ખાવા-પીવાની ખોજમાં નથી, કે
આરામ કરવાના કોચ, સોફામાં નથી. બંગલા, બગી
અને હીલીછમ વાડીમાં નથી. ફેન્સી સીલ્કની સાડીમાં ન
નાયલોન રેવોન ટેરેલીનના કાપડમાં નથી, બુશર્ટ અને
મરવામાં નથી, મોટરમાં ફરવામાં નથી. સફેદ બગલા જે
પોતીયાના ઉપભોગમાં નથી, ખાન-પાનમાં નથી, મા
પાનના ટેસમાં નથી, માનપાનના ઘેનમાં નથી.

જીવનનો સાચો આનંદ, કર્તવ્ય, સાત્વિકપણું તો અ
[illegible], [illegible], [illegible], અવ્યાબાધ સુખ મેળવવામાં
અને તે મળે છે પંચપરમેષ્ઠિની ભક્તિથી જ.

મેઘના અવાજથી મોરો નાચે છે તેવી રીતે મૈત્રી આદિ ભાવનાના આચરણથી આત્મ–મયૂર થનગની ઉઠે છે. ખીલ-ખીલાટ કરી મૂકે છે.

સિદ્ધ ભગવંતના સુખો જેણે જાણ્યા છે તેને આ સંસારના કઠોર સુખોમાં મજા ન આવે, બંગલાઓની જેણે મોઝ માણી છે તેને ખાડામાં રહેવું પસંદ ન પડે. મેવા–મીઠાઇ જેને મળતા હોય તે લુખા ભોજન શેના આરોગે ? નવ-લખાનો હાર–કોહીનૂર જેને મલતો હોય તે કાંકરામાં શેના મોહાય ? માનસ સરોવરના હંસને ગંદા ખાબોચીયામાં રહેવું ગમે ખરું ? તેમ જિનશાસનનો પ્રેમી ક્ષણિક સુખોમાં ન લપટાય, તેની મીટ તો શાશ્વત સુખ તરફ હોય, તે મલે નમસ્કારમહામંત્રના ધ્યાનથી જ.

હિમાલયના એવરેસ્ટ પર ચાલીને જવું હોય તો કેટલી મહેનત જોઇએ ! તેમ સિદ્ધ–શૈલેશમાં જવું હોય તો કેટલી મહેનત જોઇએ, તો તેના કરતા ઘણી મહેનતની જરૂર છે. અને તેના માટે સર્વવિરતિ, તે ન બને તો દેશવિરતિની ઝળહળતી આરાધના વધારવી પડશે. રાગ–દ્વેષને પાતળા કરવા પડશે. દ્વેષને કાઢવા માટે મૈત્રી, પ્રમોદ, કારુણ્ય, માધ્યસ્થ ભાવનામાં મગ્ન થવું પડશે, રાગને કાઢવા અનિત્ય આદિ બાર ભાવનાઓમાં ઓતપ્રોત બનવું પડશે.

નમો એ બંધ છે. અરિહંતાણું આદિ તેના સુયોગ્ય વળાંક છે. તેમાંથી શાશ્વત સુખનો પાક થાય છે.

પ્રભુ-દર્શન કરવાની પ્રાર્થના : પ્રભુને શું કહેવું?

('દિવ્યદર્શન'માંથી)

નમો જિણાણં, નમો જિણાણં; નમો જિણાણં.

હે પ્રભુ ! આપનું દર્શન કરી આજે હું ધન્ય બન્યો છું. મારાં કેવા અહોભાગ્ય કે આ સમગ્ર વિશ્વમાં અત્યંત દુર્લભ એવા આપનું મને અહીં દર્શન મળ્યું. હે તરણ-તારણ ! આપનાં દર્શનથી મારું જીવતર સાર્થક થયું.

હે નાથ ! આપનું દર્શન પામ્યાનો મને અપાર હર્ષ છે, વર્ષાઋતુમાં મેઘના દર્શન અને ગર્જનાએ જેમ મયૂરો નાચી ઉઠે છે, એમ હે પરમદયાળુ ! આપના દર્શન અને વાણીએ મારું હૈયું થનગન નાચે છે. કેમકે આ જગતમાં આપનાથી વધીને જોવા લાયક કોઈ ચીજ નથી, કોઈ વ્યક્તિ નથી. આપ તો અનન્ય કોહિનૂર હીરા જેવા છો. મારા નાથ ! મારે આપને છોડીને બીજે કયાં ઠરવાનું હોય ?

હે જગદ્વલ્લભ ! મારું મન આપના ચરણમાંજ લીન બની જાઓ. આપ મારા હૃદયમંદિરમાં બીરાજો. આપનું જીવન એવા અનુપમ ગુણો, અનુપમ સાધનાઓ, અને અનુપમ પરોપકારથી મઘમઘતું છે કે આપ મારા હૃદયે વસી જવાથી મને એ આપના ગુણો, સાધનાઓ અને ઉપકારોની ભારોભાર અનુમોદના રહો, પક્ષપાત રહો, મને એની પ્રાપ્ત થાઓ.

હે વિશ્વેશ્વર ! આપની જન્મ-અવસ્થા, તથા રાજ્ય-

અવસ્થા અને શ્રમણ-અવસ્થા, એ ત્રણ પિંડસ્થ અવસ્થા, પછી તીર્થંકરપદે રહ્યાની પદસ્થ અવસ્થા તથા અંતે રૂપાતીત (મોક્ષ) અવસ્થા કેવા કેવા ગંભીર ભાવોથી ભરેલી છે ! દા.ત.

(૧) હે ત્રિલોકનાથ ! આપ અહીં જન્મતાં જ ૫૬ દિક્કુમારીઓએ આપને હુલરાવ્યા, અને મેરૂશિખર પર ૬૪ ઇન્દ્રોએ આપનો જન્માભિષેક ઉજવ્યો. આવાં મહાસન્માન મળવા છતાં આપને લેશમાત્ર અભિમાન ન થયું કે આ મળવાથી હરખ ન ઉભરાયો. ત્યારે આપના નિરભિમાનતા અને સ્વસ્થતા-ગંભીરતા ગુણ કેવા !

(૨) હે મહામના ! યુવાવસ્થામાં તમામ દુન્યવી સાહ્યબીઓ,-જેવી કે મોટી રાજ્ય-સંપત્તિ, ક્રોડોનો ખજાનો, રાજવીકુળની રૂપરમણીઓ, પરિવાર, સત્તા-ઠકુરાઈ, ઉપરાંત અદ્ભુત રૂપ કાંતિ વિગેરે,-આપના ચરણમાં આળોટતાં ! છતાં આપ એમાં જળ-કમળવત્ તદ્દન નિર્લેપ રહ્યા. ક્યાંય આપને રાગ-આસક્તિ થઈ નહિ. આપનો આ કેવો મહાન અનાસક્તપણાનો અદ્ભુત ગુણ !

(૩) હે અંતર્મુખ વીર ! આ ભવે મોક્ષ પામવાનું નિશ્ચિત છતાં આવા પણ લચબચતા વૈભવ-વિલાસને સંપૂર્ણ તિલાંજલિ આપીને આપે કેવો કઠોર સર્વવિરતિ ચારિત્ર-માર્ગ અપનાવ્યો ! કેવો મહાત્યાગનો ગુણ ! એમાંય કઠોર તપસ્યાઓ કરી, તે ય રાત દિવસ ખડા ખડા ધ્યાનમાં રહીને ! એ પણ ડાંસ-મચ્છર-કડકડતી ઠંડી વગેરે ઉગ્ર

આપની આગળ કંઈ નથી. અનંત અનંત કાળથી મિથ્યાત્વ મોહની જડતાથી બીડાઈ રહેલા ભવ્યાત્મારૂપી કમળોને વિકસ્વર કરનારા આપ અનંતજ્ઞાનના પ્રકાશમય અનન્ય સૂર્ય બન્યા. આપની આગળ દુનિયાના અસંખ્ય સૂર્ય વિસાતમાં નહિ.

(૫) ત્યારે હે ત્રિભુવનતારક ! આપે જે અંતે મોક્ષ પામી રૂપાતીત અવસ્થા પ્રાપ્ત કરી, એની કેવી અતુલ ભવ્યતા ! ત્યાં કોઈ શાતા નહિ, અશાતા નહિ, પણ અનંત સુખ. મોક્ષમાં કોઈ માન નહિ, અપમાન નહિ; હર્ષ નહિ, ખેદ નહિ, યશ નહિ, અપયશ નહિ....આમ, સમસ્ત દ્વંદ્વોથી રહિત કેવી સત્‌ચિદ્‌આનંદમય અને શુદ્ધ-બુદ્ધ-મુક્ત અવર્ણનીય શાશ્વત સ્થિતિ !

હે પરમાત્મા ! આવો તું મને નાથ મળ્યો, સ્વામી મળ્યો, માર્ગદર્શક ઉદ્ધારક મળ્યો, એ મારા ભાગ્યની અવધિ નથી. આજ તારાં દર્શને મને જે અમાપ આનંદ થાય છે, એની આગળ સ્વર્ગીય આનંદ પણ ફિક્કા છે. મારા અંતરાત્મામાં ઉગેલા કર્મોના ઝુંડ તારા દર્શનના અપાર આનંદથી સળગી સાફ થઈ જવાના. મોહની ઘોર નિદ્રામાં સૂતેલા અમને આજ તારું દર્શન જગાડીને જ્ઞાન અને વૈરાગ્યની નવચેતના આપી રહ્યુ છે. પ્રભુ ! કોટિ કોટિ વંદન તને !

અરિહંતો મહ દેવો, જાવજ્જીવં સુસાહુણો ગુરુણો ।
જિણપન્નત્તં તત્તં, ઇઅ સમ્મત્તં મએ ગહિઅં ॥
શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ, પરહિતનિરતા ભવંતુ ભૂતગણાઃ ।

તથા કથન આપણી નજર-સમક્ષ તરવરવા લાગે છે.

બીજી રીતે કહીએ તો' 'મૂર્તિ' એ મનને સ્થિર કરવાનું અને પવિત્ર કરવાનું પ્રબલ નિમિત્ત છે, તેથી પુષ્ટ આલંબન છે.

આ પ્રકારના પુષ્ટ આલંબન સિવાય ધ્યાનમાં પ્રગતિ સંભવતી નથી. વળી જે પ્રકારની મૂર્તિ હોય તે જ પ્રકારના ભાવોથી મન વાસિત થાય છે એટલે મૂર્તિના સ્વરૂપનો વિચાર કરવો અનિવાર્ય છે, અર્હંત્ અને સિદ્ધ આરાધ્ય હોઇ તેમનાં બિંબો પૂજાને યોગ્ય ગણાય છે.

ભગવાન ઉપર લક્ષ રાખવું

ગાય આખો દિવસ ચારો ચરવા બહાર ફરે છે પણ તેની સુરતા-તેનું, ધ્યાન ઘેર રહેલ બાળ વાછરડામાં જ હોય છે. તથા પનિહારી માથે બેડું રાખી અન્ય સખીઓ સાથે વાતો કરે છે, હસે છે, હાથતાલી દે છે, છતાં તેનું લક્ષ તો મસ્તકપરની ગાગરમાં હોય છે, વળી નટ ઉંચે ચડી દોર ઉપર ચાલે છે કે નાચે છે તે પણ સાધ્યબિંદુ ઉપર તદાકાર બનીને જ કરે છે. આ પ્રમાણે મનુષ્ય પણ સર્વ ક્રિયા કરવા છતાં લક્ષ ભગવાનમાં રાખે તો સાધ્ય કેટલું નિકટ આવે ? માટે ભગવાન ઉપર લક્ષ રાખવું.

તીર્થંકર ભગવંતની પ્રતિમાની ઉપાસના

(પ્રતિમાશતકમાંથી)

હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! જો તમારે મોક્ષસુખ પ્રાપ્ત કર-

વાની ઈચ્છા હોય તો તમે શ્રી તીર્થંકર ભગવંતની પ્રતિમાની ઉપાસના કરો.

જે પ્રતિમા મોહરૂપી દાવાનલને શમાવવામાં મેઘની વૃષ્ટિ રૂપ છે, સમતારૂપ પ્રવાહમાં ઝીલવા માટે નદી છે. તે પ્રતિમા સત્પુરુષોને વાંછિત આપવામાં કલ્પલતા છે. અને જે સંસારરૂપી ઉગ્ર અંધકારનો નાશ કરવામાં સૂર્યની તીવ્ર પ્રભારૂપ છે.

(૧) હે સર્વદુઃખથી રહિત પ્રભુ! હે સદા આનંદમ નાથ! તમારી મૂર્તિને જોઈ જોઈને હું મારા હૃદયમાં વિશ્વાસ મેળવી અવ્યય, અવિનાશી એવા હર્ષને પ્રાપ્ત થયેલો છું. હે મનુષ્યના હિતકારી પ્રભુ! તે આપની પ્રતિમા અભયદાન સહિત ઉપાધિ વગર વધતા ગુણસ્થાનકને યોગ્ય એવી દયાનું પોષણ કરે છે.

(૨) હે પ્રભુ! તમારું બિંબ હૃદયમાં ધારણ કરવાથી બીજું કોઈ રૂપ હૃદયમાં સ્ફૂરાયમાન થતું નથી. અને તમારા રૂપનું સ્મરણ થતાં પૃથ્વીમાં બીજા કોઈ રૂપની પ્રસિદ્ધિ થતી નથી. તે માટે "તું તે હું" એવી અભેદબુદ્ધિના ઉદયથી "યુષ્મદ્ અને અસ્મદ્" પદનો ઉલ્લેખ પણ થતો નથી, અને કોઈક અગોચર પરમ ચૈતન્યમય જ્યોતિ અંતરમાં સ્ફૂરાયમાન થાય છે.

(૩) હે પ્રભુ! પાપનો ક્ષય કરનારું, ઉત્તમપદદાયક અને ફેરરહિત એવું અપ્રતિપાતિ ધ્યાન જ્યાં સુધી પ્રગટ થાય ત્યાં સુધી મારા હૃદયમાં તમારું રૂપ અનેક પ્રકારે

જ્ઞેયાકારરૂપે પરિણામ પામો, જે આનંદઘનમાં ત્રિકાલસંભવી અને સર્વ તરફથી થયેલું સુર–અસુરનું સુખ અનંતમા ભાગે પણ ઘટતું નથી.

(૪) હે જિનેન્દ્ર ! ઉત્તમ પુરુષોના વૃંદોએ નમસ્કાર કરેલ અને મુક્તિરૂપ લતાના કંદ સમાન એવી તમારી પ્રતિમા કે જેને દેવતાઓએ મંદારવૃક્ષના પુષ્પસમૂહવડે પૂજેલી છે. અને જે ઉગ્ર રોગને શોષણ કરનાર સ્નાત્રજલરૂપ અમૃતના ઝરણથી સર્વ જગતની રક્ષા કરે છે તે પ્રતિમાને અમે પરમઆનંદ (મોક્ષ) ને અર્થે વંદના કરીએ છીએ.

જેમ ભ્રમર પ્રફુલ્લિત માલતીને છોડે નહિ અને જેમ હાથી મનોહર રેવા નદીને છોડે નહિં, જેમ કોકિલપક્ષી વસંત ઋતુમાં સૌંદર્યવાળી આમ્રવૃક્ષની મંજરીને છોડે નહિ અને જેમ સ્વર્ગપતિ ઈન્દ્ર–ચંદનવૃક્ષોની સુંદર એવી નંદનવનની ભૂમિને છોડે નહીં, તેમ હું શ્રી તીર્થંકર ભગવંતની પ્રતિમાને મારા હૃદયમાંથી ક્ષણવાર પણ છોડતો નથી.

(૫) હે પ્રભુ ! અનિમેષ દૃષ્ટિ વડે નિરંતર દર્શન કરવા યોગ્ય આપના રૂપને એકવાર જોયા પછી મનુષ્યની દૃષ્ટિ બીજે કોઇ સ્થળે સંતોષ પામતી નથી. ચંદ્રોના કિરણોના જેવા ઉજ્જ્વલ ક્ષીરસમુદ્રનું જલપાન કર્યા પછી લવણસમુદ્રનું ખારું પાણી પીવાની કોણ ઇચ્છા કરે ? અર્થાત્ કોઈ ન કરે.

(૬) ત્રણ ભુવનમાં અદ્વિતીય અલંકારરૂપ હે પ્રભુ ! શાંતરસની કાન્તિવાળા જે પરમાણુઓ વડે તમારું શરીર

બન્યું છે તે પરમાણુઓ પૃથ્વી પર તેટલા જ છે. કારણ કે આપની સમાન કોઈમાં પણ એવી સુંદરતા નથી.

(૭) હે જગત્‌નાઅધિપતિ ! હે પ્રભુ ! જેણે અન્ય કાર્યો દૂર કર્યો છે. અને ભક્તિવડે ઉલ્લાસ પામતા રોમાંચિત શરીરવાળા પ્રાણીઓ પૃથ્વીને વિષે તમારા ચરણ યુગલને વિધિપૂર્વક ત્રણે કાળ પૂજે છે તેઓ જ ધન્ય છે. તેમનો જ જન્મ સાર્થક છે.

(૮) હે નાથ ! ઘણા કાળથી સંચિત કરેલી તમારા ચરણકમલની ભક્તિનું કાંઇ પણ ફળ હોય તો હે શરણ કરવા લાયક પ્રભુ ! માત્ર એક તમારા જ શરણવાળા એવા મારા આ ભવમાં અને બીજા ભવમાં પણ તમે જ સ્વામિ થજો.

દાદાજી આગળ બોલવાની સુંદર ભાવના

હે મારા વ્હાલા દાદા ! આપ તો કરુણા રસના ભંડાર છો. આપનું લલાટ અષ્ટમીના ચંદ્ર જેવું શોભે છે. અને આપનું મુખ શરદપૂર્ણિમાના ચંદ્ર જેવું છે. આપના હસ્ત કમલ અને ચરણ કમલમાં ઉદાર એક હજાર ને આઠ લક્ષણો શોભે છે. આપની મૂર્તિ ઇન્દ્ર, ચન્દ્ર સૂર્ય, મેરુ પર્વત વિગેરેના ઉત્તમ ગુણો વડે નિર્માણ કરાયેલી છે.

વળી આપ સૂર્યથી અધિક તેજસ્વી છો, ચન્દ્રથી અધિક શીતલ છો, મેરુથી અધિક-અચલ છો, સમુદ્રથી અધિક ગંભીર છો, ચિંતામણિરત્નથી અધિક મનવાંછિત

પૂરનાર છો, કામકુંભ, કામઘટ તથા કામધેનુથી અધિક મોક્ષસુખને આપનાર છો. જગતમાં કોઇ એવી ઉપમા નથી જે આપની તુલ્ય થાય.

વળી અરિહંતપણાથી આપ ચોત્રીશ અતિશયવાળા, પાંત્રીશ વાણીના ગુણોએ સહિત, આઠ મહાપ્રાતિહાર્યોએ સુશોભિત છો, ત્રણ છત્ર આપના ઉપર ઝળહળે છે. ચામરો વિંઝાય છે. દેવતાઓ દુંદુભિનો નાદ કરી રહ્યા છે. જે ભાગ્યશાળી આત્મા હોય તે આપના દર્શન સાક્ષાત્ કરી શકે છે.

વળી સિદ્ધપણાથી અનંતજ્ઞાન વાળા, અનંત દર્શનવાળા અવ્યાબાધ ગુણવળા, અનંત સુખવાળા, અક્ષયસ્થિતિવાળા, વળી અશરીરી છો, અરૂપી છો અને અનંત વીર્યવાળા છો.

વળી હે દીનાનાથ! આપનામાં ક્રોધ નથી, માન નથી, માયા નથી, લોભ નથી, રાગ નથી, દ્વેષ નથી, મોહ નથી, અજ્ઞાનતા નથી. સર્વદોષથી મુક્ત છો અને અનંતગુણના ભંડાર છો.

હે જીવિતેશ્વર પ્રભુ! આપનું નામસ્મરણ કરવાથી પણ પાપ નાશ પામે છે તો વળી આપના સાક્ષાત્ દર્શન કરવાથી મને પરમ આનંદ થાય છે, તેથી મારા રોમે રોમ ખડા થયા છે વધારે શું કહું?

હે પ્રભુ! આપ મારા સ્વામિ છો, હું આપનો સેવક છું. આપ મારા ગુરુ છો, હું આપનો શિષ્ય છું. આપ મારા પિતા છો, હું આપનો પુત્ર છું. આપ મારા શેઠ છો, હું

આપનો નોકર છું. આપ મારા ધ્યેય છો. હું આપનો ધ્યાયક છું.

આપ મારા સર્વસ્વ છો. મારું જીવન આપના ચરણે અર્પણ કરું છું. મને ભવોભવને વિષે આપનું શરણું હોજો અને મને ભવોભવને વિષે આપના દર્શન મળો અને આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તન કરું એવી ભવોભવને વિષે મને બુદ્ધિ મળો.

હે જગદ્વત્સલ પ્રભુ ! મારો આ મનુષ્યજન્મ આપના દર્શનથી સફળ થયો, આ વર્ષ, માસ, પક્ષ, દિવસ અને ઘડી આજે સફળ થયા, આજે મારે પુન્યરૂપી કલ્પ-વૃક્ષ ફળીભૂત થયો.

હે લોકાલોકના પ્રકાશ કરનારા પ્રભુ ! આપના દર્શનથી પૂર્વે મેં જે સુકૃત કર્યા હતા તે આજે ફળીભૂત થયા અને આજે મારા સઘળા ભવોભવના પાપો ધોવાઇ ગયા.

હે દયાસિંધુ ! હે કૃપાલુ ભગવાન ! મારામાં જે દોષો છે-ક્રોધ, માન માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ મોહ, અજ્ઞાનતા, ઈર્ષા, અદેખાઇ વગેરે અઢારે પાપસ્થાનકો આપના દર્શનથી નાશ પામો અને મૈત્રી, પ્રમોદ, કરૂણા, માધ્યસ્થતા વિગેરે ગુણો પ્રગટ થાઓ.

હે જગજીવન પ્રભુ ! મારામાં સર્વ જીવો પ્રત્યે સમભાવ ઉત્પન્ન થાઓ. સર્વ જીવો દુઃખથી મુક્ત થાઓ. સર્વ જીવો સુખી થાઓ, સર્વ જીવોનું કલ્યાણ થાઓ, એવી ભાવના આપની કૃપાથી હંમેશા રહો, એમ ઈચ્છું છું.

હે અશરણના શરણ પ્રભુ! આપ જ્ઞાનમૂર્તિ, તેજોમૂર્તિ, સ્વયંભૂ, સ્વયંબુદ્ધ અને સહજાનંદથી પરિપૂર્ણ છો, વળી હે સ્વામિ! આપ ત્રણ લોકમાં સુખ કરનાર શંકર છો. ત્રણ જગતમાં વ્યાપક વિષ્ણુ છો, બ્રહ્મચર્યથી પરમબ્રહ્મ છો. પાપરૂપ પીડને હરનાર છો.

હે દેવાધિદેવ! આપ લક્ષ્મીનાથ, જગન્નાથ, ધર્મનાથ અને દયાનિધિ છો. વળી હે જિનેન્દ્ર! આપ તો ત્રણલોકના આધાર છો, દયાના આપ અવતાર છો, દુરંત સંસારરોગને શાંત કરવામાં વૈદ્ય સમાન છો.

વળી સર્વ સામર્થ્યવાન ઇશ્વર છો, પાલન કરનાર પિતા છો, દયાના વિશાળ સાગર છો, પ્રાણીમાત્રના કલ્યાણકર્તા છો, સર્વ જગતનું રક્ષણ કરનાર રક્ષક છો, સર્વ કોઇને પૂજનીય છો અને નમનીય છો અને માનનીય છો. સત્પુરુષને વંદન કરવા યોગ્ય છો અને આ ઘોર સંસારમાં નાવ તુલ્ય છો. આપે સમગ્ર દોષને દૂર કર્યા છે, આપ જન્મ-જરા-મરણથી વર્જિત છો, જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયીના ભંડાર છો, આપના દર્શનમાત્રથી જ મનુષ્યના પાપ પ્રલય થાય છે.

હે ત્રિલોકનાથ! આપનો કેટલો બધો ઉપકાર માનું, આપે જબરદસ્ત સત્પુરુષાર્થથી અરિહંત થઈ મને અરિહંત તરીકે દર્શન આપ્યા, આપ અરિહંત ન થયા હોત તો મને આ દર્શન ક્યાંથી મળત? અરિહંત થવાની પ્રેરણા શી રીતે મળત? માટે હે પરમાત્મા! આપનો સેવક હું સંસારથી

કના ઉપદેશથી આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો બીજો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને આ ટુંક ઉપર ભગવાન શ્રી સંભવનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો, આ ટુંક ઉપર કુલ નવ કોડાકોડી, બહોંતેર લાખ, બેતાલીશ હજાર, અને પાંચસો મુનિવરો મોક્ષે ગયા, આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી બેંતાલીશ લાખ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૩ શ્રી આનંદગિરિ ટુંક :

શ્રી અભિનંદન સ્વામિની ટુંક-

પૂર્વે અહીં ચોથા તીર્થંકર શ્રી અભિનંદન સ્વામિ આ ટુંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઉસ્સગ્ગમુદ્રામાં વૈશાખ સુદ આઠમને દિવસે પૂર્વભાગમાં મોક્ષે ગયા, ધાતકીખંડના પુરણપુરના રત્નશેખર રાજાએ આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો ત્રીજો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને આ ટુંક ઉપર શ્રી અભિનંદન સ્વામિનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટુંક ઉપર તોંતેર કોડાકોડી, સિત્તેર ક્રોડ, સત્તર લાખ, બેંતાલીસ હજાર અને સાતસો મુનિવરો મોક્ષે ગયા હતા. આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી એક લાખ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૪ અચલગિરિટુંક : શ્રી સુમતિનાથ ભગવાનની ટુંક

પૂર્વે અહીં પાંચમા તીર્થંકર શ્રી સુમતિનાથજી આ ટુંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનામા ઉપવાસ કરી કાઉસ્સગ્ગમાં રહી ચૈત્ર સુદ નોમના દિવસના પૂર્વભાગમાં

મોક્ષે ગયા. ત્યારબાદ પદ્મનગરના આનંદસેન રાજાએ આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો ચોથો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને આ ટૂંક ઉપર શ્રી સુમતિનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો, આ ટૂંક ઉપર એક કોડાકોડી, ચોરાસી કોડ, બોતેર લાખ, એકાશી હજાર, અને સાતસો મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી એક કોડ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૫ મોહનગિરિ ટૂંક : શ્રી પદ્મપ્રભુ ભગવાનની ટૂંક–

પૂર્વે અહીં છઠ્ઠા શ્રી પદ્મપ્રભુજી આ ટૂંક ઉપર ત્રણસો આઠ મુનિવરો સાથે એક મહીનાના ઉપવાસ કરી કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રામાં કારતક વદ ૧૧ ના દિવસે બપોર પછી મોક્ષે ગયા. બંગાળના પ્રભાકર નગરના સુપ્રભ રાજાએ આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો પાંચમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને આ ટૂંક ઉપર શ્રી પદ્મપ્રભુનો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૯૯ કોડ, ૮૭ લાખ, ૪૩ હજાર અને ૭૨૭ મુનિવરો મોક્ષે ગયા હતા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી એક કોડ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૬ પ્રભાસગિરિ ટૂંક :

શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનની ટૂંક–

પૂર્વે અહીં સાતમા તીર્થંકર શ્રી સુપાર્શ્વનાથજી આ ટૂંક ઉપર ૫૦૦ મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી કાઉસ્સગ્ગમુદ્રામાં મહા વદિ ૭ ના દિવસે બપોર પહેલા

કરાવ્યો. અને ટુંક ઉપર શ્રી શ્રેયાંસનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટુંક ઉપર ૯૬ કોડાકોડી, ૯૬ ક્રોડ, ૯૨ લાખ, ૯૦ હજાર અને બેંતાલીશ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી એક ક્રોડ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૧૧ નિર્મલગિરિ ટૂંક :

શ્રી વિમલનાથ ભગવાનની ટૂંક

પૂર્વે અહીં તેરમા તીર્થંકર શ્રી વિમલનાથજી આ ટુંક ઉપર ૬ હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રામાં જેઠ વદ ૭ ની મધ્યરાત પહેલા મોક્ષે ગયા. તથા પૂર્વ મહાવિદેહના કનકાવતીનગરીના રાજા કનકરથે આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો અગ્યારમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો, અને આ ટુંક ઉપર શ્રી વિમલનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટુંક ઉપર કુલ ૧ ક્રોડ, ૭૬ લાખ, ૬ હજાર અને ૭૪૨ મુનિવરો સાથે મોક્ષે ગયા. આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી એક ક્રોડ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૧૨ સ્વયંભૂગિરિ ટૂંક :

શ્રી અનંતનાથ ભગવાનની ટૂંક

પૂર્વે અહીં ચૌદમા તીર્થંકર શ્રી અનંતનાથજી આ ટૂંક ઉપર સાત હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી કાઉસ્સગ્ગમુદ્રામાં ચૈત્ર સુદ ૫ ની રાતે મધ્યરાત્રિ પહેલા મોક્ષે ગયા. તથા કૌશાંબી નગરીના રાજા બાલસેને વિદ્યાચારણ

મુનિના ઉપદેશથી આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો બારમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. આ ટુંક ઉપર શ્રી અનંતનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૯૬ કોડાકોડી, ૧૭ ક્રોડ, ૧૭ લાખ, ૧૭ હજાર અને ૭૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૧૩ દત્તવરગિરિ ટૂંક :

શ્રી ધર્મનાથ ભગવાનની ટૂંક

પૂર્વે અહીં પંદરમા તીર્થંકર શ્રી ધર્મનાથજી આ ટુંક ઉપર ૧૦૮ મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી કાઉસ્સગ્ગમુદ્રામાં જેઠ સુદ ૫ ની મધ્યરાત્રિ પહેલા મોક્ષે ગયા. તથા પંજાબના શ્રીપુરનગરના ભાવદત્ત માસોપવાસી આ. ધર્મઘોષસૂરિના ઉપદેશથી આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો તેરમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને ૨૦ જિનાલયોમાં ૨૦ પ્રતિમા બેસાડી તથા આ ટુંક ઉપર ભગવાન ધર્મનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટુંક ઉપર કુલ ૧૯ કોડાકોડી, ૧૯ ક્રોડ, ૯ લાખ, અને ૭૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી એક ક્રોડ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૧૪ પ્રભાસગિરિ ટૂંક :

શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની ટૂંક

પૂર્વે અહીં સોળમા તીર્થંકર શ્રી શાંતિનાથજી આ ટુંક ઉપર ૯૦૦ મુનિવરો સાથે એક મહિનાનું અનશન કરી

ટુંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી કાઉસ્સગ્ગમુદ્રામાં વૈશાખ વદ ૯ ની શરૂઆતમાં મોક્ષે ગયા. ત્યારબાદ રત્નપુરીનગરીના સોમદેવે આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને આ ટુંક ઉપર શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વા નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટુંક ઉપર ૯૯ કોડાકોડી, ૯૭ ક્રોડ, ૯ લાખ, અને ૯૯૯ મુનિ મોક્ષે ગયા. આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી એક ક્રોડ પૌષ વાસનું ફળ મળે છે.

૧૯ મિત્રધર ટુંક :

શ્રી નમિનાથ ભગવાનની ટુંક—

પૂર્વે અહીં એકવીસમા તીર્થંકર શ્રી નમિનાથજી ટુંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપ વાસ કરી પદ્માસને કાઉસ્સગ્ગમુદ્રામાં ચૈત્ર વદ ૧૦ની મધ્ય રાત પછી મોક્ષે ગયા. ત્યારબાદ શ્રીપુરનગરના રાજા મેઘ આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને ટુંક ઉપર શ્રી નમિનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસા બનાવ્યો આ ટુંક ઉપર કુલ એક કોડાકોડી, ૪૫ લાખ [illegible] હજાર, [illegible] મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી એક ક્રોડ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે.

૨૦ [illegible] (મેઘાડંબર ટુંક)

[illegible] પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ટુંક—

પૂર્વે અહીં ત્રેવીસમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથજી [illegible]

ભદ્ર ટુંક ઉપર ૩૩ મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી ખડ્ગાસને કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રામાં શ્રાવણ સુદ ૮ ની રાતે પૂર્વભાગમાં મોક્ષે ગયા. ત્યારબાદ આનંદદેશના ગંધપુર નગરના રાજા પ્રભસેને વીશસ્થાનક તપ કરી આચાર્ય દિનકર સૂરિના ઉપદેશથી આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો વીસમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને સુવર્ણભદ્ર ટુંક ઉપર શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો આ ટુંક ઉપર કુલ ૨૬ લાખ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટુંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષધોપવાસનું ફળ મળે છે. અને એક-વીસમો ઉદ્ધાર વિ. સં. ૧૮૨૫ ના મહા સુદિ ૫ ના રોજે જગતશેઠ ખુશાલચંદ તથા તેના ભાઈ સુગાળચંદે કરાવ્યો છે.

૨૧ શ્રી આદિનાથ ભગવાનની ટુંક

ભગવાન ઋષભદેવજી દશહજાર મુનિવરો સાથે ૬ દિવસનું અનશન કરી પર્યંકાસને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર પોષ વદ ૧૩ ના દિવસે પૂર્વાહ્ન કાલમાં મોક્ષે ગયા.

પૂ. આ. શ્રી ધર્મઘોષસૂરિ લખે છે કે ભગવાન ઋષભદેવ તથા તેમના મુનિવરો શ્રી સમ્મેતશિખર ઉપર વિચર્યા હતા. (સમ્મે. કલ્પ. શ્લોક ૧૦)

આ ટુંક તથા હવે પછીના ટુંકો આદિ સંવત ૧૯૨૫ થી ૧૯૩૩ સુધીમાં યાત્રિકોના દર્શનાર્થે બનાવવામાં આવેલ છે.

આચારાંગ સૂત્ર

અધ્યયન ૧ લું

૧ ત્રણે કાલ સંબંધી, મન, વચન અને કાયાથી કરવું, કરાવવું, અને અનુમોદવું, એવી રીતે કર્મબંધનન રૂપ ક્રિયાના ૨૭ પ્રકાર થાય છે.

૨ જ્ઞપરિજ્ઞાથી તત્સંબંધથી શુદ્ધ સમજ મેળવી અને પ્રત્યાખ્યાનપરિજ્ઞાથી સમજીને ઉક્ત ક્રિયા ત્યાગ કરવો,

૩ જેણે એ ક્રિયાના ભેદો ઉક્ત રીતે શુદ્ધ સમજેલા હોય, તેજ કર્મોને સમજીને તેના કારણોથી દૂર રહેનાર મુનિ છે, એમ જાણવું.

૪ જે પૃથ્વીકાય વિગેરે જીવોની વિરાધના કરવી અહિત કારી છે, એમ જાણીને તજે છે, તે જ મુનિ છે.

૫ મહાપુરુષોએ તે માર્ગ સેવેલો છે, માટે નિઃશંકપણે તેનું જ સેવન કરવું અને કોઇ જીવને પ્રભુની આજ્ઞા સમજીને ભય નહિ આપતાં સંયમનું પાલન કરતા રહેવું.

૬ જે વિષયો છે તે સંસાર છે, અને સંસાર છે તે વિષયો છે, તેમાં જે મુનિ થઇને અગુપ્ત (અનિગ્રહીત) રહે છે તે પ્રભુની આજ્ઞાથી બહાર વર્તે છે, અને વારંવાર

વિષયાસક્ત બની અસંયમને આચરી ઘરવાસ માંડી રહે છે.

૭ આ વાતને સર્વ પાપથી અલગ રહેનાર તથા નિર્દોષ ચારિત્ર પાળવામાં યત્નવંત અને અપ્રમાદી એવા વીર પુરુષોએ બરાબર સમજીને પરિસહાદિકને હઠાવી કેવળજ્ઞાન પામીને સાક્ષાત દેખેલી છે. અતઃ આત્માર્થી જનોએ પ્રમાદ તજી નિર્મળ ભાવથી ચારિત્રનું સેવન કરવું યુક્ત છે.

અધ્યયન ૨ જું (લોકવિજય)

૧ આયુ અત્યંત અલ્પ છે. દરમ્યાન જરા અવસ્થા આવતાં ઇન્દ્રિયબળ ઘટતું જાય છે. વૃદ્ધ અવસ્થાને જોઇને પ્રાણી કિંમૂઢ બની જાય છે, એમ સમજીને અવસર પામી બુદ્ધિમાન પુરૂષ સંયમને માટે તરત ઉજમાળ થઈ જાય છે. એક ઘડીપણ પ્રમાદ કરતા નથી, કેમ કે આયુષ અને યૌવન ધારાબંધ ચાલ્યા જાય છે, પણ અણસમજુ પ્રાણીઓ તો પ્રમાદવંત છતાં અસંયમ વડે છકાયનો કુટો જ કરતા રહે છે.

૨ જ્યાં સુધી ઇન્દ્રિયની (વિજ્ઞાન) શક્તિ મંદ પડી નથી ત્યાં સુધી ચીવટ રાખીને આત્માર્થ સાધી લેવો.

૩ બુદ્ધિવંતે સંયમમાં થતી અરતિ દૂર કરવી, જેથી શીઘ્ર-મોક્ષ થાય છે.

૪ અજ્ઞાન રૂપ પરિસહ કે ઉપસર્ગ આવતાં પતિત આત્મા તજી સંયમથી ભ્રષ્ટ થઈ જાય છે.

૫ જે સંયમને સદા પાળતા રહે છે, તે જ ખરા ત્યાગી છે; નિર્લોભી થઇને જે વિષયને પૂંઠ દે છે અને અનુક્રમે સર્વ કર્મનો અંત કરે છે, તેજ અણગાર કહેવાય છે.

૬ બાળ-અજ્ઞાની જીવો જ એમ બકે છે કે યમ-નિયમ કશા કામના નથી.

૭ તત્વ સમજનારને કંઈ કહેવાની જરૂર નથી, કેમકે તે તો સીધેમાર્ગે ચાલ્યો જાય છે (વીર પ્રભુએ મજબુતીથી કહ્યું છે કે મુનિએ સ્ત્રીનો બીલકુલ વિશ્વાસ કરવો નહી. ભોગો રોગનું કારણ છે) એમ તેઓએ સ્પષ્ટ રીતે બતાવી આપ્યું છે.

૮ શરીર જેમ બહારથી અસાર છે, તેમ અંદરથી પણ અસાર છે.

૯ જેમ બાળકો લાળને ચૂસી લે છે, તેમ બુદ્ધિવંતે છંડેલા ભોગને ફરી ઇચ્છવા નહિ, શબ્દાદિ વિષયો ઉપસ્થિત થતાં તેમાં ખુશી થવું નહિ, કેમકે તે અનાદિની અજ્ઞાનચેષ્ટા જ છે.

૧૦ મુનિએ સંયમ ધારીને શરીર અને કર્મને તોડવા માંડવા. વીર તત્વદર્શી પુરૂષો હલકું અને લુખું ભોજન કરે છે અને કરવું પસંદ કરે છે અને સંસાર પ્રવાહને તરે છે, તરી પાર પામે છે,

૧૧ તીર્થંકરની આજ્ઞાને નહિ માનતાં સ્વેચ્છાથી વર્તનારા મુનિ મુક્તિ પામવાને અયોગ્ય થાય છે.

૧૨ જંજાળથી છૂટું થવું એ ઉત્તમ રસ્તો છે. કુશળ પુરુષો દુઃખનાં કારણો પોતે તજે છે, અને બીજા પાસે તજાવે છે.

૧૩ જે પરમાર્થદર્શી છે, તે મોક્ષમાર્ગ વિના બીજે રમતો નથી, તેજ પરમાર્થદર્શી છે. તે નિરીહપણે સર્વને સમાન ગણી સદુપદેશ દે છે. પરમાર્થદર્શીને કંઈપણ હાનિ નથી.

અધ્યયન ૩ જું (શીતોષ્ણીય)

૧ ગૃહસ્થો સદા સૂતેલા છે અને મુનિઓ સદા જાગતા છે; જગતમાં અજ્ઞાન એજ અહિતકારી છે.

૨ અવસર મળેલો જાણીને પ્રમાદ ન કરવો. તું જ તારો મિત્ર છે. મિત્રને બહાર શા માટે શોધે છે? તારા આત્માને વિષયોથી રોકી રાખીશ તો તું દુઃખથી છુટીશ.

૩ પ્રમાદીને સર્વ તરફથી ભય રહેલો છે. અપ્રમાદીને કોઈ તરફથી ભય નથી.

૪ જે એક મોહનીયકર્મને નમાવે છે, તે સર્વને નમાવે છે.

૫ બુદ્ધિવંત પુરુષ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ અને મોહને છાંડી સર્વ દુઃખનો અંત કરી શકે છે. મોક્ષાર્થી મુનિઓએ કર્મબંધનાં કારણ તજીને કર્મને ખપાવવાં જોઈએ. સર્વજ્ઞ-સર્વદર્શીને તો કદી ઉપાધિ છે જ નહિ.

અધ્યયન ૪ થું (સમ્યક્ત્વ)

૧ સંસારમાં આસક્ત રહી તેની અંદર ખુંચી રહેનારા જીવો ચિરકાળ સંસારપરિભ્રમણ કરે છે.

૨ જે કર્મબંધનના હેતુઓ છે, તે કર્મ છોડવાના પણ હેતુ થઇ શકે છે અને જે કર્મ છોડવાના હેતુઓ છે; તે કદાચ કર્મબંધનના હેતુ પણ થઇ શકે છે. અથવા જેટલા કર્મ ખપાવવાના હેતુઓ છે, એટલા જ કર્મબંધનના હેતુઓ છે, અને કર્મબંધનના હેતુઓ છે. એટલા જ કર્મ ખપાવવાના પણ છે. એમ સંપૂર્ણ રીતે સમજીને પ્રભુની આજ્ઞા મુજબ ધર્મ આરાધવા કોણ ઉજમાળ ન થાય ?

નીય થાય છે. સહુથકી અપ્રમત્ત પુરુષોને પ્રાંતે કશી ઉપાધિ રહેતી નથી.

અધ્યયન ૫ મું (લોકસાર)

સમકિત મુનિ ભાવે, મુનિ ભાવ જ સમકિત કહ્યું.

૧ મુનિએ કંઈ પણ કાર્ય ગુરુ મહારાજની આજ્ઞાપૂર્વક જ કરવાનું નિરંતર ધ્યાન રાખવું.

૨ જો મુનિને વિષયપીડા થાય તો હલકો આહાર કરવો, ઉણોદરી કરવી. સ્થિર કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાને રહેવું, ગ્રામાંતર જવું, છેવટે આહાર-પાણીનો ત્યાગ કરી દેવો, પણ સ્ત્રીસંસર્ગમાં કદાપિ ફસાવું નહિ.

૩ સર્વને સ્વ સમાન લેખીને મુનિએ સંયમાનુષ્ઠાનમાં સાવધાન રહેવું. જેવું આપણને દુઃખ થાય છે, તેવું સર્વ કોઈને થાય છે. એમ સમજી કોઈને કંઈપણ દુઃખ થાય એમ કરવું નહિ. સર્વ કોઈને સુખ જ પ્રિય છે, એમ વિચારવું. તાત્પર્ય કે પરને દુઃખ ઉપજાવતાં પ્રથમ પોતાનો જ વિચાર કરવો, એટલે કે આપણને કોઈ દુઃખ ઉપજાવે તો તે કેવું લાગે? એમ દરેક બાબત પ્રથમ પોતાની ઉપર જ અજમાવી લેવી.

અધ્યયન ૬ ઠ્ઠું (ધૂત)

૧ જંતુઓના દુઃખની પરિસીમા નથી. જીવો નિઃસાર દેહને માટે પાપ કરીને દુઃખી થાય છે.

૨ વિવેકહીન જીવો રોગ-ચિકિત્સામાં લાખો જીવોનો નાશ કરે છે, પણ તેથી કંઇ રોગ તો મટતો નથી. મુનિએ એવી ચિકિત્સા કરવી નહિ, કેમકે હિંસા મહાભયંકર છે.

૩ કર્મોને આત્માથી દૂર કરવા માટે સંયમમાં ઉત્સાહવાન્ રહીને પરિમિત આહાર લઇ પેટને અપૂર્ણ રાખતા રહેવું અને સર્વ પરિસહ-ઉપસર્ગને સમતાભાવથી સહન કરતા રહેવું.

૪ મુનિએ અલ્પ ઉપગરણ રાખવા અને શરીરને જેમ બને તેમ કસતાં રહેવું અને એમ કરતાં પૂર્વ મહા-પુરુષોના પવિત્ર ચરિત્ર તરફ જોતા રહેવું.

૫ ઉત્તરોત્તર પ્રશસ્ત ભાવમાં ચડનાર મુનિ દ્વીપ (બેટ) તુલ્ય છે અને શુદ્ધ ધર્મ પણ તેવો જ શરણ્ય છે.

૬ મુનિએ સુખ લંપટ ન થવું. વિષય કષાયને વશ થઈ દુર્ધ્યાની થયેલા સત્વહીન સાધુઓ અંતે સંયમથી ભ્રષ્ટ જ થાય છે, જેથી તેમની ભારે અપકીર્તિ ફેલાય છે.

૭ મુનિએ સંકટોથી નહિ ડરવું. કોઈ પ્રશંસા કરે કે સત્કાર કરે તેથી ખુશી પણ ન થવું. મુનિએ સંયમથી ડગવું નહિ.

અધ્યયન સાતમું વિચ્છેદ ગયેલ છે.

અધ્યયન ૮ મું (કુશીલ ત્યાગ)

૧ વિપરીત વાદિને સમર્થ મુનિએ કહેવું કે તમારું બોલવું

હેતુ વિનાનું છે પણ અસમર્થ મુનિએ તો મૌનજ રહેવું.

૨ વિવેક હોય તો ગામ, અટવી કે ગમે ત્યાં રહેતાં ધર્મ થાય છે અને વિવેકના અભાવે તો તેનો પણ અભાવ થાય છે.

૩ પરાક્રમી પુરુષો પરિસહો પડતાં પણ દયાધર્મ તજતા નથી.

૪ વસ્ત્રાદિ ઉપકરણોમાં પણ જેમ બને તેમ લાઘવ-ઓછાશ કરવી જેથી ચિંતા ઓછી થશે.

૫ શીતાદિક સંબંધી અસહ્ય પરિસહો ન સહન થાય તો સ્વમર્યાદા નહિ તજતાં વેહાનસાદી (આકાશમાં રહીને મરવું તે) વડે સંયમ આરાધન કરવું,

૬ માંદગીમાં પણ ગૃહસ્થાદિ પાસે વૈયાવૃત્ય નહિ કરાવ-વાના નિયમવાળા સાધુએ (જરૂર પડે તો) સાધર્મી સાધુ પાસે વિવેકથી વૈયાવચ્ચ કરાવવી અને વખતે પોતે પણ કરવી.

૭ જે શુભ પ્રતિજ્ઞા જેવી રીતે લીધી હોય તે તેવી રીતે જ પાળવા પ્રયત્ન શીલ થવું.

૮ આહાર પાણી કરતા સાધુ-સાધ્વીએ સ્વાદને માટે તે આહારાદિક આમ તેમ મોઢામાં ફેરવવા નહિ. એમ અસ્વાદથી બહુ સારો ફાયદો થશે એમ સમજી પ્રભુ આજ્ઞાને પાળવા કરવી.

૯ સત્યવાદી, પરાક્રમી, સંસાર પારગામી, નિર્ગ્રંથ, તત્વજ્ઞ નિર્લેપ અને સુશ્રદ્ધાવંત સાધુપુરૂષો ભયંકર પરિસહાદિકને અવગણીને નશ્વર (નાશવંત) દેહને છોડતા છતાં અનસન કરીને, ખરેખરૂ સત્ય અને દુષ્કર કામ કરે છે.

૧૦ જેને માલમ પડે કે હવે શરીરને ક્રિયામાં જોડવું અશક્ત જણાય છે. તેણે અનુક્રમે આહાર ઘટાડી કષાયને પાતળા પાડવા અને એમ કરતા શરીર વ્યાપારને નિયમિત કરવા. (સંક્ષેપવા)

૧૧ સર્વ વિષયમાં અમૂર્ચ્છિત્ત થઇને ધૈર્ય યુક્તપણે અંગીકૃત અનશન પાળવું.

અધ્યયન ૯ મું (શ્રી વીર પ્રભુનો વિહાર)

૧ ભગવાને દેવ દૃષ્ય વસ્ત્ર ફક્ત પૂર્વ તીર્થંકરોનો કલ્પ જાણીને અંગીકાર કર્યું હતું.

૨ ભગવાન, ગૃહસ્થો સાથે હળવું મળવું છોડીને ધ્યાનમાં નિમગ્ન રહેતા હતા.

૩ ભગવાન સર્વ અનુકુળ કે પ્રતિકુળ ઉપસર્ગ પરિસહોને સમભાવે સહન કરતા.

૪ ભગવાન નિયમિત અશન-પાન વાપરતા. રસાસ્ક ન થતા. રસની ઈચ્છા પણ ન કરતા અને ખરજ મટાડવા શરીરને ખણતા પણ નહીં. સર્વત્ર ઉદાસીન ભાવે જ ભગવાન રહેતા.

૫ વિહાર કરતાં આડું અવળું જોતા નહી, માર્ગમાં બોલતા નહી. એમ યતના પાળતા થકા પ્રભુ વિચરતા હતા. ભગવાન પ્રતિબંધ રહિત વિહાર કરતા હતા.

૬ પ્રતિબંધ રહિત વિચરતા પ્રભુ એકાંત, નિર્જીવ અને નિર્દોષ સ્થાનમાં રહી નિર્મળ ધ્યાન ધ્યાતા હતા.

૭ દીક્ષા લઇને નિદ્રા કરતા નહી, પણ પોતાને જાગ્રત રાખતા. ક્યાંક લગારેક સુતા તોપણ ત્યાં નિદ્રા કરવાની ઈચ્છા કરતા નહી.

૮ તેઓ નિદ્રાને કર્મબંધનના હેતુભૂત જાણીને જાગતા રહેતા. કદાચ નિદ્રા આવવા લાગતી તો તેઓ તેને યત્નથી દૂર કરતા હતા.

૯ વળી ભગવાન, હર્ષ-શોક ત્યાગીને બહુ થોડું બોલતા. મૌનપણે વિચરતા હતા. મતલબ કે ભગવાન પોતાના શુદ્ધ સ્વભાવમાંજ રમણ કરતા ફરતા હતા.

૧૦ જેમ બળવાન હસ્તી સંગ્રામમાં મોખરે પહોંચી જય મેળવી પરાક્રમ બતાવે છે, તેમ પોતાનું પરાક્રમ ફેરવી પ્રભુએ વિકટ ઉપસર્ગોના પારગામી થયા.

૧૧ જેમ ખરો શૂરવીર પુરુષ સંગ્રામને મોખરે રહ્યો છતો કોઈથી પાછો હઠતો નથી, તેમ પ્રભુ ઉપસર્ગોથી પાછા નહી હઠતાં તેને સહન કરતા થકા વિચરતા હતા.

૧૨ ભગવાન શિયાળામાં છાયામાં બેસી ધ્યાન કરતા અને

અધ્યયન ૧૪ મું (વસ્ત્રૈષણા-પાત્રૈષણા)

સુંવાળા અને શોભિતાં એવાં બહુ મૂલ્યવાળા કપડાં મુનિએ લેવા નહિં. મુનિએ તુંબીના, લાકડાના, કે માટીના પાત્ર નિર્દોષ જોઇ તપાસીને લેવા.

અધ્યયન ૧૬ મું (અવગ્રહ પ્રતિમા)

નિર્દોષસ્થાન વિધિવત્ માગ્યા પછી સ્થાનના માલી કહેવું કે હે આયુષ્યમાન્ ! તમારી પરવાનગી છે ત્યાં સુ જેટલા અમારા સમાનધર્મી સાધુઓ આવશે તેમની સા અમે રહીશું. ત્યારબાદ અમે ચાલ્યા જઇશું. પછી આવત સાંભોગિક (જે એક સાથે મંડળીમાં બેસી આહાર-પાણી કરી શકે તેવા) સાધુઓની યથોચિત અન્ન-પાનાદિકથી અને આસાંભોગિક સાધુઓને બાજોઠ પાટ વિગેરેથી નિમંત્રિત કરવા ચૂકવું નહિ. સૂઈ, દોરો, નેરણી વિગેરે લાવીને કામ કર્યા બાદ ગૃહસ્થને ત્યાં જઇ તેને તે (હાથમાં રાખીને કે ભૂમિપર સ્થાપીને) પાછા સોંપવા પણ હાથોહાથ ? નહિ. (પોતાના હાથે ગૃહસ્થનાં હાથમાં મૂકવા નહિ કોઇ રીતે સંયમમાં બાધ ન આવે એવી વસતિમાં મુનિએ વિચારીને રહેવું.

અધ્યયન ૧૭ મું (સ્થાન)

મુનિઓએ ઉભા રહેવા માટેની કેવી જગ્યા પસંદ કરવી ? ગામ કે નગરમાં કે સંનિવેશમાં જતાં જે સ્થાન સ્વાકુળ માલુમ પડે તો તે અયોગ્ય જાણીને પસંદ કરવું

નહિ. પણ નિરવદ્ય નિર્દોષ સ્થળ જ પસંદ કરી લેવું અને તેમાં ઉચિત પ્રતિજ્ઞા ધારીને વર્તવું.

અધ્યયન ૧૮ મું (નિષીધિકા)

અભ્યાસ કરવા માટે કેવી જગ્યા પસંદ કરવી? સાધુ-સાધ્વીએ સ્વાધ્યાય કરવા માટે પોતાને રહેવાનું સ્થાન તજી બીજે સ્થાને જતાં, જો તે સ્થાન જીવાકુળ જણાય તો અયોગ્ય જાણીને લેવું નહિ, અને જો તે સ્થાન નિર્દોષ હોય, જીવાકુળ ન હોય તો તે લેવું. તેમજ તેવા સ્થાનમાં રહી પ્રમાદ રહિત સ્વાધ્યાય કરવો. પણ કોઇએ કંઇપણ કુચેષ્ટા કરવી નહિ, એ સાધુ-સાધ્વીનો પવિત્ર આચાર છે.

અધ્યયન ૧૯ મું (ઉચ્ચાર-પ્રશ્રવણ)

સ્થંડિલ (લઘુનીતી કે વડીનીતી) માટે કેવી ભૂમિ પસંદ કરવી! જે જગ્યા જીવજંતુવાળી હોય ત્યાં લઘુનીતી કે વડીનીતી કરવી નહી. પણ જીવજંતુ વગરની જગ્યા જોઇને જ લઘુનીતી અને વડીનીતી કરવી. એવી જગ્યાની સગવડ ન હોય તો પોતાના ભાજનમાં કરી તેને નિર્દોષ સ્થળે પરઠવી દેવી. પણ નિષેધ કરેલી અને જીવાકુળ જગ્યામાં લઘુનીતી અને વડીનીતી કરવી નહિ.

અધ્યયન ૨૦ મું (શબ્દ)

સાધુએ શબ્દમાં મોહિત ન થવું. જેમકે સાધુ-સાધ્વીએ મૃદંગાદિક વાજીંત્રના શબ્દ અથવા કોઈ તતતવિતતના શબ્દો સાંભળવા જવું નહિ. યાવત્ તેમાં આસક્ત, રક્ત, ગૃદ્ધ,

તે દોષ દૂર કરવા. કેમ કે તેથી સહેસા જુઠું બ
જવાય છે.

ત્રીજા મહાવ્રતની ભાવના

હું સર્વથી અદત્તાદાન વર્જુ છું. અર્થાત્ ગામ, ન
કે અરણ્યમાં થોડું કે ઘણું, નાનું કે મોટું, સચિત્ત
અચિત કે મિશ્ર કંઇપણ અણદીધેલું હું ઉપર જણા
મુજબ મન, વચન, કાયાથી જીવિત પર્યંત લઇશ નહિ.

૧ રહેવા માટે વિચારીને પરિમિત અવગ્રહ માંગવો.
૨ ગુર્વાદિક વડીલની રજા લઇને આહાર-પાણી વાપરવા.
૩ કાળ-માનની અવધિ બાંધી અવગ્રહ માંગવો.
૪ અવગ્રહ માંગતા વારંવાર હદ બાંધવા લક્ષ રાખવું.
૫ પોતાના સાધર્મિક (સાધુ) પાસે પણ પરિમિત અવગ્ર
માંગવો.

ઉક્ત ભાવનાઓથી એ મહાવ્રત રૂડી રીતે આરાધિ
થાય છે.

ચોથા મહાવ્રતની ભાવના

હું મૈથુન સર્વથા તજું છું. એટલે દેવ, મનુષ્ય અ
તિર્યંચ સંબંધી વિષયક્રીડા મન, વચન, કાયાએ કરુ
નહિં, કરાવું નહિં, અનુમોદું નહિં.

૧ વારંવાર સ્ત્રીકથા કર્યા કરવી નહિં.
૨ સ્ત્રીના અંગોપાંગ નિરખીને જોવા નહિં.
૩ પૂર્વે કરેલી કામક્રીડા યાદ કરવી નહિં.

સ્નિગ્ધ રસકસવાળું પ્રમાણ રહિત ભોજન કરવું નહિ. નિર્દોષ સ્થાન-આસન; સ્ત્રી, પશુ, પંડક (નપુંસક) રહિત હોય તેવા સેવવા, અન્યથા વિક્રિયા થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થઈ જવાય છે.

પાંચમા મહાવ્રતની ભાવના

હું સર્વથા પરિગ્રહને તજું છું. ત્રીજા મહાવ્રતની પેઠે યાવત્ તેવા દુષ્ટ સ્વભાવને વોસિરાવું છું.

૧-૫ ભલાં કે ભૂંડા શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ પામી તેમાં આસક્ત, રક્ત, ગૃદ્ધ, મોહિત, તલ્લીન કે વિવેક-વિકળ થઈ જવું નહિ. રાગ-દ્વેષ કરવા નહિ. એ રીતે સાવધાનપણે સાધુ યોગ્ય આચારમાં પ્રવર્તતા ઉક્ત મહાવ્રત યથાવિધિ આરાધિત થાય છે.

અધ્યયન ૨૫ મું (વિમુક્તિ)

૧ હે વિજ્ઞ મુનિજનો! સંસારચક્રમાં કર્મવશવર્તી જીવો પરાધીનપણે જ્યાં ત્યાં (જુદી જુદી જાતિ ગતિમાં) ભટક્યા કરે છે. એ સિદ્ધાંત દીલમાં ધારી સર્વ પ્રકારનો પરિગ્રહારંભ તજો.

૨ નિર્ગ્રંથ મુનિજનો સંયમમાર્ગમાં સાવધાનપણે વિચરતા હોય છે. તેમને અજ્ઞાની જીવો કઠણ વચનના પ્રહાર કરે, કંટક જેવાં વચનો બોલે, ત્યારે સંગ્રામના મોખરે રહેલ હાથીની પેઠે તેઓ તે સઘળું ગુપ્ત મને સમભાવથી અદીનપણે સહન કરે છે, અને તેમ કરીને

દુર્ગુંણોને છોડે તેમને સાધુ જાણવા. કહ્યુ છે કે—પ્રાયશ્ચિત નિષ્કપટીનું છે અને ધર્મ પવિત્ર ભાવવાળાનો છે. તો આ બધી માયા-વેલડીને દૂર કરીને વધતાં સંયમસ્થાન કંડક રૂપવાળી શ્રદ્ધાવડે દીક્ષા લીધેલી તે આખી જિંદગી સુધી પોતાની નિર્મળ શ્રદ્ધા પૂર્વક પાળે.

શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (સાધુ કેવા હોય?)

૧ સર્પની જેમ બીજાને માટે કરેલા નિવાસમાં રહે.

૨ પર્વતની જેમ પરિષહ અને ઉપસર્ગથી કંપે નહિં.

૩ અગ્નિની જેમ તપરૂપી તેજવાળા હોય અને [illegible] [illegible] જેમ અલુપ્ત હોય તેમ સાધુ સૂત્રાર્થ [illegible] હોય.

૧૨ પવનની જેમ સર્વ ઠેકાણે અપ્રતિબદ્ધ હોય છે.
૧૩ જેનું મન શુભ હોય છે તે શ્રમણ (સાધુ) કહેવાય છે.

શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્ર ચોથા અધ્યયનમાં કહ્યું છે કે—

" सव्वभूयप्पभूयस्स, सम्मं भूयाइ पासओ ।
पिहियासवस्स दंतस्स, पावकम्मं न बंधइ ॥

અર્થ—સર્વ જીવોને આત્મતુલ્ય જાણે, જુએ, સંયમ પાળે તેને પાપકર્મ ન બંધાય.

શ્રી બૃહત્કલ્પસૂત્ર ભાગ ૪ ગાથા ૪૫૮૪.

जं इच्छसि अप्पणतो, जं च ण इच्छसि अप्पणतो ।
तं इच्छ परस्स वि य, एत्तियगं जिणसासणयं ॥

અર્થ—આ ગાથામાં શ્રી જિનશાસનનો સાર છે. આટલામાં તો આખું જિનશાસન સમાઈ જાય છે.

આપણે જે સુખાદિકને ઈચ્છતા હોઈએ તે સુખાદિક જગતના જીવમાત્રને મળે એવું ઈચ્છીએ અને જે દુઃખાદિકને આપણે ઈચ્છતા ન હોઈએ તે દુઃખાદિક જગતના જીવમાત્રને ન મળે એવું ઈચ્છીએ.

એ જ આપણે શ્રી જૈનશાસનને પામ્યાનો અર્થ સમાયો છે.

સાર વસ્તુ દુઃખે મિલાય છે તે ગાથા.

[illegible] ।
[illegible] ॥ ३ ॥

કાળ સુધી રહે છે. (સાધારણ વનસ્પતિકાયને આશ્રી આ પ્રમાણે કહ્યું છે) તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૯

એકેન્દ્રિય કાયને પામેલો જીવ ઉત્કર્ષથી સંખ્યાતા હજાર વર્ષ રૂપ કાળ સુધી રહે છે. તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૦

તેઈન્દ્રિય તથા ચૌરિન્દ્રિયમાં પણ સંખ્યાતા હજાર વર્ષ રૂપ કાળ સુધી રહે છે તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૧-૧૨

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ કાયને પામેલો જીવ ઉત્કર્ષથી સાત આઠ ભવ ગ્રહણને વિષે રહે છે. તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૩

દેવપણાને તથા નારકીપણાને પામેલો જીવ ઉત્કર્ષથી એક એક ભવ ગ્રહણને વિષે જ રહે છે. તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૪

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આ જન્મ-મરણરૂપી સંસારને વિષે પ્રમાદવાલો જીવ પૃથ્વીકાયાદિક ભવના હેતુરૂપ શુભાશુભ કર્માએ કરીને ભ્રમણ કરે છે. તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૫

મનુષ્યપણું પામ્યા છતાં પણ તેમાં આર્યપણું એટલે આર્યદેશમાં જન્મ થવો તે દુર્લભ છે. કારણ કે ઘણા જીવો

તો પર્વતાદિકમાં વસનારા ચોરો છે. તથા મ્લેચ્છ એટલે જેમની ભાષા પણ ન સમજી શકાય તેવા શક અને યવન દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. તેઓ ધર્મ, અધર્મ, ભક્ષ્ય, અભક્ષ્ય અને ગમ્ય, અગમ્ય વિગેરે કાંઈપણ જાણતા જ નથી, તેવા દેશમાં ઉત્પન્ન થવાય તો તેથી પણ તે મનુષ્યજન્મ વ્યર્થ જ છે. તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૬

આર્યપણું પામીને પણ સર્વ ઇન્દ્રિયોનું નિપુણપણું પ્રાપ્ત થવું દુર્લભ છે, કારણ કે રોગાદિકવડે જેની ઇન્દ્રિયો હણાયેલી હોય એવાપણું બાહુલતાએ જોવામાં આવે છે, તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૭

અન્યૂન પંચેન્દ્રિયપણાને પણ તે જીવ કદાચ પામે તો પણ ઉત્તમ એટલે તાત્વિક ધર્મનું શ્રવણ અત્યંત દુર્લભ જ છે. કારણ કે ઘણા લોકો શાક્યાદિક કુલિંગિઓને સેવનારા હોય છે. એટલે કે કુલિંગિઓ લાભાદિકની ઇચ્છાથી પ્રાણીઓને પ્રિય લાગે તેવો જ ઉપદેશ કરે છે. તેથી તેમના મતમાં ઘણા માણસો જાય છે. તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૮

ઉત્તમ ધર્મનું શ્રવણ પામીને પણ ફરીને તે ઉપર શ્રદ્ધા થવી દુર્લભ છે. કારણ કે ઘણા માણસો અનાદિ કાળના અભ્યાસથી તથા ભારેકર્મી હોવાથી મિથ્યાત્વને સેવનારા હોય છે, તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૧૯

ઉત્તમ ધર્મને સદ્દહતા છતાં પણ તેને કાયા વડે સ્પર્શ કરનારા એટલે અનુષ્ઠાન કરનારા અતિદુર્લભ છે. કારણ કે આ જગતમાં ઘણા જીવો શબ્દાદિક કામભોગને વિષે મૂર્છાવાળા-સ્પૃહાવાળા હોય છે. પ્રાયે કરીને રોગી માણસોને અપથ્યની જેમ અહિત કરનારા વિષયો આ પ્રાણીને પ્રિય લાગે છે, તેથી દુર્લભ એવી ધર્મસામગ્રી પામ્યા છતાં હે ગૌતમ ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૨૦

તારું શરીર સર્વ પ્રકારે જીર્ણ થાય છે, તથા તારા કેશો લોકના નેત્રોને મનોહર લાગે તેવા શ્યામ વર્ણના જે હતા તે વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે શ્વેત વર્ણવાલા થાય છે, તથા પહેલા હતું તે શ્રોત્રનું બળ એટલે દૂરથી સાંભળવાની શક્તિ પણ હાનિ પામે છે, તેથી કરીને શરીરનું સામર્થ્ય અસ્થિર-અનિત્ય છે, માટે હે ગૌતમ ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૨૧

તારું શરીર સર્વ પ્રકારે જીર્ણ થાય છે. તથા પહેલા હતું તે નેત્રબળ તથા નાસિકાનું બળ તથા જીંહાનું બળ તથા સ્પર્શ ઇન્દ્રિયનું બળ અને હાથ, પગ વિગેરે સર્વ અવયવોનું બળ નાશ પામે છે, તેથી કરીને શરીરનું સામર્થ્ય અનિત્ય છે માટે હે ગૌતમ ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૨૨-૨૩-૨૪-૨૫-૨૬

અરતિ એટલે વાતાદિક વડે ઉત્પન્ન થયેલો ચિત્તનો ઉદ્વેગ તથા લોહીના દોષથી થતા ગુમડા વિગેરે તથા વિસૂચિકા એટલે અજીર્ણના દોષથી થતા વમન વિરેચન વિગેરે

તથા વિવિધ પ્રકારના આતંક એટલે તત્કાળ ઘાત કરનારા રોગો, તારા શરીરને સ્પર્શ કરે છે. તથા તારું શરીર બળની હાનિ થવાથી વિશેષે કરીને પડે છે. જીવ રહિત થઈ વિધ્વંસ પામે છે, માટે જ્યાં સુધી વૃદ્ધાવસ્થા અને રોગો શરીરને જીર્ણ ન કરે ત્યાં સુધીમાં હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૨૭

શરદ ઋતુ સંબંધી ચંદ્રવિકાસી કમળ, જળને જેમ તજી દે છે, તેમ તું મારા ઉપરનો સ્નેહ દૂર કર, અને ત્યારપછી સર્વ સ્નેહથી રહિત થયો થકો હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૨૮

કારણ કે ધન અને ભાર્યાને તજીને તું મુનિપણાને પામ્યો છે તેથી કરીને વમેલાને ફરીથી પી નહીં. પરંતુ હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૨૯

મિત્રો તથા બાંધવોને અને વિસ્તારવાળા સુવર્ણાદિક ધનના સમૂહને તજીને તે મિત્રાદિકને ફરીથી તું ગવેષણા ન કર. અહિત તેથી વમને તે મિત્રાદિકનો ત્યાગ કર્યો છે. તેથી વમન જેવું છે. અને ફરીથી તેમની ગવેષણા કરવામાં વમનનું પાન કરવા જેવું છે. માટે હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૩૦

જો કે આજે આ કાળે જિનેશ્વર નથી જ દેખાતા તો પણ [illegible] ઉપદેશક, [illegible] દેખાય છે, માટે [illegible]

દેખાય છે. એટલે હમણાં તીર્થંકર નથી તો પણ તેમણે પ્રરૂપેલો મોક્ષમાર્ગ તો દેખાય છે. માટે આવો માર્ગ દેખાડનાર અતીંદ્રિય જ્ઞાનવાળા જિનેશ્વર વિના બીજા કોઈ હોઇ શકે નહિં. એમ ધારીને ભાવિકાળના ભવ્ય જીવો પણ પ્રમાદનો ત્યાગ કરશે. તો હમણા હું તીર્થંકર વિદ્યમાન છતે મુક્તિરૂપ માર્ગને વિષે હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કર. ૩૧

શાક્યાદિક દર્શનરૂપી ભાવકંટકવડે વ્યાપ્ત એવા માર્ગનો ત્યાગ કરીને તું મોટા મોક્ષરૂપી ભાવમાર્ગમાં ઉતરેલો-આવેલો છે. એટલું જ નહિં પણ તે મોક્ષમાર્ગનો નિશ્ચય કરી તેજ માર્ગમાં તું ચાલે પણ છે. તેથી હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કર. ૩૨

જેમ બળ રહિત એટલે શરીરની શક્તિ રહિત એવા ભારવાહક એટલે ભારને વહન કરનાર પુરુષ વિષમ માર્ગમાં પ્રવેશ કરીને પછી પશ્ચાત્તાપ કરનાર મ થાઓ એટલે કે જેમ કોઇ દરિદ્ર માણસ પરદેશમાં જઈ બહુ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી પોતાના ઘર તરફ માર્ગની બીકને લીધે સુવર્ણાદિક દ્રવ્ય બીજી વસ્તુની અંદર નાંખી તેનું પોટકું બાંધી પોતાના માથા ઉપર તે ભાર ઉપાડીને ચાલે. માર્ગમાં પથ્થર વિગેરથી વ્યાપ્ત વિષમ રસ્તામાં પ્રવેશ કરવાથી ઘણાં ભારને લીધે અકળાઇને તે ભાર નાખી દે. પછી ઘેર આવી નિર્ધનપણાને લીધે નાખી દીધેલા ભારનો પશ્ચાત્તાપ કરે કે મેં નિભાંગીએ તે ભાર કેમ નાંખી દીધો? એવો પશ્ચાત્તાપ ન થવા માટે હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કર. ૩૩

મોટા પણ સંસારસમુદ્રને તું તરી ગયો જ છે. હવે કાંઠે આવ્યો થકો કેમ અટકી રહે છે? કેમ ઉદાસીનતાને ધારણ કરે છે? પાર પામવાને એટલે મુક્તિપદ પ્રત્યે જવાને ઉતાવળ કર. તેથી કરીને હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કર. ૩૪

હે ગૌતમ! તું કલેવર રહિત એટલે સિદ્ધના જીવો તેમની શ્રેણિને-તે સિદ્ધિને પમાડે તેવી શ્રેણીને એટલે ઉત્તરોત્તર શુભ અધ્યવસાય રૂપ ક્ષપકશ્રેણિને ઉંચી લેઈ કરીને એટલે પ્રાપ્ત કરીને ક્ષેમ એટલે પરચક્રાદિ ભય રહિત તથા શિવ એટલે સમગ્ર ઉપદ્રવ રહિત તથા સર્વોત્કૃષ્ટ એવા સિદ્ધિ નામના લોક પ્રત્યે એટલે મોક્ષપદ પ્રત્યે જઈશ તેથી હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કર. ૩૫

ગામને વિષે અથવા નગરને વિષે કે અરણ્યાદિકને વિષે રહેલો એવો તથા સમ્યક્ પ્રકારે પાપથકી નિવૃત્તિ પામેલો [illegible] હોય, ઉપાદેયના વિભાગને જાણનાર એવો તું કષાયરૂપી અગ્નિની શાંતિવડે શીતળ થયો થકો શાંતિમાર્ગનું સેવન કર તથા મુનિમાર્ગને ઉપદેશ દેવા વડે વૃદ્ધિ પમાડ. તેમ કરવા માટે હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કર. ૩૬

આવી રીતે એટલે ઉપમા વિગેરે [illegible]

સ્વામી રાગ તથા દ્વેષને છેદી સિદ્ધિગતિને પામ્યા. એ
હું કહું છું. એ રીતે સુધર્માસ્વામીએ જંબૂસ્વામીને કહ્યું.

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અધ્યયન ૩૧ મું.

ચરણ વિધિ:—

પાપનો પ્રવાહ ચાલ્યો આવે છે તેને રોકવાની ક્રિયાને સંવર કહેવાય છે, પાપમાંથી નિવૃત્ત થવું કે ધર્મમાં [illegible] થવું તે બન્ને સમાન છે. પાપનો આધાર માત્ર ક્રિયા પ[illegible] નથી. પરંતુ ક્રિયાની પાછળના અધ્યવસાયો પર છે, કલુષિ[illegible] વાસનાથી થયેલું કાર્ય, બાહ્ય દૃષ્ટિએ ઉત્તમ પણ દેખાતું હોય છતાં મલિન અને નકામું છે. શુભ ભાવનાથી થયેલું સામાન્ય કાર્ય દૃષ્ટિએ [illegible]

પ્રમાદસ્થાન

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અધ્યયન ૩૨ મું

જો સંસાર અનાદિ છે. તો દુઃખ પણ અનાદિ હોવાથી [illegible] હોવું. પરંતુ અનાદિ હોવા છતાં જો દુઃખનું મૂળ [illegible] તે મૂળને જ દૂર કરી શકાય તો સંસારમાં રહેવા છતાં દુઃખથી છૂટી શકાય છે. સર્વ દુઃખથી મૂકાવું તેનું [illegible] મોક્ષ. સમ્યગ્જ્ઞાનના અવલંબનથી આવો મોક્ષ [illegible] પુરુષોએ આપ્યો છે. આવી શકે છે. આવી શકોએ [illegible] પરંતુ આ અનુભવવાક્ય છે.

જન્મ-મરણના દુઃખનું મૂળ કર્મબંધન છે. તે કર્મબંધનનું મૂળ મોહ છે, અને મોહ, તૃષ્ણા, રાગ કે દ્વેષ ઈત્યાદિમાં [illegible] કામભોગોની આસક્તિ [illegible] એ જ પ્રમાદસ્થાન છે.

પ્રમાદથી અજ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય છે, અજ્ઞાન કે મિથ્યાત્વથી બુદ્ધિ વિપર્યાસ થાય છે અને ચિત્તની મલિનતા [illegible] આથી તેવું મલિન ચિત્ત [illegible] અભિમુખ થઈ શકતું નથી.

ગુરુજન અને મહાપુરુષોની સેવા, સત્સંગ અને [illegible]

તેથી મોક્ષાર્થી જનોએ સદા સુપ્રણિધાન સંવૃતેય સમયે વારંવાર અને અસંવૃતેય સમયે સામાન્ય રીતે ચિંતન કર્યા કરવું.

ઉચિત પર્યંત ભગવંત, પરમ નિર્મોહીનાથ, પ્રધાન ગુણના ભંડાર, રાગદ્વેષ-મોહથી સર્વથા રહિત અને ભવ-સાગરમાં પોત સમાન એકાન્ત શરણ કરવા યોગ્ય એવા અરિહંતોનું મારે શરણ હો !

તથા જન્મ, જરા, મરણથી મુક્ત, અજરામર, કર્મકલંક રહિત, સર્વ પ્રકારની પીડા રહિત, કેવલજ્ઞાન-દર્શનયુક્ત સિદ્ધપુરનિવાસી, નિરુપમ સુખ સંયુક્ત અને સર્વથા કૃતકૃત્ય એવા સિદ્ધોનું મને શરણ હો !

તથા પ્રશાંત, ગંભીર આશયવંત, સાવદ્ય (પાપ) વ્યાપારથી નિવર્તેલા, પંચ પ્રકારના આચારમાં કુશળ, પરોપકારમાં રક્ત (ઉદ્યમવંત) પદ્મકમળ જેવા નિર્લેપ, [illegible] એવા ત્રણ(?) ગુપ્તિવાળા, શુભધ્યાનમાં(?) વર્ધમાન અને વિશુદ્ધ ભાવ પરિણામવાળા(?) સંત-સાધુઓનું મને શરણ હો !

તથા દેવ, અસુર અને મનુષ્યો વડે પૂજિત, મોહઅંધકારને હરવા સૂર્ય સમાન, રાગ-દ્વેષરૂપ વિષને હરવા પરમમંત્ર(?) સમાન, અને સમસ્ત કલ્યાણના કારણરૂપ, કર્મ વનને બાળવા અગ્નિ સમાન અને [illegible] નિર્વાણ-ફળદ(?), સર્વજ્ઞપ્રરૂપિત ધર્મનું મને યાવજ્જીવ શરણ હો !

[illegible] મને [illegible] ! અને એ પ્રાર્થનાથી મને મોક્ષબીજ (કલ્યાણકારક સુકૃત સાધનમાર્ગ) પ્રાપ્ત થાઓ !

અરિહંતાદિકનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયે છતે હું તેમની સેવા કરવા લાયક થાઉં, આજ્ઞા પાળવા લાયક થાઉં, અને દોષ રહિત તેમની આજ્ઞાનો પારગામી થાઉં. અર્થાત્ તેમની આજ્ઞાને યથાર્થ રીતે પાળી પાર ઉતરી શકું.

સંવેગ-કેવળ મોક્ષાર્થી છતો શક્તિને ગોપવ્યા (છુપાવ્યા) વગર સુકૃતને સેવું. સર્વે અરિહંતોના કહેલા અનુષ્ઠાન-ધર્મદેશનાદિકને અનુમોદું, તેમજ સર્વે સિદ્ધોના સિદ્ધ ભાવને, સર્વે આચાર્યોના આચારને, સર્વે ઉપાધ્યાયોના સૂત્રપ્રદાનને, સર્વે સાધુઓની સાધુક્રિયાને, સર્વે શ્રાવકોના મોક્ષ-સાધક યોગોને, તેમજ ઇન્દ્રાદિક સર્વે દેવો અને આસન્ન (નિકટ) ભવ્ય શુભાશય જીવો સર્વે જીવોના માર્ગ-સાધન યોગ (માર્ગાનુસારીપણા) ને હું અનુમોદું છું.

ઉક્ત સુકૃત અનુમોદના માટે સમર્થ [illegible] ([illegible]) પરમ શુદ્ધ આશયવાળા આત્મસ્વરૂપે યથાર્થ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અરિહંતાદિકના [illegible] !

કેમકે અચિંત્ય [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible]

અજાણુ એવો હું હિતાહિતને સમજતો થાઉં, અહિતથી નિવૃત્ત થાઉં, હિતમાર્ગમાં પ્રવૃત્ત થાઉં. અને સર્વ સત્ત્વ-પ્રાણી વર્ગ સંબંધી ઉચિત સેવા વડે આરાધક થાઉં, (સ્વહિતરૂપ) સુકૃત (અનુમોદના) ને અંતઃકરણથી ઇચ્છું છું, ઇચ્છું છું, ઇચ્છું છું.

એ રીતે આ સૂત્રને ખૂબ વૈરાગ્યપૂર્વક ભણનાર, સાંભળનાર ને ચિંતવનારનાં અશુભ કર્મના અનુબંધ ઢીલા પડે છે. ઓછા થાય છે. ને ક્ષીણ થાય છે. અથવા ઉક્ત સૂત્રઅભ્યાસજનિત શુભ પરિણામ વડે, બાકી રહેલા અશુભ કર્મ અનુબંધ રહિત વિપાકપ્રવાહ આશ્રીને સામર્થ્ય (સત્ત્વ) વગરના થઈ જાય છે.

મંત્રસામર્થ્યવડે કટકબદ્ધ વિષની પેરે અલ્પ વિપાક-વાળા, સુખે ટાળી શકાય એવા અને ફરી પાછા ન બંધાય એવા થવા પામે છે. તથા શુભ કર્મના અનુબંધ સહેજે આક્ષિપ્ત થવા પામે છે, ભાવની વૃદ્ધિ વડે પરિપુષ્ટ અને પરિસમાપ્ત થાય છે. અને પ્રધાન શુભભાવાર્જિત, નિયમ ફલદાયી સાનુબંધ શુભ કર્મ સારી રીતે પ્રયોજેલા મહૌષ-ધની પેરે એકાંત કલ્યાણકારી, શુભ પ્રવર્તક અને પરંપરાએ પરમ સુખ-મોક્ષસાધક થાય છે.

આ કારણથી પ્રતિબંધ રહિત, નિયાણા રહિત, અશુભ-ભાવના નિરોધ વડે, શુભ ભાવનાના બીજરૂપ જાણીને આ સૂત્રને પ્રશાંત આત્માએ રૂડી એકાગ્રતા-સ્થિરતાથી સારી

પચ્ચક્ખાણ સૂત્ર [illegible] વિધિ વડે [illegible] અને [illegible]

રીતે [illegible], વ્યાખ્યાન [illegible] [illegible] નમસ્કાર

[illegible] રહસ્ય ચિંતવન કરવું

દેવાધિદેવ પરમગુરુ વીતરાગ પરમાત્માઓને [illegible]

હો! તેમજ [illegible] નમસ્કાર કરવા [illegible] થતો!

[illegible] ને નમસ્કાર હો! સર્વજ્ઞ [illegible]

પરમ સંબોધિ [illegible] [illegible] વડે [illegible]

[illegible] યોગે પ્રાણીઓ [illegible] [illegible]

[illegible]! ॥ પ્રતિક્રમણ ॥

શ્રી પચ્ચક્ખાણ [illegible]

[illegible] સિદ્ધો [illegible] [illegible] છે, તે કહે છે.

૧ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

૨ [illegible]

[illegible]

[illegible]

૩ [illegible]

[illegible] છે.

૪ [illegible]

૫ [illegible]

[illegible] છે.

શ્રી કાલલોકપ્રકાશ-સિદ્ધ દંડિકા. ૭

૧ લી અનુલોમસિદ્ધદંડિકા

ઋષભદેવ પ્રભુના પુત્ર ભારત રાજા, તેમના પુત્ર આદિત્ય-યશા રાજાથી ઋષભદેવના વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા ત્રણખંડના અધિપતિ રાજાઓ ચૌદ લાખ હંમેશા મોક્ષે જતા હતા, ત્યારપછી એક સર્વાર્થસિદ્ધમાં જાય, એવી રીતે અસંખ્યાતીવાર મોક્ષે ગયા. ત્યારપછી ચૌદલાખ મોક્ષે જાય અને બે રાજા સર્વાર્થસિદ્ધ જાય. એમ પણ અસંખ્યાતીવાર મોક્ષે ગયા. એવી રીતે ચાદ ચૌદ લાખ પછી ત્રણ—ચાર-પાંચ-યાવત્ પચાસની સંખ્યા સુધી સર્વાર્થસિદ્ધમાં ગયા, એમ અસંખ્યાતી વાર ગયા એ પહેલી અનુલોમ સિદ્ધદંડિકાની સ્થાપના.

સિદ્ધ. ૧૪-૧૪-૧૪-૧૪-૧૪-૧૪-૧૪-૧૪-૧૪ અસંખ્ય

સર્વાર્થ. ૧-૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮—૫૦ યાવત્ અસંખ્ય.

"બીજી પ્રતિલોમસિદ્ધ દંડિકા"

ત્યારપછી ચૌદ લાખ રાજાઓ સર્વાર્થસિદ્ધમાં જાય અને એક મોક્ષે જાય. એમ અસંખ્યાતીવાર જાય. ત્યારપછી ચૌદ લાખ સર્વાર્થસિદ્ધમાં જાય, અને બે મોક્ષે જાય. એવી રીતે ચૌદ લાખની પછી ત્રણ-ચાર-પાંચ યાવત્ પચાસ સુધી મોક્ષે જાય. એમ અસંખ્યાતીવાર ગયા. બીજી પ્રતિલોમ સિદ્ધદંડિકા સ્થાપના.

સર્વાર્થ-૧૪-૧૪-૧૪-૧૪-૧૪ ૧૪-૧૪-૧૪-૧૪

સિદ્ધ—૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯

યાવત્ સંખ્યાત સુધી અસંખ્ય.

“ બીજી સમસંખ્યા સિદ્ધ દંડિકા ૩

ત્યારપછી બે લાખ મોક્ષે અને બે લાખ સર્વાર્થસિદ્ધે જાય. એમ અસંખ્યાતીવાર જાય, ત્યારપછી ત્રણ લાખ મોક્ષે જાય અને ત્રણ લાખ સર્વાર્થસિદ્ધે જાય એમ અસંખ્યાતીવાર જાય. એમ ચાર-પાંચ ૭ યાવત્ અસંખ્યાતા લાખ સુધી કહેવી.

“ બીજી સમસંખ્યા સિદ્ધદંડિકાની સ્થાપના ”

સિદ્ધ- ૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨ અસંખ્ય.

સર્વાર્થ-૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨ અસંખ્ય.

ચોથી એકોત્તર સિદ્ધદંડિકા-૪

ત્યારપછી એક મોક્ષે જાય અને બે સર્વાર્થસિદ્ધે જાય. ત્યારપછી ત્રણ મોક્ષે જાય અને ચાર સર્વાર્થ જાય. એવી રીતે એક એકથી વધિકવાળા અસંખ્યાતા મોક્ષે જાય. તેની સ્થાપના.

સિદ્ધ-૧-૩-૫-૭-૯-૧૧-૧૩-૧૫-૧૭-૧૯ અસંખ્ય.

સર્વાર્થ-૨-૪-૬-૮-૧૦-૧૨-૧૪-૧૬-૧૮-૨૦ અસંખ્ય.

પાંચમી દ્વયુત્તર સિદ્ધદંડિકા-૫

ત્યારપછી એક મોક્ષે જાય અને ત્રણ સર્વાર્થે જાય. ત્યારપછી પાંચ મોક્ષે જાય અને સાત સર્વાર્થે જાય. એવી રીતે બે બે ની વૃદ્ધિવાલા અસંખ્યાતા મોક્ષે જાય. તેની સ્થાપના :-

સિદ્ધ. ૧-૫-૯-૧૩-૧૭-૨૧-૨૫-૨૯ અસંખ્ય

સર્વાર્થ ૩-૭ ૧૧-૧૫-૧૯-૨૩-૨૭-૩૧ અસંખ્ય

"છઠ્ઠી ત્ર્યુત્તર સિદ્ધદંડિકા-૬"

ત્યારપછી એક મોક્ષે જાય અને ચાર સર્વાર્થે જાય. સાત મોક્ષે જાય અને દશ સર્વાર્થે જાય. એમ ત્રણ ત્રણની વૃદ્ધિવાલા અસંખ્યાતા મોક્ષે તથા સર્વાર્થસિદ્ધ જાય. તેની સ્થાપના.

સિદ્ધ -૧-૭-૧૩-૧૯ ૨૫-૩૧-૩૭-૪૩-૪૯ અસંખ્ય.

સર્વાર્થ-૪-૧૦-૧૬-૨૨-૨૮-૩૪-૪૦-૪૬-૫૨ અસંખ્ય.

"સાતમી વિચિત્ર સિદ્ધદંડિકા-૭

તેના અનેક ભેદ છે. તેમાં પહેલી વિષમોત્તરા સિદ્ધદંડિકાની સ્થાપના.

સિદ્ધ -૩-૮-૧૬-૨૫-૧-૧૧૭૧-૯-૧૪-૫૦-૮૦-૫-૭૪ -૧૭૨-૪૯-૨૯

સર્વાર્થ-૫-૧૨-૨૦-૯-૧૫-૩૧-૨૮-૨૬-૭૩-૪-૯૦-૬૫ -૨૭-૧૦-૩

એવી રીતે વિષમોત્તર સિદ્ધદંડિકા અસંખ્યાતા જાણવા.

૨૯ ચગડામાં આલીખ આંક મુકવા તે નીચે પ્રમાણે.

બિંદુ -૨-૫-૯-૧૩-૧૭-૨૨-૬-૮-૧૨-૧૪-૨૮-૨૬-૨૫

-૧૧૦ અસંખ્ય.

[illegible]-૨૩-૪૭-૭૦-૭૭-૧-૨-૪૭-૭૧-૬૨-૬૯-૨૪-૪૬

૧૦૦-૨૬ અસંખ્ય.

વિચિત્ર સિદ્ધદંડિકા જાણવાનો ઉપાય

ઓગણત્રીસ ચગડા મુકવા. તેમાં પહેલા ચગડાને મુકીને બાકીના ૨૮ ચગડા નીચે બે-પાંચ વિગેરે આંક મુકવા તેનો [illegible] [illegible] સાત [illegible] બિંદુમાં અને સર્વાર્થસિદ્ધ [illegible] [illegible]. એવી રીતે અસંખ્યાતી વિચિત્ર સિદ્ધદંડિકા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] આંક [illegible] તે [illegible] [illegible] આંક [illegible]. એ પ્રમાણે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

વિચિત્ર-વિષમોત્તર-સિદ્ધદંડિકા-૭.

"પહેલી"					"બીજી"				"ત્રીજી"			
૧	૩	૦	૩	સિં	૨૯	૦	૨૯	સ	૫૫	૦	૫૫	સિદ્ધ
૨	૩	૨	૫	સ	૨૯	૨	૩૧	સિ	૫૫	૨	૫૭	સર્વાર્થસિદ્ધ
૩	૩	૫	૮	સિ	૨૯	૫	૩૪	સ	૫૫	૫	૬૦	સિદ્ધ
૪	૩	૯	૧૨	સ	૨૯	૯	૩૮	સિ	૫૫	૯	૬૪	સર્વાર્થસિદ્ધ
૫	૩	૧૩	૧૬	સિ	૨૯	૧૩	૪૨	સ	૫૫	૧૩	૬૮	સિદ્ધ
૬	૩	૧૭	૨૦	સ	૨૯	૧૭	૪૬	સિ	૫૫	૧૭	૭૨	સર્વાર્થસિદ્ધ
૭	૩	૨૨	૨૫	સિ	૨૯	૨૨	૫૧	સ	૫૫	૨૨	૭૭	સિદ્ધ
૮	૩	૬	૯	સ	૨૯	૬	૩૫	સિ	૫૫	૬	૬૧	સર્વાર્થસિદ્ધ
૯	૩	૮	૧૧	સિ	૨૯	૮	૩૭	સ	૫૫	૮	૬૩	સિદ્ધ
૧૦	૩	૧૨	૧૫	સ	૨૯	૧૨	૪૧	સિ	૫૫	૧૨	૬૭	સર્વાર્થસિદ્ધ
૧૧	૩	૧૪	૧૭	સિ	૨૯	૧૪	૪૩	સ	૫૫	૧૪	૬૯	સિદ્ધ
૧૨	૩	૨૮	૩૧	સ	૨૯	૨૮	૫૭	સિ	૫૫	૨૮	૮૩	સર્વાર્થસિદ્ધ
૧૩	૩	૨૬	૨૯	સિં	૨૯	૨૬	૫૫	સ	૫૫	૨૬	૮૧	સિદ્ધ
૧૪	૩	૨૫	૨૮	સ	૨૯	૨૫	૫૪	સિ	૫૫	૨૫	૮૦	સર્વાર્થસિદ્ધ
૧૫	૩	૧૧	૧૪	સિ	૨૯	૧૧	૪૦	સ	૫૫	૧૧	૬૬	સિદ્ધ
૧૬	૩	૨૩	૨૬	સ	૨૯	૨૩	૫૨	સિ	૫૫	૨૩	૭૮	સર્વાર્થસિદ્ધ
૧૭	૩	૪૭	૫૦	સિ	૨૯	૪૭	૭૬	સ	૫૫	૪૭	૧૦૨	સિદ્ધ
૧૮	૩	૭૦	૭૩	સ	૨૯	૭૦	૯૯	સિ	૫૫	૭૦	૧૨૫	સર્વાર્થસિદ્ધ
૧૯	૩	૭૭	૮૦	સિ	૨૯	૭૭	૧૦૬	સ	૫૫	૭૭	૧૩૨	સિદ્ધ
૨૦	૩	૧	૪	સ	૨૯	૧	૩૦	સિ	૫૫	૧	૫૬	સર્વાર્થસિદ્ધ
૨૧	૩	૨	૫	સિ	૨૯	૨	૩૧	સ	૫૫	૨	૫૭	સિદ્ધ
૨૨	૩	૮૭	૯૦	સ	૨૯	૮૭	૧૧૬	સિ	૫૫	૮૭	૧૪૨	સર્વાર્થસિદ્ધ
૨૩	૩	૭૧	૭૪	સિ	૨૯	૭૧	૧૦૦	સ	૫૫	૭૧	૧૨૬	સિદ્ધ
૨૪	૩	૬૨	૬૫	સ	૨૯	૬૨	૯૧	સિ	૫૫	૬૨	૧૧૭	સર્વાર્થસિદ્ધ
૨૫	૩	૬૯	૭૨	સિ	૨૯	૬૯	૯૮	સ	૫૫	૬૯	૧૨૪	સિદ્ધ
૨૬	૩	૨૪	૨૭	સ	૨૯	૨૪	૫૩	સિ	૫૫	૨૪	૭૯	સર્વાર્થસિદ્ધ
૨૭	૩	૪૬	૪૯	સિ	૨૯	૪૬	૭૫	સ	૫૫	૪૬	૧૦૧	સિદ્ધ
૨૮	૩	૧૦૦	૧૦૩	સ	૨૯	૧૦૦	૧૨૯	સિ	૫૫	૧૦૦	૧૫૫	સર્વાર્થસિદ્ધ
૨૯	૩	૨૬	૨૯	સિ	૨૯	૨૬	૫૫	સ	૫૫	૨૬	૮૧	સિદ્ધ

લોકસ્વરૂપ ભાવના

(ચૌદ રાજલોકનું સ્વરૂપ)

કટિ ઉપર બે હાથ સ્થાપીને અને બન્ને પગ પસારી ઉભા રહેલા પુરુષની આકૃતિ સરખો આ ૧૪ રાજલોક છે. તેનાં પૂર્વ પર્યાયોનો વિનાશ, નવા પર્યાયોની ઉત્પત્તિ અને દ્રવ્યરૂપે ધ્રુવ રહેવાથી લોક ઉત્પાદ, વ્યય અને ધ્રુવરૂપ ત્રિપદિ યુક્ત છે. ત્યાં અધોલોક ઉંધા વાળેલા કુંડા સરખા આકારનો, મધ્યલોક ઝલ્લરી (ઝાંઝ) સરખા આકારનો અને ઉર્ધ્વલોક મૃદંગ સરખા આકારવાળો છે, વળી લોક [illegible] (મનુષ્યો) [illegible] અને પગોમાં ([illegible] પર્યંત) [illegible] છે.

વળી તે લોકની નીચે સાત રાજ ઉંચાઈ તથા [illegible] છે અને [illegible] ભાગે આવતાં એક રાજ ઉંચાઈ [illegible] છે અને [illegible] દેવલોકના ભાગે આવતાં પાંચ રાજ ઉંચાઈ-પહોળાઈ છે. તથા સર્વથી ઉપર એક રાજ ઉંચાઈ-પહોળાઈ છે તે લોક [illegible] [illegible] છે. તે [illegible] છે. અને [illegible] છે [illegible] અને [illegible] છે. અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible].

અધોલોકનું સ્વરૂપ

[illegible]

આધારે છે. તેમાં સાતમી નારકી સાત રાજ [illegible] છે. પહેલી [illegible] રાજ એ પ્રમાણે એકેક રાજ [illegible] નારકી એકરાજ [illegible] પહોળી છે. અને [illegible] નારકી એકેક રાજ છે.

તેમાં પહેલી નારકીનો પ્રથ્વીનો પિંડ એક લાખ એંશી હજાર યોજનનો છે. તેમાંથી એક હજાર યોજન મૂકીએ અને એક હજાર યોજન ઉપર મૂકીએ, વચમાં લાખ ને અઠોતેર હજાર યોજન છે. તેમાં તેર પાથડા બાર આંતરા છે. તેમાંથી એક આંતરો ઉપર મૂકીએ એક આંતરો નીચે મૂકીએ, વચલા દશ આંતરામાં પ્રકારના ભવનપતિ દેવો રહે છે. અને તેમાં પં પરમાધામીઓની પણ ઉત્પત્તિ છે. એવી રીતે અધોલોકમાં દેવતાના દશ ભવનપતિ અને પંદર પરમાધામી એમ પચ્ચીસ ભેદ છે. અને જે તેર પાથડા છે તેમાં નારકીના જીવો રહે છે

હવે ઉપરનો જે એક હજાર યોજન મૂકેલો છે, તેમાંથી એકસો યોજન ઉપર મૂકીએ અને એકસો યોજન નીચે મૂકીએ વચલા આઠસો યોજનમાં આઠ પ્રકારના વ્યંતરદેવો રહે છે. તથા ઉપરના જે એકસો યોજન છે, તેમાંથી દશ યોજન ઉપર અને દશ યોજન નીચે મૂકીએ, વચલા એંશી યોજનમાં આઠ પ્રકારના વાણવ્યંતર છે.

હવે પહેલી નારકીની નીચે વીશ હજાર યોજનનો ઘનો દધિ રહેલો છે. તેની નીચે અસંખ્યાત યોજનનો ઘનવાત

બીજીનું જઘન્ય શરીર પોણા આઠ ધનુષ્ય અને છ અંગુલ અને ઉત્કૃષ્ટ સાડા પંદર ધનુષ્ય, બાર અંગુલ.

ત્રીજીનું જઘન્ય સાડા પંદર ધનુષ્ય અને બાર અંગુલ અને ઉત્કૃષ્ટ સવા એકત્રીશ ધનુષ્ય.

ચોથીનું જઘન્ય સવા એકત્રીશ ધનુષ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સાડી બાસઠ ધનુષ્ય.

પાંચમીનું જઘન્ય સાડી બાસઠ ધનુષ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સવાસો ધનુષ્ય.

છઠ્ઠીનું જઘન્ય સવાસો ધનુષ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અઢીસો ધનુષ્ય.

સાતમીનું જઘન્ય અઢીસો ધનુષ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ્ય.

હવે નારકીને વેદના કહે છે—

પહેલી ત્રણ નારકીમાં સ્વકૃત વેદના. ક્ષેત્ર વેદના અને પરમાધામીકૃત વેદના હોય છે. અને બાકીની ચાર નારકીમાં સ્વકૃત વેદના અને ક્ષેત્રવેદના હોય છે.

હવે દશ ભવનપતિના આયુષ્ય કહે છે—

અસુરકુમારમાં ચમરેન્દ્રનું આયુષ્ય એક સાગરોપમ અને બલીન્દ્રનું એક સાગરોપમથી અધિક છે. બાકીના નવનિકાયમાં દક્ષિણ દિશાના નવ ઈન્દ્રોનું દોઢ પલ્યોપમ અને ઉત્તર દિશાના ઇન્દ્રોનું દેશે ઉણા બે પલ્યોપમનું છે. આ બધાનું સાત હાથનું શરીર છે.

[illegible] ભાવના

[illegible] ઉંડી છે. અને [illegible]
[illegible] લાગે છે તથા પ્રતિભાશાળી [illegible]
[illegible] અને [illegible] છે. તેમને હું નમસ્કાર કરું છું.

[illegible] આઠ અંતર અને આઠ [illegible]

તથા દશ નિર્વિકલ્પકનું આયુષ્ય કહે છે.—

[illegible] આયુષ્ય દશ [illegible] વર્ષ અને [illegible]
[illegible] છે અને શરીર [illegible] છે.

[illegible] અને [illegible] ઊંડી છે. અને
[illegible] છે. તથા પ્રતિભાશાળી [illegible]
છે. તેમને હું નમસ્કાર કરું છું.

[illegible] નિર્વિકલ્પકનું સ્વરૂપ કહે છે :—

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

તેમનું શરીર આડસો ધનુષ્યનું છે અને આયુષ્ય પલ્યોપમના અસંખ્યાતા ભાગ જેટલું છે તથા ત્રીજા આરાના છેડા જેવા ભાવ છે. મરીને દેવલોકમાં જાય છે.

હવે પર્વતો કહે છે—

પાંચ મેરુ પર્વત છે. તે સોનાના છે, તેમાં વચલો મેરુ પર્વત નવ્વાણું હજાર યોજન ઉંચો છે અને એક હજાર યોજન ધરતીમાં ઊંડો છે, બાકીના ચાર મેરુ પર્વત ચોરાંસી હજાર યોજન ઉંચા છે. અને એક હજાર યોજન ધરતીમાં ઊંડા છે. પાંચ મેરુ પર્વત ઉપર પંચ્યાશી દેરાસરો છે. તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. એક હજાર કંચનગિરિ પર્વત છે. તે સોનાના છે. એંશી વક્ષસ્કાર પર્વત છે, તે રૂપાના છે. વીસ ગજદંતા પર્વત છે, તે સોના, રૂપા, વૈડુર્યરત્ન અને [illegible] રત્નના છે. ચાર ઇષુકાર પર્વત અને માનુષોત્તર પર્વત [illegible] રત્નના છે.

[illegible] પાંચ [illegible], પાંચ [illegible] પાંચ [illegible] પર્વતો સોનાના છે. [illegible] પર્વત અને ચાર અનુવેલંધર પર્વત છે. [illegible] પર્વત સોનાનો છે, બાકીના ચાર [illegible] છે.

[illegible] પર્વતો કહે છે.

[illegible]

તેમાં વિજય પર્યંત [illegible] છે. અને [illegible] પર્યંત [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] છે. [illegible] છે તેમાં [illegible] વિમાનો [illegible] [illegible] છે. [illegible] ઉપર [illegible] [illegible] રહે છે.

પાંચ મહાવિમાનો અને પાંચ [illegible] [illegible] [illegible] છે. અને [illegible] [illegible] છે. તેમાં [illegible] પર્યંત [illegible] છે. [illegible] ઉપર [illegible] છે. [illegible] તેમાં [illegible] [illegible] ઉપર [illegible] રહે છે. પાંચ [illegible] ઉપર [illegible] [illegible] છે અને પાંચ [illegible] [illegible] છે. તેમાં [illegible] [illegible] છે. [illegible] ઉપર [illegible] [illegible] છે. [illegible] રહે છે.

[illegible] અને [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] છે. [illegible] ઉપર [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] છે. તેમાં [illegible] રહે છે. [illegible] ઉપર [illegible] [illegible] [illegible] છે અને [illegible] [illegible] રહે છે [illegible] [illegible] રહે છે.

અઢી દ્વીપમાં—

કૂટ-બે હજાર, ત્રણુસો ને પાંત્રીશ છે.
ઋષભકૂટ-એકસો ને સિત્તેર છે.
કોટીશિલા-એકસો ને સિત્તેર છે.
વાસક્ષેત્ર-પાંત્રીશ છે.
તીર્થ-પાંચસો ને દશ છે.
શ્રેણીઓ-છસો ને એંશી છે.
વિજય-એકસો સિત્તેર છે.
નદીઓ-બહોંતેર લાખ ને એંશી હજાર છે.
દ્રહ-એંશી છે. દ્વીપ-એકસો ને એકાણું છે.
ગુફા-બસો ને ચાલીસ છે.
[illegible]-બાર હજાર બસો ને ચાલીસ છે.
[illegible] હજાર ને ત્રીસ છે.
[illegible] ને [illegible] છે.
[illegible] લાખ ને ચાલીસ હજાર છે.
[illegible] ને પચાસ છે.
[illegible] હજાર, [illegible] ને [illegible] છે.

[illegible] લાખ, [illegible] હજાર [illegible]

[illegible] લાખ, [illegible]

[illegible] હજાર, [illegible] ને [illegible]

અઢી દ્વીપની બહાર—

અસંખ્યાતા દ્વીપ-સમુદ્રો છે, તેમાં તિર્યંચો રહે છે. તિર્યંચોનું શરીર [illegible] ગાઉનું અને આયુષ્ય એક પલ્યોપમનું છે.

અસંખ્યાતા ચંદ્ર અને સૂર્યના દ્વીપો છે. તથા વિજય દેવ વગેરે અસંખ્યાતા દેવોની અસંખ્યાતા દ્વીપોમાં રાજધાનીઓ છે.

અસંખ્યાતા સમુદ્રોના પાણી સાત સમુદ્ર સિવાય ઇક્ષુરસ જેવા છે. સાત સમુદ્રના પાણી નામ પ્રમાણે છે અને [illegible] સમુદ્રના સ્વાદ જેવા પાણી છે.

લવણસમુદ્રનું પાણી મીઠા જેવું ખારું છે.

કાલોદધિ સમુદ્રનું પાણી વરસાદ જેવું છે. અને કાળા રંગનું છે.

પુષ્કર સમુદ્રનું પાણી-વરસાદ જેવું છે.
વારુણીવર સમુદ્રનું પાણી-મદિરા જેવું છે.
ક્ષીરવર સમુદ્રનું પાણી-દૂધ જેવું છે.
ઘૃતવર સમુદ્રનું પાણી-ઘી જેવું છે.
સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રનું પાણી વરસાદ જેવું છે.
લવણસમુદ્રમાં પાંચસો યોજનના માછલાં હોય છે.
કાલોદધિમાં સાતસો યોજનના માછલાં હોય છે, અને
સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં હજાર યોજનના માછલાં હોય છે.

તીચ્છાલોકમાં ૫૧૧ શાશ્વતા દેરાસર છે. અને ૬૧૪૮૦ પ્રતિમાજી છે.

મતાંતરે-તીચ્છાલોકમાં બત્રીસો ને ઓગણસાઈઠ શાશ્વતા દેરાસર છે. અને ત્રણ લાખ, એકાણું હજાર, ત્રણસો ને વીસ પ્રતિમાજી છે. તેમને હું નમસ્કાર કરું છું.

હવે જ્યોતિષી દેવો કહે છે—

અઢી દ્વીપની અંદર પાંચ પ્રકારના ચર જ્યોતિષીઓ છે. ચંદ્ર, સૂર્ય ગ્રહ, નક્ષત્ર અને તારા અને અઢી દ્વીપની બહાર પાંચ પ્રકારના સ્થિર જ્યોતિષીઓ રહે છે. સમભૂતલા પૃથ્વીથી સાતસો ને નેવું યોજન ઉપર જઈએ ત્યારે પહેલા તારાના વિમાન આવે, તે ઉપર દશ યોજન જઈએ ત્યારે સૂર્યના વિમાન આવે, તે ઉપર એંસી યોજન જઈએ ત્યારે ચંદ્રના વિમાન આવે, તે ઉપર ચાર યોજન જઈએ ત્યારે ગ્રહના વિમાન આવે, તે ઉપર સોળ યોજનમાં નક્ષત્રના વિમાન છે.

હવે જ્યોતિષી દેવોનું આયુષ્ય કહે છે—

ચંદ્રનું-જઘન્ય આયુષ્ય પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક પલ્યોપમ ને એક લાખ વર્ષ.

સૂર્યનું-જઘન્ય આયુષ્ય પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક પલ્યોપમ ને એક હજાર વર્ષ.

ગ્રહોનું-જઘન્ય આયુષ્ય પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક પલ્યોપમ.

નક્ષત્રોનું-જઘન્ય આયુષ્ય પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ અર્ધો પલ્યોપમ.

તારાઓનું-જઘન્ય આયુષ્ય પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ.

અને પાંચે જ્યોતિષી દેવોનું શરીર સાત હાથનું છે.

જ્યોતિષીઓમાં અસંખ્યાતા ચંદ્ર અને અસંખ્યાતા સૂર્યો છે તે [illegible] છે. પાંચે જ્યોતિષીઓના અસંખ્યાતા વિમાનો છે, તે દરેક વિમાનમાં [illegible] થઈ અને [illegible] નમસ્કાર કરું છું.

હવે ઊર્ધ્વલોકમાં વૈમાનિક દેવો કહે છે—

[illegible] ત્યારે [illegible] છે તે [illegible] છે તે [illegible] ત્યારે [illegible] અને [illegible] છે તે [illegible] છે [illegible] અને [illegible] અને [illegible] છે [illegible] અને [illegible] અને [illegible] છે.

[illegible] છે. [illegible] છે. [illegible] છે [illegible] અને [illegible] છે.

હવે કિલ્બિષિક દેવો કહે છે—

પહેલા બીજા દેવલોક નીચે ત્રણ પલ્યોપમના આયુષ્ય-વાલા કિલ્બિષિક દેવો રહે છે અને સાત હાથનું શરીર છે.

ત્રીજા દેવલોક અને ચોથા દેવલોકની નીચે ત્રણ સાગરો-પના આયુષ્યવાલા બીજા કિલ્બિષિક દેવો રહે છે. તેનું ૭ હાથનું શરીર છે.

પાંચમા અને છઠ્ઠા દેવલોકની વચ્ચે ત્રીજા કિલ્બિ[ષિક] દેવો રહે છે. તેનું તેર સાગરોપમનું આયુષ્ય છે. અ[ને] પાંચ હાથનું શરીર છે.

હવે લોકાંતિક દેવો કહે છે—

પાંચમા દેવલોકના ત્રીજા અરિષ્ટ નામના ત્રીજા પ્રતં[ર] આગળ આઠ કૃષ્ણરાજી છે. ત્યાં નવ લોકાન્તિક દેવો રહે છે. તેમનું આઠ સાગરોપમનું આયુષ્ય છે અને પાંચ હાથનું શરીર છે.

હવે વૈમાનિક દેવોનું આયુષ્ય કહે છે—

પહેલે દેવલોકે જઘન્ય આયુષ્ય એક પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બે સાગરોપમ. બીજા દેવલોકે જઘન્ય આયુષ્ય એક પલ્યોપમથી અધિક અને ઉત્કૃષ્ટ બે સાગરોપમથી અધિક

ત્રીજા દેવલોકે જઘન્ય આયુષ્ય બે સાગરોપમ. ઉત્કૃ[ષ્ટ] સાત સાગરોપમ.

ચોથા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

પાંચમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible].

છઠ્ઠા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible].

સાતમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible].

આઠમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible]

નવમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible].

દસમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

અગિયારમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

બારમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

તેરમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible].

ચૌદમા દેવીઠે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

ત્રીજા ગ્રૈવેયકે જઘન્ય આયુષ્ય ચોવીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પચીસ સાગરોપમ

ચોથા ગ્રૈવેયકે જઘન્ય આયુષ્ય પચીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છવીસ સાગરોપમ

પાંચમા ગ્રૈવેયકે જઘન્ય આયુષ્ય છવીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ સત્યાવીસ સાગરોપમ.

છઠ્ઠા ગ્રૈવેયકે જઘન્ય આયુષ્ય સત્યાવીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ અઠ્ઠાવીસ સાગરોપમ.

સાતમા ગ્રૈવેયકે જઘન્ય આયુષ્ય અઠ્ઠાવીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગણત્રીસ સાગરોપમ.

આઠમા ગ્રૈવેયકે જઘન્ય આયુષ્ય ઓગણત્રીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રીસ સાગરોપમ.

નવમા ગ્રૈવેયકે જઘન્ય આયુષ્ય ત્રીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ એકત્રીસ સાગરોપમ.

ચાર અનુત્તર વિમાને જઘન્ય આયુષ્ય એકત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમ.

સર્વાર્થસિદ્ધે ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય તેત્રીસ સાગરોપમ. જઘન્ય નથી.

હવે વૈમાનિક દેવોના શરીરનું માન કહે છેઃ—

પહેલા બીજા દેવલોકે સાત હાથનું શરીર છે.

ત્રીજા ચોથા દેવલોકે ૭ હાથનું શરીર છે.

[illegible] છે.

[illegible] છે.

[illegible] છે.

[illegible] છે.

[illegible] છે. [illegible] છે. [illegible] છે. [illegible]

[illegible] છે.

[illegible]—

[illegible] છે. [illegible] છે.

[illegible]

૩-રૂપના મદથી [illegible] વિગેરે યોનિઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે [illegible] થાય છે. [illegible] કુકડા થાય છે ॥ ૨ ॥

૬-ઋદ્ધિના મદે કરીને શ્વાન જાતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે ૭ સૌભાગ્યના મદે કરી સર્પ તથા કાગડા થાય છે, ૮-જ્ઞાનના મદે કરીને બળદ થાય છે. આ આઠ મદો અતિ દુષ્ટ છે ॥૩॥

ક્રોધના સ્વભાવવાળા સિંહયોનિમાં ઉપજે છે. માયાવી જીવ બગલાપણામાં ઉત્પન્ન થાય છે. લોભી જીવો ઉંદર થાય છે (માન, મદ, કપાય માટે ઉપર કહેલ છે.) એ પ્રમાણે કષાયવડે કરીને જીવ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. ૪

વળી મનોદંડ વડે કરીને પ્રાણી દુષ્ટ મનવાળા તંદુલીયા મચ્છ થાય છે. વચનદંડ વડે કરીને પોપટ, તેતર અને લાવક વિગેરે થઈને કર્મબંધ કરે છે. ૫

કાયદંડે કરીને મોટામચ્છ (મગર) તથા ક્રુર એવા બિલાડા વિગેરે થાય છે. અને તે તે ભવોમાં એવા કર્મને કરે છે કે જેથી ફરી ફરીને નરકમાં જાય છે. ૬

સ્પર્શ ઈન્દ્રિયના દોષથી જીવો વનમાં ભુંડપણાને પામે છે. જિહ્વા ઈન્દ્રિયના લોલુપી વાઘ થાય છે. ઘ્રાણ ઈન્દ્રિયના વશની સર્પજાતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૭

અજ્ઞાનીને સુલભ એવા આક્રોશ, હનન, મારણ તથા ધર્મનો નાશ તેના અનુક્રમે આ ભવમાં ધીર પુરુષો લાભ માને છે, એટલે અજ્ઞાનીના કરેલા આક્રોશમાં હનનાદિક તો નથી કર્યું ! અને હનન કરે તો હજુ મારણ તો નથી કર્યું ! મરણ પમાડયા તો નથી. કદી મૃત્યુ પમાડે તો પણ મારો ધર્મભ્રંશ તો કર્યો નથી ! એમ ઉત્તરોત્તર અભાવથી લાભને માને છે. અર્થાત્ મૃત્યુપર્યંત કષ્ટમાં પણ ક્રોધ કરતા નથી. ૪

હે જીવ ! પ્રાણીઓના સુખ-દુઃખને વિષે અન્ય મનુષ્ય તો માત્ર નિમિત્ત જ છે તેથી પોતાના કરેલા કર્મના ફળને ભોગવતો થકો બીજા ઉપર શા માટે ફોગટ કોપ કરે છે ? ૫

હે ભગવન્ ! ક્રોધને આધીન થયો થકો જીવ શું ઉત્પન્ન કરે ! એના ઉત્તર માટેનું આ ભગવતીનું વચન જાણતો થકો પણ હે નિર્લજ્જ ! ક્રોધને અવકાશ કેમ આપે છે ? ૬

ભગવતી સૂત્રના પાઠનો અર્થ :-

હે ભગવન્ ! ક્રોધને આધીન થયેલો જીવ શું બાંધે ? શું કરે ? શું એકઠું કરે ? શું વિશેષ એકઠું કરે ?

હે ગૌતમ ! ક્રોધને વશ થયેલો જીવ આયુષ્યકર્મ વર્જીને સાત કર્મની પ્રકૃતિઓ શિથિલ બંધની બાંધેલીઓને ગાઢ બંધનવાળી કરે છે થોડા કાળની સ્થિતિવાળીઓને લાંબા કાળની સ્થિતિવાળી કરે છે, મંદ અનુભાગવાળી

ઘેલીને તીવ્ર અનુભાગવાળી કરે છે, થોડા પ્રદેશવાળીને
ડ્ડા પ્રદેશવાળી કરે છે, આયુકર્મને કવચિત્ બાંધે કવચિત
પણ બાંધે. અશાતા વેદનીય કર્મને વારંવાર એકઠું કરે
-બાંધે છે. અનાદિ અનંત એવા દીર્ઘ લાંબાકાળવાળા
ાર ગતિવાળા સંસારરૂપ અટવીમાં ભમે છે, જેમ અગ્નિ
યાં ઉત્પન્ન થાય છે ત્યાં ઉત્પન્ન થઈને પ્રથમ તો તે જ
ાકને બાળે છે, તેમ ક્રોધરૂપી અગ્નિ પ્રથમ જે પ્રાણીના
મંતઃકરણમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યાં ઉત્પન્ન થઇને નિશ્ચે તે
ાાણીના આત્મિક ગુણોને બાળે છે. ૭

હે જીવ ! કષાયરૂપી અગ્નિ વડે કરીને ચારિત્રરૂપી ઘર
સાર (ઘર માંહેની સાર સાર વસ્તુ) બળે છતે તું ભવા-
ટવીમાં દીન મનવાળો થઇને દુઃખીયાની માફક ભમીશ. ૮

હે જીવ ! ક્રોધને આધીન એવા તને પ્રથમ તો આ
દેખાતું દુઃખ અહિં આ ભવમાં જ પ્રત્યક્ષ છે. અને જે
પરલોકમાં-પરભવમાં દુઃખ પ્રાપ્ત થવા સંભવ છે, તે દુઃખને
તો સર્વજ્ઞ જ જાણે છે. ૯

ક્રોધથી અંધ બની ગયેલા મનુષ્યો પરને તથા
પોતાને જાણતા નથી. કૃત્યને તથા અકૃત્યને જાણતા નથી.
સારું અથવા નરસું જાણતા નથી. તેમજ ધનનાશ, મિત્ર-
નાશ, તથા મરણ અને વૈર વિગેરેને પણ ગણતા નથી ૧૦

ક્રોધ છે તે પોતાને અને પરને તેમજ ઉભયને સંતા-
પને કરનાર છે. તેમજ દુર્ગતિની પ્રાપ્તિનું કુગતિમાં ભ્રમણનું

હે જીવ! જો તું ક્ષમા કરીશ તો તું અન્યથી વંદાઈશ અર્થાત્ તો તને બીજા નમશે અને તારું ક્ષમાશ્રમણ નામ પણ શોભશે અને જો ક્ષમા નહીં કરે તો અન્યથી વંદાઈશ નહીં અને ક્ષમાશ્રમણ એ નામને ફોગટ વહન કરનારો ઠરીશ. ૨૨

હે જીવ! ક્રોધ નામના કષાયને વહન કરતા એવા તેં તપને બાળી દીધું. સંયમનો નાશ કર્યો, ચારિત્રને મલીન કર્યું. અને શ્રમણપણું ખોઈ નાંખ્યું અર્થાત્ ક્રોધથી તારું સર્વ નષ્ટ થયું. ૨૩

ક્રોધરૂપ અગ્નિને વશ થયેલા અને પ્રશમરૂપ અમૃતથી ભાવિત થયેલા મનુષ્યોને દોષ અને ગુણ આ લોકમાં જ પ્રત્યક્ષ જણાય છે, તેની ઉપર અચ્ચંકારી ભટ્ટાનું દૃષ્ટાંત છે. ૨૪

જે પ્રાણી દુઃખે દમવા યોગ્ય હોય તેને દમનાર અથવા અપૂર્વ શિક્ષણરૂપ આ ક્ષમાકુલકને જે સારી રીતે ભાવે છે, વિચારે છે તે પ્રાણી શ્રેષ્ઠ એવા પ્રશમરૂપ રત્નને પામે છે. ૨૫ ઇતિ.

હૃદયપ્રદીપષટ્ત્રિંશિકામાંથી

આ શરીર પરનો મોહ અનાદિ કાળથી ચાલ્યો આવે છે. છતાં પણ જ્યારે વિચક્ષણ પુરુષો શરીરના સ્વરૂપનું વિવેચન કરે છે ત્યારે શરીર પરનો મોહ પણ ઉતરે છે.

અને પછી દેહને દુઃખ પ્રાપ્ત થાય તો પણ તે ભય પામ્યા વિના देहे दुःखं महाफलं શરીરને વિષે દુઃખ પ્રાપ્ત થાય તો તો તે મહાફળવાળું છે. એ સૂત્રવચનનું અવલંબન કરી પરિષહ અને ઉપસર્ગ સહન કરવા તૈયાર થાય છે. અને તે દ્વારા સર્વ કર્મનો ક્ષય કરી અનંત કાળથી ચાલ્યા આવતા શારીરિક અને માનસિક દુઃખોને જલાંજલિ આપે છે. અને અવ્યાબાધ સુખ પ્રાપ્ત કરે છે.

શ્રી પીસ્તાલીશ આગમનું ટુંક રહસ્ય
શ્રી પ્રવચનકિરણાવલી ગ્રંથમાંથી—

૧-શ્રી આચારાંગમાં-શ્રમણ-નિર્ગ્રંથોના આચારાદિનું વર્ણન કર્યું છે.

૨-શ્રી સૂત્રકૃતાંગમાં-જીવ અજીવ વિગેરે સ્વસિદ્ધાંત, પર સિદ્ધાંત, ક્રિયાવાદી વિગેરેના ૩૬૩ ભેદો (પાખંડિયો) વિગેરે પદાર્થોનું વર્ણન કર્યું છે. ટુંકામાં કહી શકાય કે ચરણસિત્તરી તથા કરણસિત્તરીની પ્રરૂપણા કરતાં સંયમ લેનાર જીવોને અનુકૂલ ઉપસર્ગો સહન કરવાનું ને આર્દ્ર-કુમારાદિનું વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે.

૩-શ્રી સ્થાનાંગ સૂત્રમાં-૧ થી ૧૦ સુધીની સંખ્યા-વાળા જીવ, અજીવ, નદીઓ વિગેરે વિવિધ પ્રકારના પદાર્થોનું વર્ણન ક્રમસર દશ અધ્યયનોમાં કર્યું છે.

૪-શ્રી સમવાયાંગ સૂત્રમાં-એકથી માંડીને સો ઉપરાંત જીવ, અજીવ, વિગેરે પદાર્થોનું વર્ણન કર્યું છે અને બારે અંગોની હુંડી (સાર) પણ જણાવી છે.

૫-શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં-ચારે અનુયોગ વિગેરે પદાર્થોનું પ્રશ્નોત્તરાદિરૂપે વર્ણન કર્યું છે.

૬-શ્રી જ્ઞાતા સૂત્રમાં-શૈલકરાજર્ષિ, દ્રૌપદી શ્રાવિકા વિગેરેની કથાઓ દ્વારા જુદી જુદી રીતે આત્મિક બોધ આપ્યો છે.

૭-શ્રી ઉપાસક દશાંગ સૂત્રમાં-પ્રભુ શ્રી મહાવીરદેવના દશ શ્રાવકોના ચરિત્રો વિગેરે બીનાઓ કહી છે.

૮-શ્રી અંતકૃત્ દશાંગ સૂત્રમાં-અનંત તીર્થંકર, ગણધર સમલંકૃત પ્રસંગાનુપ્રસંગે કૃષ્ણ, ગજસુકુમાલ, સોમિલ બ્રાહ્મણ ને કૃષ્ણ વાસુદેવની બીના તથા તેમની રાણીઓએ અને શ્રેણિક રાજા વિગેરેની રાણીઓએ દીક્ષા લઈ કરેલ વર્ધમાનતપ આદિની બીનાઓ પણ સ્પષ્ટ જણાવી છે.

૯-શ્રી અનુત્તરૌપપાતિક સૂત્રમાં-સંયમની નિર્મલ સાધના કરીને અનુત્તર વિમાનોમાં ગયેલા જાલિકુમાર, આકરી તપશ્ચર્યા કરનાર શ્રી ધન્ય મુનિ વિગેરેનાં ચરિત્રો જણાવ્યાં છે.

૧૦-શ્રી પ્રશ્નવ્યાકરણમાં-પાંચ આશ્રવોની ને પાંચ સંવરો વિગેરે પદાર્થોની બીનાઓ વિસ્તારથી દૃષ્ટાંતો સાથે કહી છે.

૧૧-શ્રી વિપાક સૂત્રમાં-સુખ-દુઃખના ફલોને ભોગવનારા જીવોની કથાઓ વિગેરે બીનાઓ કહી છે.

૧૨-શ્રી દષ્ટિવાદ અંગ વિચ્છેદ પામ્યું છે.

૧૨-શ્રી ઔપપાતિક સૂત્રમાં-મહેલથી મહોત્સવપૂર્વક પ્રભુશ્રી મહાવીરની પાસે જઈને કોણિક રાજાએ વિધિથી વંદના કરી, પ્રભુની દેશના સાંભળી વિગેરે બીના અને મુનિવરોનું તપ, સિદ્ધિના સુખ વિગેરે પદાર્થોનું વર્ણન કર્યું છે.

૧૩-શ્રી રાયપસેણીય સૂત્રમાં-કેશિ ગણધર અને પ્રદેશી-રાજાના પ્રશ્નોત્તરાદિનું અને સૂર્યાભદેવના વર્તમાન દેવભવનું તથા ભાવી ભાવનું વર્ણન કર્યું છે.

૧૪-શ્રી જીવાભિગમ સૂત્રમાં-જીવ, અજીવ વિગેરે પદા-ર્થોનું વર્ણન કર્યું છે.

૧૫-શ્રી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમાં-જીવાજીવોની પ્રજ્ઞાપના, સ્થાન, વિગેરે ૩૬ પદાર્થોનું વર્ણન ચોવીશ દંડકમાં ગોઠવીને કર્યું છે.

૧૬-શ્રી સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રમાં-સૂર્ય વિગેરેની બીના કહી છે.

૧૭-શ્રી ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રમાં-ચંદ્રાદિની બીના કહી છે.

૧૮-શ્રી જંબૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિમાં-જંબૂદ્વીપાદિ ક્ષેત્રોની અને શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુ, ભરત ચક્રવર્તી આદિની હકીકતો કહી છે.

૧૯ થી ૨૩-શ્રી કલ્પિકા ઉપાંગમાં-કોણિકે કરેલા ચેડા મહારાજાની સાથે યુદ્ધમાં મરીને નરકે ગયેલા શ્રેણિક રાજાના

હે પરમાત્મા ! આ સંસારમાં તારા વિના મારું કોઇ સગું નથી, તારા વિના અન્ય કોઈ મિત્ર નથી. તારા વિના અન્ય કોઈ રક્ષક નથી. તારા વિના અન્ય કોઇ માર્ગદર્શક નથી. માટે હું તારું જ શરણુ ગ્રહણ કરીશ ને હું તારી જ સેવા કરીશ.

હે પ્રભુ ! તારા વચનો સત્ય છે, પ્રિય છે અને હિત-કર છે, વળી તે મને પ્રમાણભૂત છે, હું તેને ક્યારે ગ્રહણ કરીશ ?

આમ કેમ ? આમ નથી કરતો એવો વિચાર મને આવશે ત્યારે હું વિચારીશ કે એ કર્માધીન છે આ કેમ નથી ભણતો ? આ કેમ આવા કામ કરે છે ? એવો વિચાર આવશે ત્યારે હું તે કર્માધીન છે, એમ વિચારી તેની ઉપેક્ષા કરીશ, પણ નિંદા નહિ કરું, હું બહારનો ઢોંગ ધારણ કરી દાંભિકપણું કરીશ નહીં, હું શુદ્ધ ભક્ત થઇશ પણ ખોટો ઠગભક્ત થઇશ નહિં, હું શુદ્ધ ધર્મ કરીશ, પણ બહારની દેખાદેખીથી સમજ્યા વિના માત્ર નામની ખાતર ને ગાડરીઆ પ્રવાહની માફક ધર્મકરણીને મલીન કરીશ નહિં.

હે પ્રભુ ! તારા આશ્રમને કલંક લગાડીશ નહિં. તારી વાણીને નિંદાવીશ નહિં, તારી આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરીશ નહિં. તારી સેવાનો અનાદર કરીશ નહિં, ને અશુદ્ધ પ્રરૂપક બની નરકનો રસ્તો લઇશ નહિં, સ્યાદ્વાદના રહસ્યનું સ્વરૂપ જાણવાને પ્રયત્ન કરીશ, તારી આશાતના તજવાનો

બનતા લગી ખપ કરીશ, ગચ્છ, પંથ, મત કે વાડા આદિના કદાગ્રહ મૂકી શુદ્ધ ધર્મ જાણવા ખપ કરીશ. શુષ્ક જ્ઞાન, શુષ્ક વૈરાગ્ય, શુષ્ક ક્રિયા અને શુષ્ક ભક્તિ ધારણ કરીશ નહિં, પણ સમ્યગ્જ્ઞાન સહિત ક્રિયા, ભક્તિ અને વૈરાગ્ય ધારણ કરીશ, અધિકારી પરત્વે ક્રિયા કરીશ. અધિકારી જોઇને વર્તીશ. અને અધિકારી થવા પ્રયત્ન કરીશ.

હે પરમાત્મા ! મનુષ્યભવની દુર્લભતા મને જણાઇ છે. તેની અમૂલ્યતા મને સમજાઇ છે. માટે હું તેને વૃથા ગુમાવીશ નહિં, વૃથા નિંદા–વિકથાદિ કરવામાં વખત ગાળીશ નહિં, આળસ–પ્રમાદનો ત્યાગ કરી આત્મજ્ઞાન મેળવીશ, તારી આજ્ઞા મસ્તકે ચડાવી શુદ્ધ સ્વરૂપનો વિચાર કરીશ.

તમારા માર્ગનો અનુભવ મેળવી અન્યને આપનો માર્ગ પમાડીશ. અન્ય દેવ, અન્ય ગુરુ અને અન્ય ધર્મના દોષ જોઈ ઉપેક્ષા કરીશ. છેવટે સર્વ જીવ સુખી થાઓ એવી અહોનિશ ઇચ્છા રાખીશ. ઇતિશમ્.

શ્રી જિનવાણી

જાગો ! તમે સમજતા કેમ નથી ? મૃત્યુ પછી જ્ઞાન થવું દુર્લભ છે. વીતી ગયેલી રાત્રિઓ પાછી આવતી નથી અને મનુષ્યજન્મ ફરી મળવો સુલભ નથી. વર્તમાન એ જ એક જ માત્ર તક છે અને બોધિ પ્રાપ્ત કરવી સુલભ છે નહિં એમ સમજી પોતાના કલ્યાણમાં તત્પર થાઓ !

પ્રભુની આજ્ઞા સર્વ પ્રાણીઓ, સર્વભૂતો, સર્વ જીવો અને સર્વ સત્ત્વોને હિતકારી છે.

પ્રભુની આજ્ઞા સત્ય વસ્તુનો સ્ફોટ કરનારી છે. પ્રભુના આગમમાં સર્વ પદાર્થોનું સ્યાદ્‌વાદ રીતે શુદ્ધ કથન છે.

પ્રભુની આજ્ઞાના ઉત્કૃષ્ટ પાલકની આગળ ગયેલો ક્રુર સ્વભાવનો જીવ પણ શાંત થઈ જાય છે.

પ્રભુની આજ્ઞાની બરોબરી કરે એવી કોઈ ચીજ આ દુનિયામાં નથી.

પ્રભુની આજ્ઞા ભવનો નાશ કરનારી છે. પ્રભુની આજ્ઞા અપરિમિત છે, અજીત છે. પ્રભુની આજ્ઞા અનંત અર્થવાળી છે, પ્રભુની આજ્ઞા મોદક જેવી મીઠી છે; મોદકની મીઠાશ થોડો વખત લાગે પણ પ્રભુની આજ્ઞાની મીઠાશ કદી જાય નહી એવી છે. પ્રભુની આજ્ઞા સર્વ વિષયવાળી છે. પ્રભુની આજ્ઞા પાપ રહિત છે. દોષથી રહિત છે. ગહન વિષયવાળી છે. અને નિપુણ મતિથી જ સમજી શકાય તેવી છે.

૨ અપાયવિચય—એટલે વિષય-કષાયથી ભરેલો ભયંકર સંસાર, કેટલા કષ્ટો અને અપાયોથી ભરેલો છે ? ચાર ગતિરૂપ ચોરાશી લાખ યોનિમાં આ આત્માએ અનંત મરણો કર્યા છે. તેમાં કેટલા કષ્ટો અને અપાયો સહન કરેલા છે ? એ સઘળા કષ્ટો અને અપાયોનું મૂળ કારણ રાગ-દ્વેષ છે, રાગ-દ્વેષથી કષાયની ઉત્પત્તિ થાય છે. અને કષાયથી કર્મનો બંધ થાય છે.

૩ વિપાકવિચય—એટલે કર્મનો બંધ થયા પછી તેના પાકકાળે બાંધેલું કર્મ ઉદયમાં આવે છે, અશુભ કર્મના ઃયથી નરક અને તિર્યંચગતિમાં અશાતાનો અનુભવ ને શુભ કર્મના ઉદયથી મનુષ્ય અને દેવગતિમાં શાતાનો નુભવ થાય છે. શુભ કર્મ અને અશુભ કર્મ બન્ને આ વને બંધન સમાન છે. શુભ કર્મ સોનાની બેડી છે, અને શુભ કર્મ લોઢાની બેડી છે. તે બન્ને ત્યાગ કરવા લાયક છે.

૪ સંસ્થાનવિચય—એટલે ચૌદરાજલોકની અંદર વાળના ગ્રભાગ જેટલી એક પણ જગ્યા એવી નથી, કે જ્યાં આ ાત્માએ અનંતા જન્મ-મરણો ન કર્યાં હોય.

હવે જો તને ભવનો ભય લાગ્યો હોય, તો તું અપૂર્વ-કરણ કરી, સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણસંક્રમ અને ગુણશ્રેણી આદરી સપૃથકૃત્વ-સવિતર્ક અને સવિચાર નામનું પહેલું શુક્લધ્યાન ધ્યાયી, અનિવૃત્તિબાદર નામનું નવમું ગુણ-સ્થાનક પ્રાપ્ત કરી, સોલ એકેન્દ્રિયાદિ, આઠ મધ્ય કષાયો, નપુંસકવેદ, સ્ત્રીવેદ, હાસ્યાદિ ષટ્ક, પુરુષવેદ, સંજ્વલન ક્રોધ, માન અને માયાનો નાશ કરી. દશમે ગુણસ્થાનકે સૂક્ષ્મસંપરાય-લોભનો નાશ કરી, સવિતર્ક એકત્વ અવિચાર નામનું બીજું શુક્લધ્યાન ધ્યાયી, નિદ્રાદ્વિકનો નાશ કરી, પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, અને પાંચ અંતરાયનો નાશ કરી, બારમા ગુણસ્થાનકે મોહનો સર્વથા ક્ષય કરી, કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી, સયોગી અવસ્થામાં મન વચનના સૂક્ષ્મ ને બાદર યોગનો સહંતર નાશ કરી, બાદર કાયયોગને

રૂંધી. સૂક્ષ્મક્રિયા અનિવૃત્તિ નામનું ત્રીજું શુક્લધ્યાન ધ્યાવી. શૈલેશીકરણ કરણ કરી પાંચ હ્રસ્વસ્વરનું ઉચ્ચારણ થાય તેટલીવારમાં સૂક્ષ્મ ક્રિયા-અપ્રતિપાતિ નામનું શુક્લધ્યાન ધ્યાવી. સકલકર્મનો નાશ કરી. લોકના અગ્રભાગે જ્યાં સિદ્ધ ભગવાનો એક ગાઉના છઠ્ઠા ભાગે અવગાહીને રહેલા છે, ત્યાં એક સમયમાં જઈ પહોંચ. જ્યોતિની સાથે જ્યોતિઃ મળી જા. ધર્મધ્યાન અને શુક્લધ્યાનના બળે સકલકર્મ ક્ષય કરી સ્વ-સ્વભાવમાં સ્થિત થઈ જા.

૧ પિંડસ્થધ્યાન-

તીર્ચ્છાલોકમાં ક્ષીર સમુદ્ર છે. તેની મધ્યમાં લક્ષયોજન સહસ્રકમળમાં સુવર્ણનો મેરુપર્વત છે. તેના ઉપર શ્વેત પત્થરની શિલા છે. તેના ઉપર આ આત્મા અષ્ટ કર્મનો નાશ કરવા બેઠો છે.

નાભિમાં સોલ પાંખડીનું કમલ છે. તેમાં સોલ સ્વર છે. તેમાંથી જ્વાલા ઉત્પન્ન થાય છે. તે ચારે દિશા અને વિદિશાએ પહોંચી જાય છે. હૃદયકમલમાં આઠ પાંખડીનું કમલ છે. એકેક પાંખડી ઉપર એકેક કર્મ છે. જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુ, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય-એ આઠેય કર્મો તે જ્વાલામાં બળી રહ્યા છે.

સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાલને પણ ભરી દે, સમુદ્રોને પણ ક્ષોભ પમાડે તથા પર્વતોનું પણ ઉન્મૂલન કરે તેવો વાયુ વાઈ રહ્યો છે. અધોમુખકમલની પાંખડી પર રહેલા કર્મોની

જે રાખ છે, તેને આ ધ્યાનરૂપી વાયુ ઉડાડી દે છે. આકાશમાં વાદળીઓ પાણીથી ભરાઈ ગયેલી છે. એ વાદળીઓના વરસાદથી અધોમુખ કમલપર રહેલા કર્મોની થયેલી રાખ ધોવાઈ જાય છે. કર્મરજનું પ્રક્ષાલન થવાથી નિર્મલ નિષ્કલંક ચંદ્રબિંબ જેવો ઉજ્જવલ આત્મા પ્રકાશી ઉઠે છે. પોતાનો આત્મા અનંત કોટી સૂર્યના તેજ કરતા પણ અનંતજ્ઞાન પ્રકાશથી સર્વ લોકાલોકને પ્રકાશે છે, સુવર્ણના સિંહાસન ઉપર મને દેવતાઓ અને ઈન્દ્રો બેસાડી દેશના સાંભળે છે, લાખો જીવો આવી તત્ત્વ સાંભળે છે. પણ હું સાક્ષી તરીકે તેઓના આચરણ, વિચારો જોઈ રહું છું પણ મને તેમાં હર્ષ-શોક થતો નથી. સ્ફટિક રત્નસમાન નિર્મલ એવા અસંખ્ય પ્રદેશોમાં સમયે સમયે સર્વભાસ થાય છે. અસંખ્યાત પ્રદેશ સ્થિર એકરૂપ છે. નિજ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થયેલો, પર સ્વરૂપથી રહિત, અતિશયોથી સહિત, રત્ન સિંહાસન પર બેઠેલો, સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી એવો શુદ્ધ આત્મા પ્રગટ થાય છે.

૨ પદસ્થધ્યાન—

હૃદયમાં નવપદનું ધ્યાન કરવું, મધ્યમાં અરિહંત, ઉપર સિદ્ધ પૂર્વ દિશાએ, દક્ષિણ દિશાએ આચાર્ય, પશ્ચિમ દિશાએ ઉપાધ્યાય અને ઉત્તર દિશાએ સાધુ, તથા ચાર વિદિશાએ અનુક્રમે દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, અને તપ એ પ્રમાણે રચના કરી હૃદયકમલમાં નવપદને ધ્યાવવા. કલ્પવૃક્ષ અને ચિંતામણી રત્નના કરતા પદસ્થ ધ્યાનની અત્યંત શક્તિ છે.

૩ રૂપસ્થધ્યાન-

સમવસરણમાં બેઠેલા તીર્થંકરનું સ્વરૂપ ચિંતવવું, ત્રણ ગઢ અનુક્રમે રજત, સુવર્ણ અને રત્નના, રજતગઢ ઉપર સુવર્ણના કાંગરા, સુવર્ણગઢ ઉપર રત્નના કાંગરા અને રત્નના ગઢ ઉપર મણિના કાંગરા શોભી રહ્યા છે.

અશોકવૃક્ષ પ્રભુના શરીરની ઉંચાઇથી બાર ગુણો ઉંચો રહેલો છે. સુરપુષ્પવૃષ્ટિ-દેવો જાનુ પ્રમાણ પંચ વર્ણના સુગંધી પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી રહ્યા છે. દિવ્યધ્વનિ--પ્રભુ માલ‑કોશ રાગમાં દેશના આપી રહ્યા છે, તેને દેવતાઓ વાંસળી‑ઓના સૂરથી પૂરે છે યોજન પ્રમાણ દેશનાભૂમિમાં સહુ સહુની ભાષામાં સમજી જાય છે. ચારે બાજુ આઠ ચામરો વિંઝાઈ રહ્યા છે. પ્રભુજી રત્નસિંહાસન ઉપર બિરાજમાન થયા છે. ઉપર ત્રણ છત્રો મણિ, માણેક અને મોતીથી શોભી રહ્યા છે. પ્રભુજીની પાછળ ભામંડલ છે તે બાર સૂર્ય જેવું તેજસ્વી છે. દેવતાઓ આકાશમાં દુન્દુભિ બજાવી રહ્યા છે. હે ભવ્યજીવો! આ પ્રભુને સેવો, એવો ધ્વનિ ઉત્પન્ન કરી રહ્યા છે.

દુઃખ, દારિદ્ર, ઉપદ્રવ, રોગ, શોક, મારી વગેરે સવાસો યોજનમાં નાશ પામ્યા છે, અપાયાપગમાતિશય, જ્ઞાનાતિ‑શય, પૂજાતિશય અને વચનાતિશય એ ચાર મૂળ અતિશયો વડે પ્રભુ શોભી રહ્યા છે. આવી રીતે સમવસરણની ચિંત‑વના કરવી તેને રૂપસ્થ ધ્યાન કહે છે.

ભગવાનની પ્રતિમા આગળ વિનયપૂર્વક બેસી એકા‑

અચિત્તથી ભગવાનના ગુણોનું સ્મરણ કરવું અને તેવા સદ્‌ગુણો કે જે આત્મામાં આચ્છાદિત રહ્યા છે, તેને પ્રગટ કરવા ધ્યાન ધરવું, આઠ કર્મ રૂપી છે. અને તેના સંબંધમાં પોતાનો આત્મા અનાદિકાળથી રહ્યો છે, રૂપમાં રહેલો એવો મારો આત્મા વસ્તુતઃ રૂપથી ન્યારો છે, સિદ્ધની સમાન અનંતગુણમય છે, ઈત્યાદિ જે ભાવના ભાવવી તેને રૂપસ્થધ્યાન કહે છે, રૂપમાં રહેલો હું છું, પણ રૂપથી ન્યારો છું. મારો આત્મા ગુણો વડે સત્તાથી પંચ પરમેષ્ઠિ રૂપ છે, સર્વ ગુણોને પ્રગટ કરવા માટે મ્હારો ઉદ્યમ છે. જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર ગુણો વડે મ્હારો આત્મા શોભાયમાન છે. ઈત્યાદિ વિચારો રૂપસ્થ ધ્યાનમાં કરવા. રૂપસ્થ ધ્યાન વડે, આત્મા પરમાત્મદશાને મેળવે છે. આત્મામાં જ પરમાત્મદશા રહી છે, પણ ધ્યાન વિના તે પ્રગટતી નથી.

રૂપસ્થ ધ્યાન વડે વિકલ્પ-સંકલ્પવાળી ચિત્તદશાનો નિરોધ થાય છે, અનેક પ્રકારના મોહના ઉછાળાઓ સ્વયમેવ શાંત પડી જાય છે, રૂપસ્થ ધ્યાનથી અનેક શક્તિઓ પ્રગટે છે. અને મનની નિર્મલતા સહેજે થાય છે.

૪ રૂપાતીતધ્યાન—

સિદ્ધાવસ્થાનું ચિંતવન, તે નિરંજન, નિરાકાર, અરૂપી, ચિદાનંદસ્વરૂપી, જ્યોતિર્મય, અજર, અમર, અસંગ, સિદ્ધ, બુદ્ધ, અવર્ણ, અગંધ, અરસ, અસ્પર્શ, અશબ્દ, તેમજ અનંતગુણ યુક્ત સિદ્ધ સ્વરૂપનું ધ્યાન સિદ્ધાવસ્થાને પ્રાપ્ત કરાવે છે.

શુક્લ ધ્યાનના ચાર ભેદ—

૧—પૃથક્ત્વ વિતર્ક સવિચાર— જ્યારે કોઈ ધ્યાન કરનાર પૂર્વધર હોય ત્યારે પૂર્વગત શ્રુતને આધારે અને પૂર્વધર ન હોય ત્યારે પોતામાં સંભવિત શ્રુતને આધારે, કોઈ પણ પરમાણુ આદિ જડ કે આત્મરૂપ ચેતન એવા એક દ્રવ્યમાં ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ, નાશ, મૂર્તત્વ, અમૂર્તત્વ આદિ અનેક પર્યાયોનું દ્રવ્યાસ્તિક, પર્યાયાસ્તિક આદિ વિવિધ નયો વડે ભેદપ્રધાન ચિંતન કરે, અને યથાસંભવિત શ્રુતજ્ઞાનના આધારે કોઈ એક દ્રવ્યરૂપ અર્થ ઉપરથી બીજા દ્રવ્યરૂપ અર્થ ઉપર કે એક દ્રવ્ય ઉપરથી પર્યાયરૂપ અન્ય અર્થ ઉપર ચિંતન માટે પ્રવૃત્ત થાય, તેવી જ રીતે અર્થ ઉપરથી શબ્દ ઉપર ચિંતન માટે પ્રવર્તે, તેમજ મન આદિ કોઈપણ એક યોગ છોડી અન્ય યોગને અવલંબે, ત્યારે તે ધ્યાન પૃથક્ત્વ વિતર્ક સવિચાર કહેવાય છે. વિતર્ક સહિત, વિચાર સહિત અને પૃથક્ત્વ સહિત એમ શુક્લધ્યાનનો પહેલો પાદ ત્રણ પ્રકારે યુક્ત હોય છે.

૨-એકત્વ વિતર્ક અવિચાર—

વિવિધ નયનો આશ્રય કરીને રહેલું અને પૂર્વગત જે શ્રુત તે વિતર્ક કહેવાય છે. અર્થ, વ્યંજન અને યોગોનો જે પરસ્પર સંક્રમ તે વિચાર કહેવાય છે. અને દ્રવ્ય, પર્યાય તથા ગુણોનો જે સંક્રમ તે પૃથક્ત્વ કહેવાય છે.

એકપણાએ કરીને વિતર્કે કરીને અને વિચારે કરીને યુક્ત એવું એક પર્યાયવાળું બીજું શુક્લધ્યાન વાયુ રહિત

પ્રદેશમાં રહેલા દીવાની જેવું નિશ્ચળ હોય છે— એકત્વ વિતર્ક નિર્વિચાર.

તેથી ઉલટું જ્યારે કોઇ ધ્યાન કરનાર પોતામાં સંભવેત શ્રુતને આધારે કોઈપણ એક જ પર્યાયરૂપ અર્થને લઇ તેમાં એકત્વ–અભેદપ્રધાન ચિંતન કરે, અને મન આદિ ત્રણ યોગમાંથી કોઇપણ એક જ યોગ ઉપર અટળ રહી શબ્દ અને અર્થના ચિંતનનું તેમ જ ભિન્ન ભિન્ન યોગોમાં સંચરવાનું પરિવર્તન ન કરે ત્યારે તે ધ્યાન "એકત્વ વિતર્ક અવિચાર કહેવાય છે" તેમાં વિતર્ક અર્થાત્ શ્રુતજ્ઞાનનું અવલંબન હોવાં છતાં "એકત્વ" અર્થાત્ અભેદ પ્રધાનપણે ચિંતવાય છે. અને અર્થ, શબ્દ કે યોગોનું પરિવર્તન હોતું નથી.

પ્રથમ ભેદ પ્રધાન ધ્યાનનો અભ્યાસ દૃઢ થયા પછી જ બીજા અભેદપ્રધાન ધ્યાનની યોગ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે. ઉપરના ક્રમે એક વિષય ઉપર સ્થિરતા આવતા મન નિષ્પ્રકંપ બને છે. અને પરિણામે સર્વજ્ઞપણું પ્રગટે છે.

અંતિમ શુક્લ ધ્યાન—

૩–સૂક્ષ્મ ક્રિયા પ્રતિપાતી— જ્યારે સર્વજ્ઞ ભગવાન યોગનિરોધના ક્રમમાં છેવટે સૂક્ષ્મ શરીરયોગનો આશ્રય લઈ બીજા બાકીના યોગોને રોકે છે, ત્યારે તે સૂક્ષ્મ ક્રિયા પ્રતિપાતી ધ્યાન કહેવાય છે. તેમાં શ્વાસ–પ્રશ્વાસ જેવી સૂક્ષ્મ જ શરીરક્રિયા બાકી રહેલી હોય છે. તેમાંથી પતન પણ થવાનો સંભવ નથી.

સૂક્ષ્મ ક્રિયાની નિવૃત્તિ નામનું ત્રીજું શુક્લધ્યાન બે યોગોને રૂંધનાર અને ત્રીજા યોગને જેણે અધો રૂંધ્યો છે એવા સર્વજ્ઞને હોય છે.

૪-સમુચ્છિન્ન ક્રિયા અપ્રતિપાતિ—

સર્વથા ઉચ્છિન્ન વ્યાપારવાળું ફરીથી કદાપિ ન પડે તેવું અને શૈલેશી અવસ્થામાં ઉત્પન્ન થનારૂં ચોથું શુક્લધ્યાન સમુચ્છિન્ન ક્રિયા અપ્રતિપાતિ નામનું છે. તે ધ્યાન પર્વતની જેવા કંપરહિત સર્વજ્ઞને હોય છે. વ્યુપરતક્રિયા નિવૃત્તિ અથવા સમુચ્છિન્ન ક્રિયા નિવૃત્તિ.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે શુક્લધ્યાન ચાર પ્રકારનું છે, તેમાં પહેલા બે ધ્યાનનું ફળ દેવલોકની પ્રાપ્તિરૂપ છે. અને તે અગિયારમા ને બારમા ગુણસ્થાનકે સંભવે છે. તથા છેલ્લા બે ધ્યાનનું ફળ મહોદય-મોક્ષ છે અને તે તેરમા અને ચૌદમા ગુણસ્થાનકે છે.

પંચાચાર સંબંધી નિયમો તથા પાળવા સંબંધી સૂચના. તેમાં જ્ઞાનાચાર સંબંધી નિયમો—

(શ્રી સોમસુંદરસૂરિ વિરચિત કુલકમાંથી)

૧-જ્ઞાન આરાધન હેતે મારે હંમેશા પાંચ ગાથાઓ ભણવી, કંઠાગ્ર કરવી અને પરિપાટીથી (ક્રમવાર) પાંચ પાંચ ગાથાનો અર્થ ગુરુ સમીપે ગ્રહણ કરવો.

૨-વળી હું બીજાઓને ભણવા માટે પાંચ ગાથાઓ ખું, અને ભણનારાઓને હંમેશા પરિપાટીથી (ક્રમવાર) ચિ પાંચ ગાથા આપું. (ભણાવું, અર્થ ધરાવું વગેરે)

૩-સિદ્ધાંત-પાઠ ગણવા વડે વર્ષાઋતુમાં પાંચસો, શિશિર ઋતુમાં આઠસો અને ગ્રીષ્મ ઋતુમાં ત્રણસો ગાથા પ્રમાણ સજ્ઝાય ધ્યાન સદાય કર્યા કરું.

૪-પરમેષ્ઠિ નવપદ (નવકાર મહામંત્ર)નું એકસો વાર હું સદાય સ્મરણ કરું.

જ્ઞાનાચાર પાળવા સંબંધી સૂચના—

૧-જે જે ધર્મશાસ્ત્ર ભણવા ગણવા તે બધા અકાળ વેળા—(દરેક સંધ્યા વખત મધ્યાહ્ન સમય તથા મધ્ય રાત્રિ) વર્જી યોગ્ય અવસરે જ ભણવા-ગણવા.

૨-ધર્મગુરુ અને વિદ્યાગુરુનો ઉચિત વિનય સાચવીને જ ભણવું-ગણવું.

૩-જ્ઞાન-જ્ઞાનીનો યોગ્ય સત્કાર કરી શુદ્ધ સમજાવથી ભણવું ગણવું.

૪-શાસ્ત્ર ભણવા માટે યોગ્યતા મેળવવા સારું યોગ-ઉપધાન કરીને પઠન-પાઠન કરવું.

૫-જેમની પાસેથી આપણને જ્ઞાનનો લાભ થયો હોય તેનું નામ કોઈ પૂછે તો તરત જાહેર કરવું. પરંતુ ભય કે ઉત્કર્ષાદિક કલ્પિત કારણોથી તે છુપાવવું નહિં.

૩ રૂપસ્થધ્યાન-

સમવસરણમાં બેઠેલા તીર્થંકરનું સ્વરૂપ ચિંતવવું, ત્રણ ગઢ અનુક્રમે રજત, સુવર્ણ અને રત્નના, રજતગઢ ઉપર સુવર્ણના કાંગરા, સુવર્ણગઢ ઉપર રત્નના કાંગરા અને રત્નના ગઢ ઉપર મણિના કાંગરા શોભી રહ્યા છે.

અશોકવૃક્ષ પ્રભુના શરીરની ઉંચાઇથી બાર ગુણો ઉંચો રહેલો છે. સુરપુષ્પવૃષ્ટિ-દેવો જાનુ પ્રમાણ પંચ વર્ણના સુગંધી પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી રહ્યા છે. દિવ્યધ્વનિ--પ્રભુ માલકોશ રાગમાં દેશના આપી રહ્યા છે, તેને દેવતાઓ વાંસળીઓના સૂરથી પૂરે છે યોજન પ્રમાણ દેશનાભૂમિમાં સહુ સહુની ભાષામાં સમજી જાય છે. ચારે બાજુ આઠ ચામરો વિંઝાઈ રહ્યા છે. પ્રભુજી રત્નસિંહાસન ઉપર બિરાજમાન થયા છે. ઉપર ત્રણ છત્રો મણિ, માણેક અને મોતીથી શોભી રહ્યા છે. પ્રભુજીની પાછળ ભામંડલ છે તે બાર સૂર્ય જેવું તેજસ્વી છે. દેવતાઓ આકાશમાં દુન્દુભિ બજાવી રહ્યા છે. હે ભવ્યજીવો ! આ પ્રભુને સેવો, એવો ધ્વનિ ઉત્પન્ન કરી રહ્યા છે.

દુઃખ, દારિદ્ય, ઉપદ્રવ, રોગ, શોક, મારી વગેરે સવાસો યોજનમાં નાશ પામ્યા છે, અપાયાપગમાતિશય, જ્ઞાનાતિશય, પૂજાતિશય અને વચનાતિશય એ ચાર મૂળ અતિશયો વડે પ્રભુ શોભી રહ્યા છે. આવી રીતે સમવસરણની ચિંતવના કરવી તેને રૂપસ્થ ધ્યાન કહે છે.

ભગવાનની પ્રતિમા આગળ વિનયપૂર્વક બેસી એકા-

ચિત્તથી ભગવાનના ગુણોનું સ્મરણ કરવું અને તેવા સદ્‌ગુણો કે જે આત્મામાં આચ્છાદિત રહ્યા છે, તેને પ્રગટ કરવા ધ્યાન ધરવું, આઠ કર્મ રૂપી છે. અને તેના સંબંધમાં પોતાનો આત્મા અનાદિકાળથી રહ્યો છે, રૂપમાં રહેલો એવો મારો આત્મા વસ્તુતઃ રૂપથી ન્યારો છે, સિદ્ધની સમાન અનંતગુણમય છે, ઈત્યાદિ જે ભાવના ભાવવી તેને રૂપસ્થધ્યાન કહે છે, રૂપમાં રહેલો હું છું, પણ રૂપથી ન્યારો છું. મારો આત્મા ગુણો વડે સત્તાથી પંચ પરમેષ્ઠિ રૂપ છે, સર્વ ગુણોને પ્રગટ કરવા માટે મ્હારો ઉદ્યમ છે. જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર ગુણો વડે મ્હારો આત્મા શોભાયમાન છે. ઈત્યાદિ વિચારો રૂપસ્થ ધ્યાનમાં કરવા. રૂપસ્થ ધ્યાન વડે, આત્મા પરમાત્મદશાને મેળવે છે. આત્મામાં જ પરમાત્મદશા રહી છે, પણ ધ્યાન વિના તે પ્રગટતી નથી.

રૂપસ્થ ધ્યાન વડે વિકલ્પ-સંકલ્પવાળી ચિત્તદશાનો નિરોધ થાય છે, અનેક પ્રકારના મોહના ઉછાળાઓ સ્વયમેવ શાંત પડી જાય છે, રૂપસ્થ ધ્યાનથી અનેક શક્તિઓ પ્રગટે છે. અને મનની નિર્મલતા સહેજે થાય છે.

૪ રૂપાતીતધ્યાન—

સિદ્ધાવસ્થાનું ચિંતવન, તે નિરંજન, નિરાકાર, અરૂપી, ચિદાનંદસ્વરૂપી, જ્યોતિર્મય, અજર, અમર, અસંગ, સિદ્ધ, બુદ્ધ, અવર્ણ, અગંધ, અરસ, અસ્પર્શ, અચળ, તેમજ અનંતગુણ યુક્ત સિદ્ધ સ્વરૂપનું ધ્યાન સિદ્ધાવસ્થાને પ્રાપ્ત કરાવે છે.

આકાર રહિત, જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ, નિરંજન સિદ્ધ પ[illegible] ત્માનું વા સત્તાથી સિદ્ધ સમાન એવા પોતાના આત્[illegible] જે ધ્યાન કરાય છે, તેને રૂપાતીત ધ્યાન કહે છે.

યોગી આઠ કર્મ આદિ રૂપી પદાર્થોથી રહિત [illegible] આત્મસ્વરૂપનો વિચાર કરે છે, ત્યારે યોગીનો આ[illegible] પરમશુદ્ધ દશાને પ્રાપ્ત કરે છે.

જેમ જેમ રૂપાતીત ધ્યાનની વૃદ્ધિ થતી જાય છે [illegible] તેમ વર્ણાદિ વિશિષ્ટ રૂપી પદાર્થોમાં થતું અહં અને મમ[illegible] વિલય પામે છે. અને બાહ્યમાં હું તુંની કલ્પનાનું જોર [illegible] પામે છે. જેમ મીઠાની પુતળી સમુદ્રમાં ઓગળી જાય [illegible] અને પોતાના રૂપનો ત્યાગ કરે છે તેવી જ રીતે મન[illegible] સંચળતાનો રૂપાતીત ધ્યાન ધરતા નાશ થાય છે. નિ[illegible] નિરાકાર એવો પોતાનો આત્મા છે. પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપ[illegible] ધ્યાન કરતો છતો પોતે આત્મા શુદ્ધ રૂપને પ્રાપ્ત કરે [illegible] શુદ્ધ નિરંજન નિરાકાર એવું આત્માનું સ્વરૂપ [illegible] જણાતું નથી.

[illegible] ધ્યાન કરનાર યોગી દુનીયાની જંજાળથી મુ[illegible] થાય છે અને પોતાના સહજ આનંદને [illegible] કરે છે. [illegible] સ્થિર થયેલ યોગી બાહ્ય [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અહં અને મમત્વ [illegible] [illegible]

[illegible] મન [illegible] થાય છે, અને

તેથી તે સમાધિપણાના સુખને પામે છે. મનની નિર્વિકલ્પ-દશાને સમાધિ કહેવામાં આવે છે.

આત્મા બાહ્યદશાથી પરાઙ્મુખ થઈને પોતાના સ્વરૂપમાં જેટલો કાળ સ્થિર રહે છે, તેટલા કાળની સમાધિ કહેવામાં આવે છે.

સમાધિથી અજર, અમર, અખંડ, નિરાબાધ, નિરંજન, નિરાકાર, પરમ, પરમેશ્વર, અરૂપી, ચૈતન્યસ્વરૂપનો–સાક્ષાત્કાર થાય છે. પર–સ્વભાવમાંથી રમણતા છૂટે છે અને સ્વ-સ્વભાવમાં રમણતાની ધૂન લાગે છે. ચોલમજીઠના રંગની પેઠે નિરાલંબન ધ્યાનનો રંગ છૂટતો નથી, પરના આલંબન વિના આત્માની જ્ઞાનાદિ અંતરદ્રષ્ટિમાં ચિત્તની લય-લીનતા થવાથી દુનિયાનું ભાન ભૂલાય છે.

બાહ્ય શરીર નામાદિવડે દુનિયા જોવા યોગીને ગમે તેમ બોલે છે તો પણ બરનિદ્રાળુને જેમ તે વખતે બાહ્યનું ભાન હોતું નથી, તેમ તેને બાહ્યની જરામાત્ર સારી–ખોટી અસર થતી નથી. તે વખતે તેનું મન આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં લાગેલું હોય છે. અંતર સન્મુખ મન હોય છે ત્યારે શરીર તથા અમુક મારું નામ, અમુક કોમ, અમુક ગામ, અમુક વંશ, અમુક પરિવાર વિગેરેમાં મનની રમણતા રહેતી નથી. આ પ્રમાણે રૂપાતીત ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે. ધર્મધ્યાન અપ્રમત્ત ગુણઠાણે સંભવે છે.

પડિલેહ્યા વગર બેસી જવાય તો અને કટાસણા (કાંબળી) વગર બેસી જવાય તો (તત્કાળ) પાંચ નમસ્કાર (ખમાસમણા) દેવા. અથવા પાંચ નવકાર મંત્રનો જાપ કરવો.

૨-ભાષાસમિતિ-ઉઘાડે મુખે (મુહપત્તિ રાખ્યા વગર) બોલવું જ નહિં. તેમ છતાં ગફલતથી જેટલીવાર ખુલ્લા મુખે બોલી જાઉં, તેટલીવાર (ઇરિયાવહીપૂર્વક) લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરું.

આહાર-પાણી કરતાં તેમ જ પ્રતિક્રમણ કરતા કોઈ મહત્ત્વના કાર્ય વગર કોઈને કાંઈ કહું નહિં. એટલે કોઈ સંગાથે વાર્તાલાપ કરું નહિ એ જ રીતે આપણી મુખે નિર્વાહી શકાય અને ઉપયોગમાં લાવી શકાય એટલી બધી ઉપધિની પડિલેહણા કરતા હું કદાપિ બોલું નહીં.

૩-એષણા સમિતિ-બીજા-નિર્દોષ પ્રાસુક (નિર્જીવ) જળ મળે ત્યાં સુધી પોતાને પ્રયોજન (ખપ) છતાં પીવ [illegible] (કાચું પાણી) હું [illegible] કરું નહિં, વળી અણગળ (ગાળ્યા વગરનું) જળ હું લઉં નહિં, અને જયણાથી (યતના) ના [illegible] કદી લઉં નહિં.

દાંડો પ્રમુખ પોતાની ઉપધિ જ્યાં ત્યાં (અસ્તવ્યસ્ત ઢંગધડા વગર) મૂકી દેવાય તો તે બદલ એક આયંબિલ કરું. અથવા ઉભા કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રાએ રહી એક સો શ્લોક યા સો ગાથા જેટલું સજ્ઝાય ધ્યાન કરું.

૫-પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ—લઘુનીતિ, વડીનીતિ કે ખેળાદિકનું ભાજન પરઠવતાં કોઈ જીવનો વિનાશ થાય તો નિવી કરું.

અને અવિધિથી (સદોષ) આહાર-પાણી પ્રમુખ વહોરીને પરઠવતાં એક આયંબિલ કરું. વડીનીતિ કે લઘુનીતિ કરવાના કે પરઠવવાના સ્થાને "અણુજાણહ જસ્સુગ્ગહો" પ્રથમ કહું તેમ જ તે લઘુ-વડીનીતિ પાણી લેપ અને ઢગલ પ્રમુખ પરઠવ્યા પછી ત્રણ વાર વોસિરે કહું.

૬-૭-૮-મન-વચન-કાયગુપ્તિ-મન અને વચન રાગ-મય રાગાકુળ થાય તો એક નિવી કરું, અને જો કાય કુચેષ્ટા થાય-ઉન્માદ જાગે તો ઉપવાસ અથવા આયંબિલ કરું

મહાવ્રત સંબંધી નિયમો—

૧-અહિંસાવ્રતે-બેઇન્દ્રિય પ્રમુખ જીવની વિરાધના (આકુટ્ટીથી) ખાસ પ્રમાદાચરણથી થઈ જાય તો તેની ઇન્દ્રિયો જેટલી નિવીઓ કરું.

૨-સત્યવ્રતે-ભય, ક્રોધ, લોભ અને હાસ્યાદિકને વશ થઈ જઈ જૂઠું બોલી જવાય તો આયંબિલ કરું.

તપાચાર સંબંધી નિયમો

પ્રતિદિવસ કર્મક્ષય અર્થે ચોવીશ કે વીશ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરું અથવા એટલા પ્રમાણમાં સજ્ઝાયધ્યાન કાઉસ્સગ્ગમાં રહી સ્થિરતાથી કરું.

નિદ્રાદિક પ્રમાદવડે માંડલીનો ભંગ થઈ જાય (માંડળીમાં જમાબર વખતે હાજર ન થઈ શકું) તો એક આયંબિલ કરું અને સઘળા સાધુજનોની એક વખત વિશ્રામણા-વૈયાવચ્ચ નિશ્ચયે કરું.

સંઘાડાદિકનો કશો સંબંધ ન હોય તો પણ લઘુ શિષ્ય (બાળ) અને ગ્લાન સાધુ પ્રમુખનું પડિલેહણ કરી આપું. તેમ જ તેમના ખેળ પ્રમુખ કફની કુંડીને પરઠવવા વિગેરે કામ પણ હું યથાશક્તિ કરી આપું.

વીર્યાચાર સંબંધી સૂચના—

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક કે શ્રાવિકા ગમે તેણે પોતપોતાના અધિકાર અનુસારે કર્તવ્ય કર્મ કરવાં.

પોતાના મન, વચન અને કાયાના છતાં બળવીર્યને ગોપવ્યા વગર યથાશક્તિ તેનો સદુપયોગ કરવો.

મતલબ કે સાધુ-સાધ્વીએ રત્ન-ત્રય સંબંધી (પંચ મહાવ્રતનું પાલન, પાંચ ઇન્દ્રિયોનું દમન, ચાર કષાયનું જીતવું અને મન, વચન, કાયાની શુદ્ધિ) કરવાના કામમાં પોતાનું બળ, વીર્ય ગોપવવું નહિં; તેનો કોઈ રીતે દુરુપ-યોગ નહિં કરતાં સદાય સદુપયોગ કરવા જ લક્ષ રાખવું.

પોતાની છતી શક્તિનો સદુપયોગ થાય તે જ સાર્થક બાકી જે તેનો ગેરઉપયોગ થાય તે તો સંસારવૃદ્ધિ માટે જ સમજવો.

આ સર્વ નિયમોને જે (શુભાશયો) વૈરાગ્યથી સમ્યક્ રીત્યા પાળે છે, આરાધે છે. તેમની ગ્રહણ કરેલી દીક્ષા સફળ થાય છે. એટલે તે શિવસુખ ફળને આપે છે. ઇતિશમ્

આદર્શ સાધુતા—

૧ મુહપત્તિનો ઉપયોગ રાખવો.

૨ રસ્તે ચાલતા વાર્તાલાપ કરવો નહિં.

૩ વિગઇઓને તાલપુટ વિષ જેવી સમજવી.

૪ ક્ષુધાવેદનીય શમાવવા માટે જ આહાર કરવો.

૫ આહાર તથા નિદ્રા ઘટાડવા પ્રયત્ન કરવો.

૬ શક્તિ ગોપવ્યા વિના બાહ્ય તથા અભ્યંતર તપમાં વીર્ય ફોરવવું.

૭ ઇન્દ્રિયોને દમવા માટે પ્રયત્ન કરવો.

૮ ઉપાલંભ સાંભળતા હર્ષ પામવો. તથા પ્રશંસા સાંભળતા ગ્લાનિ પામવી.

૯ પોતાનાથી મોટા સાથે વિનયનું ઉલ્લંઘન ન થાય તેનો ખ્યાલ રાખવો.

૧૦ પોતાનો આત્મા સંયમમાં કેટલો વધ્યો છે તેનો નિરંતર વિચાર કરવો.

૧૧ વસ્ત્ર, પાત્ર અને શરીર અને આદિની શોભા સંસાર વધારશે અને સંયમની શોભા સંસાર ઘટાડશે. માટે સંયમની શોભા વધારવા પ્રયત્ન કરવો.

૧૨ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રને ઉપકારક હોય તેવી વાતો કરવી પરંતુ બીજી વાતો કરવી નહિં.

૧૩ કોઈની સાથે મોટા સ્વરે બોલવું નહિં.

૧૪ જેની નિશ્રામાં રહીએ તેની આજ્ઞા વિના કાંઈ પણ કરવું નહિં.

૧૫ બની શકે તો વર્ષમાં ચારવાર લોચ કરવો.

૧૬ ચોમાસામાં વિવિધ અભિગ્રહ કરવા.

૧૭ દર પાક્ષિકે પ્રાયશ્ચિત લેવું.

૧૮ જેમ બને તેમ લોચ મોડો કાઢવો. એક મહિના વહેલો કાઢવો જ નહિં.

૧૯ પરના વૃત્તાંત જોવા માટે આંધળા, સાંભળવા માટે બહેરા, બોલવા માટે મૂંગા બનવું.

૨૦ સાધારણ રોગોમાં ઉપચાર કરાવવાની ઇચ્છા સરખી પણ કરવી નહિં.

૨૧ નિર્દોષ આહાર-પાણી અને વસ્ત્રની ગવેષણા કરવી.

૨૨ વિહાર તથા સ્થાનાદિ સિવાય ફરવાનું રાખવું નહિં.

૨૧ અવિનીત આત્મા તિરસ્કારને પાત્ર થાય છે.

૨૨ આત્મહિતેચ્છુએ પ્રત્યેક પળે વિનયનો મંત્ર વિસરવો ન જોઇએ.

૨૩ સુવિનીત આત્મા ગચ્છમાં પૂજ્ય સ્થાન પામે છે.

૨૪ આત્મશોધક સ્વાધ્યાયનું રટન અને નિરર્થક પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ હોવો જોઇએ.

૨૫ ગુરુઓ તરફથી અનુશાસન હિતશિક્ષા અપાતી હોય ત્યારે ગમે તે સંયોગમાં ક્રોધનો સહેજ પણ આવેશ ન લાવવો પણ ચિત્તમાં આનંદ અને મુખપર પ્રસન્નતા ઝળહળવી જોઇએ.

૨૬ આચારહીનોનો સંસર્ગ, તેમની સાથેનો વ્યવહાર ન રાખવો જોઇએ.

૨૭ હાસ્ય ને ક્રીડાનો ત્યાગ એ સાધુતાની શોભા છે.

૨૮ અધિક પડતું બોલવું એ ભયંકર દુર્ગુણ છે, તે ધ્યાનમાં રાખી અલ્પ ને પ્રયોજન પુરતું જ બોલવાનું રાખવું.

૨૯ વારંવાર પ્રેરણા વિનાજ સંયમમાં અપ્રમત્ત રહેવાની જાગૃતિ કેળવવી.

૩૦ યોગ્ય કાળે ભિક્ષાદિ ક્રિયાઓ કરવી.

૩૧ ગુરુ મહારાજને ક્રોધ ઉત્પન્ન કરાવવો નહિં, પોતે પણ કોપાયમાન થવું નહિં.

૩૨ પારકાં છિદ્ર જોવા નહિં, એની ગવેષણા ન કરવી.

૩૩ આચાર્ય ભગવંતને કુપિત જાણી પ્રયત્નથી ખુશ કરે. અંજલી જોડવા પૂર્વક ફરી આમ નહિં કરું એમ નમ્રતાપૂર્વક કહે.

૩૪ બુદ્ધ પુરુષોએ આચરેલા માર્ગવ્યવહારને અનુસરવું. એમ કરવાથી લોકમાં નિંદાને પાત્ર થવાનો પ્રસંગ આવતો નથી.

૩૫ ગુરુ મહારાજના ચિત્તને પ્રસન્ન રાખનારા બનવું જોઈએ.

૩૬ વગર પૂછે કદી બોલવું નહિ પૂછે ત્યારે પણ સત્ય હોય તે જ બોલવું.

૩૭ ક્રોધના પ્રસંગને નિષ્ફળ બનાવવો.

૩૮ આત્મદમન પ્રથમ કરવું. આત્મા દુર્દમ છે. દાંત આત્મા ઉભય લોકમાં સુખી થાય છે.

૩૯ આત્મદમનમાં અમોઘ સાધનો સંયમ અને તપ છે.

૪૦ પ્રગટપણે કે પ્રચ્છન્નપણે બુદ્ધ પુરુષોને પ્રતિકૂળ ન વર્તવું.

૪૧ ગુરુનું વચન-આજ્ઞા આસનપર બેઠા બેઠા ન સાંભળવી.

૪૨ ગુરુની સન્મુખ પગ લાંબા કરી બેસવું નહિં.

૪૩ ગુરુ મહારાજ બોલવા પછી મુંગા ન બેસી રહેવું. ઉત્તર આપવો.

૪૪ અપમાનકારી ભાષા કદી બોલવી નહિં

૪૫ એકાકીએ એકલી સ્ત્રી સાથે કોઈપણ સ્થળે ઉભા રહેવું કે વાર્તાલાપ કરવો નહિં.

જેના પ્રભાવથી આ જગતમાં સૂક્ષ્મ અને બાદર પદાર્થોનું સ્વરૂપ જાણવામાં આવે છે તે જિનાગમ નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે. ૨

જે કિલષ્ટ અથવા આઠ ભારે કર્મના બંધનવડે જીવ આ સંસારમાં ભ્રમણ કરે છે, અને જેમ તે કર્મની નિર્જરાથી સંવર ગુણે કરીને સહિત થયેલો જીવ મોક્ષ પામે છે ઈત્યાદિ સવિસ્તર હકીકત જેનાથી જણાય છે તે સિદ્ધાંતનું તમે સ્મરણ કરો, તથા જેમના પ્રસાદથી તે સિદ્ધાંત પણ જાણવામાં આવે છે તેવા ગુરુમહારાજનું વિશેષે કરીને સ્મરણ કરો. ૩-૪

શ્રી આચારાંગના પહેલા સૂત્રમાં ગુરુની સેવા કરવાનું સ્ફુટપણે બતાવ્યું છે, તે જાણીને (જાણ્યા છતાં હે વિદ્વાન ! પોતાના ગુરુની સેવા કરવમાં કેમ સીદાય છે-શિથિલ થાય છે. ૫

તેથી કરીને હે સૌમ્ય ! આ ગુરુનું આરાધન અતિ ગરિષ્ટ-મહત્ત્વવાળું જાણીને આલોક અને પરલોકની લક્ષ્મીનું કારણ આ પણ જાણ ૬

હે જીવ ! તારા ઉપર ત્રણ જગત રોષ કરે તો પણ તારું દુર્ગતિમાં ગમન થશે નહીં અને તે ત્રણ ભુવન તારા પર તુષ્ટ થાવ તો પણ કદાપિ તું સદ્‌ગતિનો માર્ગ પામીશ નહીં પણ જો તારો આત્મા રોષ કરશે તો તને અવશ્ય દુર્ગતિના માર્ગે લઇ જશે. અને તે તારો આત્મા કોઇપણ પ્રકારે તુષ્ટમાન થશે તો સુખેથી મોક્ષમાં લઈ જશે. ૭-૮

જો તારા ગુણ ઉપરના રાગથી લોકો આ ભવમાં તારી સ્તુતિ કરે છે અને નમસ્કાર કરે છે પણ તારા ઉપરના રાગથી નથી કરતા તો પછી તું તે સ્તુતિ કરનારના ઉપર કેમ રાગ કરે છે? ૯

હે જીવ! પરગુણને સહન કરવામાં જ બદ્ધ આદરવાળો જે ધૂર્ત પુરુષ તારા ગુણોને સહન કરે છે, તેના ઉપર જો કે તું રોષ નથી કરતો [તે ઠીક જ છે] પણ તેના પર તું રાગ કેમ કરે છે? [પોતાની વસ્તુ ચોરનાર ઉપર તો રાગ ન જ હોય!] ૧૦

તથા વળી પરના દોષ સહન કરવામાં જ તત્પર એવો જે પુરુષ દુઃખને ઉત્પન્ન કરનારા તારા દોષોને સહન કરે છે, તેના ઉપર જો કે તું રાગ કરતો નથી [તે ઠીક] પરંતુ તેના ઉપર રોષ કરવો કેમ યોગ્ય હોય? (ખરી રીતે તો તે દોષ સહન કરનારના પર રાગ કરવો જોઈએ) ૧૧

હે મૂઢ! તું પર્વત ઉપર બળતા અગ્નિને જુવે છે, પણ પોતાના પગની નીચે બળતા અગ્નિને જોતો નથી, કેમ કે તું બીજાને શિખામણ આપે છે, પણ કદાપિ કોઈ પણ પ્રકારે પોતાના આત્માને શિખામણ આપતો નથી. ૧૨

જેઓ અન્ય જનોને શિક્ષા આપવામાં નિપુણ હોય તેઓની મનુષ્યોમાં કંઈ ગણના હોય? [ન જ હોય] પરંતુ જેઓ પોતાના આત્માને શિક્ષા આપવામાં નિપુણ હોય, તે પુરુષોની જ મનુષ્યમાં ગણના હોય છે. ૧૩

જેનો સ્વામી અણાહારી, એને આહારસંજ્ઞાની ગુલામી શેની? યોગી પુરુષોના મનમાં તે શી અરતિ હોય અને શેનો આનંદ હોય? ગુણોએ કરી જો સંપૂર્ણ નથી તો આત્મપ્રશંસા શા કામની છે અને ગુણોથી સંપૂર્ણ છો તો પણ આત્મપ્રશંસા શું કામની છે? અનુકૂળતામાં વૈરાગ્ય કરવો અને પ્રતિકૂળતામાં ભેદજ્ઞાન કરવું.

સમાધિ શતકમાંથી—

अचेतनमिदं दृश्यमदृश्यं चेतनं ततः
क्व रुष्यामि क्व तुष्यामि, मध्यस्थोऽहं भवाम्यतः ॥४६॥

આ દૃશ્ય તે જડ છે, અને અદૃશ્ય તે ચેતન છે. ત્યારે ક્યાં રોષ કરું? ક્યાં તોષ માનું? માટે હવે હું મધ્યસ્થ જ થાઉં છું.

વિવેચન:— આ ઇન્દ્રિયોથી પ્રતીયમાન, દેહ, શરીર, મન, વાણી, વર્ણાદિકયુક્ત સાત ધાતુ. અનેક પ્રકારનાં શરીરો, મકાન, હાટ, ભીંત, પાટ પાટલા, ધન, ધાન્ય, [illegible], [illegible], ભાજન, સિંહાસન વિગેરે સર્વ અનંતા એટલે જડ છે અને જે જડ છે તે જ્ઞાન થકી રહિત છે. જડમાં સુખ-દુઃખ જાણવાની શક્તિ નથી. તથા આ [illegible] તે અનુભવની શક્તિ જડમાં નથી. જે જે પદાર્થો આંખે દેખાય છે, તે તે સર્વે પદાર્થો જડ જાણવા. જે દૃશ્ય વસ્તુ તે જડ છે. અને ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, અને કાળ એ ચાર દ્રવ્યને વર્જીને [illegible] [illegible] આત્મા છે [illegible] રોષ અને તોષ કોના ઉપર કરવો?

તો પણ મુનિરાજ તે સમતાથી સહન કરે છે. પોતાના આત્માને દુઃખી કરીને દુઃખરૂપ માનતા નથી કારણ કે સંસારની મોહજાળમાં ફસાતા નથી.

વળી મુનિરાજ જાણે છે કે આ દુનિયાદારી સ્વપ્ન સરખી મિથ્યા છે, તો તેમાં હું કેમ રાચું? દુનિયાદારી કદી કોઈની થઈ નથી, અને થશે પણ નહીં. માટે સંસારની સર્વ બાજી એ તો બાજીગરની બાજી સમાન મિથ્યા છે. ફક્ત એક અરૂપ એવો આત્મા તે જ સત્ય છે; અને તે આત્મસ્વરૂપ હું છું. હું મારા આત્માના જ્ઞાનસ્વરૂપમાં મસ્ત છું. મારે બીજા કોઈની યારી નથી. પરવા નથી. કોઈ બીજો મારું ભલું કરનાર નથી. પોતે હું જ છું. કર્મ જો શાતા વેદનીય વા અશાતા વેદનીયરૂપ ફળ આપે તો તે જ્યાં સુધી કર્મના સંબંધમાં છું, ત્યાં સુધી ભોગવવું પડશે પણ હવે કર્મની પણ મારે યારી નથી, કારણ કે કર્મ એ જડ છે અને જડરૂપ કર્મના યોગે જ હું દુઃખી થાઉં છું તો તેનો સંગ્રહ હવે કેમ કરું? તેની મિત્રતામાં કશો સાર નથી.

અનાદિકાળથી એકેન્દ્રિયાદિ ગતિમાં અનંતીવાર હું કર્મના યોગે ભટક્યો અને દુઃખી થયો. હવે જાણી જોઈને કર્મની સાથે પ્રેમ કરું? અલબત્ત હવે નહિ કરું.

હવે મેં મુનિપદ અંગીકાર કર્યું, તેથી હું મોક્ષનો સાધક બન્યો. ગૃહસ્થાવાસ, ધન, સ્ત્રી કુટુંબ છોડીને અલ·

...ર થયો, તો હવે એક મોક્ષ વિના મારે બીજી કોઈ
...તની સ્પૃહા નથી. મોટા બાદશાહની પણ મારે પરવા નથી,
...જગતનો બાદશાહ પણ તે કર્મરાજાનો દાસ છે. તેની હું
...મ પરવા કરું? તે મને શું આપનાર છે?

નિંદક પુરુષો ભલે નિંદો, તેમ દ્વેષી આત્માઓ દ્વેષ
...જુઓ, તો પણ તે મુનિરાજને કંઈ નથી. જેવું અમારું મન,
...તેના નથી માયાના સંગી અને માયાના બોજ ઉપાડનારા
...સંસારી જીવો સમજે, તેથી કંઈ આનંદિત થતું નથી.

આશય કે સંસારી જીવો મુનિરાજને ભિક્ષુક સમજે,
...ગીર સમજે, તો પણ તેથી મુનિરાજનું કશું બગડતું નથી.
...ગૃહસ્થાવાસ અને મુનિપદમાં આકાશ અને જમીન જેટલો
...ફેર છે. મુનિપદ મોટું છે એમ તીર્થંકર ભગવાને કહ્યું છે.

પરમાત્મસ્વરૂપ લક્ષ્મી-મિલકત કોઈની બાપીકી નથી.
...જે ચારિત્રરૂપ પ્રયત્ન કરે, તે પરમાત્મરૂપ લક્ષ્મીને પામે.

મુનિરાજ આવી રીતે નિંદા-સ્તુતિનાં વચનોમાં [illegible]
[illegible] થતા નથી. મનોજ્ઞ અને અમનોજ્ઞમાં સમભાવી [illegible]
...છે સંસારી જીવો ગમે તેમ બોલે તો તે ચિત્તમાં [illegible]
...નથી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
એવા મુનિ પરમમુનિમાં [illegible] [illegible] પામે છે.

શ્રી મહાવીરસ્વામીના પૂર્વે પચીશમે ભવે નંદનમુનિએ કરેલી આરાધના

નિરંતર માસોપવાસ કરવા વડે પોતાના શ્રામણ્યને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિએ પહોંચાડતા તે નંદનમુનિ ગુરુની સાથે વિહાર કરવા લાગ્યા. તે કેવા હતા ?

બન્ને પ્રકારના અપધ્યાન (આર્ત-રૌદ્ર) થી અને વિવિધ બંધન (રાગ-દ્વેષ) થી વર્જીત હતા, ત્રણ પ્રકારના દંડ (મન-વચન-કાય) ત્રણ પ્રકારના ગારવ (ઋદ્ધિ-રસ શાતા) અને ત્રણ જાતિના શલ્ય (માયા-નિદાન-મિથ્યાત્વ)થી રહિત હતા, ચાર કષાયને તેમણે ક્ષીણ કર્યા હતા, ચાર સંજ્ઞાથી વર્જીત હતા, ચાર પ્રકારની વિકથાથી રહિત હતા ચતુર્વિધ ધર્મમાં પરાયણ હતા અને ચાર પ્રકારના ઉપસર્ગોથી પણ તેનો ઉદ્યમ અસ્ખલિત હતો, પંચ મહાવ્રતમાં સદા ઉદ્યોગી હતા, પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયના સદા દ્વેષી હતા, પ્રતિદિન પાંચ પ્રકારના સ્વાધ્યાયમાં આસક્ત હતા, પાંચ પ્રકારની સમિતિને ધારણ કરતા હતા, અને પાંચ ઇન્દ્રિયોને જીતનાર હતા. છકાયના રક્ષક હતા, ત્રણ ગુપ્તિવાલા હતા. સંયમના સત્તર પ્રકાર તથા સત્યાવીશ ગુણવાલા હતા.

૧ કાલ અને વિનય વગેરે જે આઠ પ્રકારના જ્ઞાનાચાર કહેલા છે, તેમાં મને જો કોઇપણ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તેને મન, વચન, કાયાથી હું નિંદુ છું.

૧ નિઃશંકિત વિગેરે જે આઠ પ્રકારના દર્શનાચાર

કહ્યા છે તેમાં જે કોઈપણ અતિચાર થયો હોય તો તેને મન-વચન-કાયાએ કરી વોસિરાવું છું.

લોભથી કે મોહથી મેં પ્રાણીઓની સૂક્ષ્મ કે બાદર હિંસા કરી હોય, તેને મન-વચન-કાયાથી વોસિરાવું છું. હાસ્ય, ભય, ક્રોધ અને લોભ વિગેરેથી મેં જે મૃષા ભાષણ કર્યું હોય તે સર્વ નિંદું છું. અને તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત આચરું છું. રાગ-દ્વેષથી થોડું કે ઘણું જે કાંઈ મેં અદત્ત પરદ્રવ્ય લીધું હોય, તે સર્વને વોસિરાવું છું.

પૂર્વે મેં તિર્યંચ સંબંધી, મનુષ્ય સંબંધી કે દેવ સંબંધી મૈથુન મનથી, વચનથી કે કાયાથી સેવ્યું હોય તે સર્વ ત્રિવિધ ત્રિવિધે વોસિરાવું છું.

લોભના દોષથી ધન ધાન્ય અને પશુ વિગેરેનો બહુ પ્રકારનો પરિગ્રહ મેં જે કોઈ પૂર્વે ધારણ કર્યો હોય તેને મન-વચન-કાયાથી વોસિરાવું છું.

પુત્ર, સ્ત્રી, મિત્ર, બંધુ, ધન, ધાન્ય, ઘર અને બીજા જે કોઈ પદાર્થમાં મને મમતા રહેલી હોય તે સર્વને હું વોસિરાવું છું.

ઇંદ્રિયોથી પરાભવ પામીને મેં રાત્રે ચતુર્વિધ આહાર કર્યો હોય તેને પણ હું મન-વચન-કાયાથી નિંદું છું.

ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, કલહ, પિશુનતા, પરનિંદા, અભ્યાખ્યાન અને બીજું જે કાંઈ ચારિત્રાચારને

મેં કોઇને માર્યો હોય, કુવચન કહ્યાં હોય, કોઇનું કાંઈ હરી લીધું હોય અથવા કોઇ અપકાર કર્યો હોય તો તે સર્વે મારાપર ક્ષમા કરજો, જે કોઇ મારા મિત્ર કે શત્રુ, સ્વજન કે પરજન હોય તે સર્વે મને ક્ષમા કરજો, હું હવે સર્વમાં સમાન બુદ્ધિવાળો છું.

તિર્યંચપણામાં જે તિર્યંચો, નારકીપણામાં જે નારકીઓ, દેવતાપણામાં જે દેવતાઓ, અને મનુષ્યપણામાં જે મનુષ્યોને મેં દુઃખી કર્યા હોય, તેઓ સર્વે મને ક્ષમા કરજો, હું તેમને ખમાવું છું અને મારે હવે તે સર્વની સાથે મૈત્રી છે.

જીવિત, યૌવન, લક્ષ્મી, રૂપ અને પ્રિયસમાગમ એ સર્વે વાયુથી નચાવાયેલા સમુદ્રની પેઠે ચપલ છે, વ્યાધિ, જન્મ, જરા અને મૃત્યુથી ગ્રસ્ત થયેલા પ્રાણીઓને શ્રી જિનોદિત ધર્મ વિના આ સંસારમાં બીજું કોઇ શરણ નથી. સર્વ જીવો સ્વજન પણ થયેલા છે અને પરજન પણ થયેલા છે. તો

તેમાં કોણ પ્રાણી કિંચિત્ પણ પ્રતિબંધ કરે ? પ્રાણી એકલો જ જન્મે છે, એકલો જ મૃત્યુ પામે છે. એકલો જ સુખને અનુભવે છે અને એકલો જ દુઃખને અનુભવે છે.

પ્રથમ તો આત્માથી આ શરીર અન્ય છે. ધન-ધાન્યાદિક પણ અન્ય છે, બંધુઓ પણ અન્ય છે. અને તે જીવ દેહ, ધન, ધાન્યાદિ તથા બંધુઓથી જુદો છે, છતાં તેમાં મૂર્ખજન વૃથા મોહ રાખે છે.

ચરબી, રુધિર, માંસ, અસ્થિ, ગ્રંથી, વિષ્ટા અને મૂત્રથી ભરેલા આ અશુચિના સ્થાનરૂપ શરીરમાં કયો બુદ્ધિમાન પુરુષ મોહ રાખે ! આ શરીર ભાડે રાખેલા ઘરની જેમ અવશ્ય છોડી દેવાનું છે. અર્થાત્ તેનું ગમે તેવું લાલન-પાલન કર્યું હોય તો પણ તે નાશવંત છે.

ધીર કે કાયર સર્વ પ્રાણીઓએ અવશ્ય મરવાનું તો છે જ, પરંતુ બુદ્ધિમાન પુરુષે એવી રીતે મરવું કે જેથી પુનઃ મરવું પડે નહીં.

મારે અરિહંત પ્રભુનું શરણ હજો, સિદ્ધ ભગવાનનું શરણ હજો, સાધુઓનું શરણ હજો અને કેવળી ભગવંતે કહેલ ધર્મનું શરણ હજો.

મારે માતા શ્રી જૈનધર્મ, પિતા ગુરુ, સહોદર સાધુઓ અને સાધર્મિ ભાઈ બંધુઓ છે. તે સિવાય આ જગતમાં સર્વે [illegible] છે.

હું શ્રી ઋષભદેવ વિગેરે આ ચોવીશીમાં થઈ ગયેલા

વિષે દુષ્ટ આચરણ કર્યું હોય તેને હું મન, વચન, કાયાથી વોસિરાવું છું.

૪ બાહ્ય કે અભ્યંતર તપસ્યા કરતા મન, વચન, કાયાથી અતિચાર લાગ્યો હોય તેને હું મન, વચન, કાયાએ નિંદું છું.

૫ ધર્મના અનુષ્ઠાનમાં મેં જે કાંઇ વીર્ય ગોપવ્યું હોય, તે વીર્યાચારના અતિચારને પણ હું મન, વચન, કાયાએ કરી નિંદું છું.

મેં કોઇને માર્યા હોય, દુષ્ટ વચન કહ્યાં હોય, કોઇનું કાંઈ હરી લીધું હોય અથવા કોઇ અપકાર કર્યો હોય તો તે સર્વે મારાપર ક્ષમા કરજો, જે કોઇ મારા મિત્ર કે શત્રુ સ્વજન કે પરજન હોય તે સર્વે મને ક્ષમા કરજો, હું હવે સર્વમાં સમાન બુદ્ધિવાળો છું.

તિર્યંચપણામાં જે તિર્યંચો, નારકીપણામાં જે નારકીઓ દેવતાપણામાં જે દેવતાઓ, અને મનુષ્યપણામાં જે મનુષ્યોને મેં દુઃખી કર્યા હોય, તેઓ સર્વે મને ક્ષમા કરજો, હું તેમને ખમાવું છું અને મારે હવે તે સર્વની સાથે મૈત્રી છે.

જીવિત, યૌવન, લક્ષ્મી, રૂપ અને પ્રિયસમાગમ એ સર્વે વાયુથી નચાવાયેલા સમુદ્રની પેઠે ચપલ છે, વ્યાધિ. જન્મ, જરા અને મૃત્યુથી ગ્રસ્ત થયેલા પ્રાણીઓને શ્રી જિનોદિત ધર્મ વિના આ સંસારમાં બીજું કોઇ શરણ નથી. સર્વ જીવો સ્વજન પણ થયેલા છે અને પરજન પણ થયેલા છે. તો

તેમાં કોણ પ્રાણી કિંચિત્ પણ પ્રતિબંધ કરે? પ્રાણી એકલો જ જન્મે છે, એકલો જ મૃત્યુ પામે છે. એકલો જ સુખને અનુભવે છે અને એકલો જ દુઃખને અનુભવે છે.

પ્રથમ તો આત્માથી આ શરીર અન્ય છે. ધન-ધાન્યા-દિક પણ અન્ય છે. બંધુઓ પણ અન્ય છે. અને તે પોતે દેહ, ધન, ધાન્યાદિ તથા બંધુઓથી જુદો છે, છતાં તેમાં મૂર્ખજન વૃથા મોહ રાખે છે.

ચરબી, રૂધિર, માંસ, અસ્થિ, ગ્રંથી, વિષ્ઠા અને મૂત્રથી ભરેલા આ અશુચિના સ્થાનરૂપ શરીરમાં કયો બુદ્ધિમાન પુરુષ મોહ રાખે! આ શરીર ભાડે રાખેલા ઘરની પેઠે છેવટ અવશ્ય છોડી દેવાનું છે. અર્થાત્ તેનું ગમે તેટલું લાલન-પાલન કર્યું હોય તો પણ તે નાશવંત છે.

ધીર કે કાયર સર્વ પ્રાણીઓએ અવશ્ય મરવાનું તો છે જ. પરંતુ બુદ્ધિમાન પુરુષે એવી રીતે મરવું કે જેથી ફરીને મરવું પડે નહીં.

મારે અરિહંત પ્રભુનું શરણ હજો, સિદ્ધ ભગવાનનું શરણ હજો, સાધુઓનું શરણ હજો અને કેવળી ભગવંતે કહેલા ધર્મનું શરણ હજો.

મારે માતા-શ્રી જૈનધર્મ, પિતા ગુરુ, સહોદર સાધુઓ અને સાધર્મિ ભાઈ બંધુઓ છે, તે સિવાય આ જગતમાં બધું જાળવત્ છે.

૧ શ્રી ઋષભદેવ પ્રમુખે આ ચોવીસીમાં થઈ ગયેલા

૨ હું સિદ્ધભગવંતોને નમસ્કાર કરું છું. કે જેઓને ધ્યાનરૂપી અગ્નિથી હજારો ભવના કર્મરૂપ કાષ્ઠોને બાળી નાંખ્યાં છે

૩ પંચવિધ આચારને પાળનારા આચાર્યોને હું નમસ્કાર કરું છું કે જેઓ સદા ભવછેદનમાં ઉદ્યત થઈ પ્રવચનને ધારણ કરે છે.

૪ જેઓ સર્વ શ્રુતને ધારણ કરે છે અને શિષ્યોને ભણાવે છે તે મહાત્મા ઉપાધ્યાયોને હું નમસ્કાર કરું છું

૫ જેઓ લાખો ભવમાં બાંધેલા પાપને ક્ષણવારમાં નાશ કરે છે એવા શીલવ્રતધારી સાધુઓને હું નમસ્કાર કરું છું.

સાવદ્યયોગ તથા બાહ્ય અને અભ્યંતર ઉપાધિને હું યાવજ્જીવ મન, વચન, કાયાથી વોસિરાવું છું.

હું યાવજ્જીવ ચતુર્વિધ આહારનો ત્યાગ કરું છું અને ચરમ ઉચ્છ્વાસ સમયે દેહને પણ વોસિરાવું છું.

દુષ્કર્મની ગર્હણા, પ્રાણીઓની ક્ષામણા, ભાવના, ચતુઃશરણ, અને નમસ્કાર તથા અનશન આ પ્રમાણે તે નંદન મુનિ છ પ્રકારની આરાધના કરીને દેવલોકે ગયા ત્યાંથી શ્રી મહાવીરસ્વામિજી થયા.

મહાવીરપ્રભુએ નંદનમુનિના ભવમાં દીક્ષા લઈને માસ-ખમણના પારણે માસખમણ અગિયાર લાખ, એંશી હજાર, [illegible] સો અને પીસ્તાલીસ માસખમણ કરીને તીર્થંકર નામ કર્મ નિકાચિત કર્યું હતું.

પ્રભુ મહાવીર પરમાત્માના છદ્મસ્થપણામાં તપની વિશિષ્ટતાઓ.

મહાવીર પરમાત્માએ ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યા પછી સાડાબાર [illegible] કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું તે સાડાબાર વર્ષના છદ્મસ્થપણામાં તેમણે અપૂર્વ તપશ્ચર્યાઓ કરી છે.

૧ સાડાબાર વર્ષમાં માત્ર ૩૪૯ દિવસોએ જ આહાર લીધો છે.

૨ ૩૪૯ દિવસથી બાકીના ભાગમાં ચોવિહાર ઉપવાસ કર્યા છે. એટલે પાણી પણ પીધું નથી.

૩ પારણાના ૩૪૯ દિવસમાં પણ એક જ વખત આહાર લીધો છે.

૪ [illegible] ત્યાં જ આહાર લીધો છે [illegible] બાકી રાખ્યું છે.

૫ [illegible] ચોવિહાર [illegible] એવા માસખમણ કર્યા છે.

૬ બે દિવસ [illegible] જ નહીં [illegible]

૭ સાડાબાર વર્ષમાં પ્રમાદ [illegible] ઊંઘ લીધી જ નથી.

૮ સાડાબાર વર્ષમાં જમીન પર બેઠા જ નથી. પ્રાયે કાયોત્સર્ગમાં જ રહ્યા છે. શયન કરવાની તો વાત જ શી

૯ પ્રાયે સાડાબાર વર્ષમાં મૌન જ રહ્યા છે. ઉપદેશ પણ આપ્યો નથી.

૧૦ દેવ, મનુષ્ય ને તિર્યંચોના કરેલા અનેક ઉપસર્ગો, પ્રાણાંત ઉપસર્ગો પણ સમતાભાવે સહન કર્યા છે.

૧૧ ઉપસર્ગ કરનાર ઉપર તો દ્વેષ તો શેનો જ કરે પરંતુ તેની દયા ચિંતવી છે. ને તેને કર્મ ખપાવવામાં સહાયકારી માન્યા છે.

સંગમદેવે કાલચક્ર મૂક્યું જેથી પ્રભુશ્રી મહાવીરદેવ ઢીંચણ પ્રમાણ જમીનમાં ખૂચી ગયા (પેસી ગયા) આવા આવા તો એક રાત્રિમાં તે અભવ્યદેવે વીસ ઉપસર્ગો કર્યા.

આ પ્રસંગે તેને શિક્ષા કરવાને વીર પ્રભુ દેવ સંપૂર્ણ રીતે શક્તિસંપન્ન હતા. છતાં હે જીવ ! ક્ષમા રાખવામાં નવીન કર્મબંધ અટકે અને પ્રાચીન કર્મો પણ નિર્જરે, સામાના જેવું તું જો કરીશ તો સમજુમાં અને અણસમજુમાં તફાવત રહેશે જ નહીં, આત્મપ્રદેશને નિર્મળ બનાવવામાં આ દેવને તું મદદગાર ગણજે, આવી ભાવનાથી ક્ષમા ધારણ કરીને પ્રભુએ ભવ્ય જીવોને આવો બોધપાઠ (શિખામણ) દીધો કે હે ભવ્ય જીવો ! તમે ગુનેગાર જીવોનું તો સૌથી પહેલા જરૂર ભલું કરજો તો જ તરત થોડા સમયમાં આત્મકલ્યાણ કરી શકશો. એમ ચંડકોશિ

શ્રી મહાવીર કેવા હતા ?

[illegible] શ્રીનદ્રેશ્યા [illegible] અવાવ્યો કે [illegible]

કર્મો અને પ્રભુએ તેને [illegible] છે

સાધ્યાયો પણ [illegible] નેવા [illegible] [illegible] છે

[illegible] ઉપસર્ગોમાં પણ [illegible] [illegible] દેવ

૧૨ અઠ્ઠમ [illegible] [illegible]

૧૩ [illegible] પ્રભુના [illegible] [illegible] છે

[illegible] વર્ષ તથા [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] વર્ષ પ્રભુ [illegible] [illegible]

૧૪ ઉપર [illegible] [illegible]

[illegible] અને [illegible] [illegible]

[illegible] કરેલ છે.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

અને [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] નથી.

શ્રી મહાવીર કેવા હતા

શ્રી મહાવીર પ્રભુ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

૯-હે ચેતન! હમણાં તો તને આનન્દમાં એક [illegible]
મારે પણ સાંભરતાં [illegible] છે, પરંતુ કસાઈ[illegible]
પંજામાં ફસાતા અગર [illegible] પ્રસંગ આવશે [illegible]
નું પાણી પાણી બની જઈશ. તે વેળા તું શું કરીશ

૧૦-હે ચેતન! હમણાં તો તું જીભને ક્ષણિક સ[illegible]
આપનાર એવા કંદમૂળ આદિ અભક્ષ્ય પદાર્થોને ખાતા ગ[illegible]
પણ જીવહિંસાનો વિચાર કરતો નથી, પરંતુ પશુગતિમાં ઘ[illegible]
ખાવાનો દુઃખદ એવો પ્રસંગ આવશે, તે વેળા તું
કરીશ?

૧૧-હે ચેતન! હમણાં તો તને કોઈની સેવા અ[illegible]
ભક્તિ કરતાં કંટાળો આવે છે, પરંતુ ભરૂચનાં પાડા થઈ
માલથી ભરેલા ગાડાં ખેંચવા પડશે અગર પખાલથી પા[illegible]
વહન કરવું પડશે તો તે વેળા તું શું કરીશ?

૧૨-હે ચેતન! હમણાં તો તું અભિમાનમાં અક્[illegible]
થઈ છાતી કાઢી ચાલે છે અને સૌને તુચ્છ ગણે છે, પરં[illegible]
કંગાળ બન્યા પછી તુચ્છ માનવીઓને પણ સલામ ભરવાને
વખત આવશે ત્યારે તે વેળા તું શું કરીશ?

ધર્મ ભાવના

૧૩–હે ચેતન! જ્યારે તું નીરોગી છે ત્યારે તું [illegible] [illegible] ધર્મકરણી [illegible] કરતો [illegible]માં જ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તને [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible], પરંતુ [illegible] [illegible] તને [illegible] [illegible] બની જશે, તે વેળા તું શું કરીશ?

અધ્યાત્મ ભાવના—

૧–હે ચેતન! તું [illegible] શા માટે [illegible] છે? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. તે [illegible] [illegible] તે તને [illegible] [illegible] છે? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. શું તું શું નથી [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી. તો તને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

૨–હે ચેતન! [illegible]

[illegible]

સુખ સ્વપ્ન-ઇન્દ્રજાળ સમાન છે. તેથી આ સંસારમાં એવી તે કઈ વસ્તુ છે કે જે સંતજનોને આનંદનું કારણ થાય!

આ ત્રિભુવનમાં એવો કોઈ પણ શરીરધારી નથી કે જેના કંઠમાં કૃતાન્તનો પાશ નહિ આવી પડે. યમ-કેસરીના પાછા ન ઠેલાય એવા પગલાં જ્યારે પડે છે, ત્યારે મહા મહેનત કરતાં દેવોથી પણ પ્રાણી રક્ષી શકાતો નથી, તો પછી માનવ-કીડાનું શું ગજું ?

"આ સંસાર પ્રતિ જીવે લેશમાત્ર મોહ કરવા જેવું નથી. જ્ઞાનીઓએ આ સંસારને અનંત ખેદમય, અનંત દુઃખમય, અવ્યવસ્થિત, ચળ-વિચળ અને અનિત્ય કહ્યો છે. અનંત તાપ, અનંત શોક, અનંત દુઃખ જોઈને એઓએ આ સંસારને પુંઠ દીધી છે, તે સત્ય જ છે. એ ભણી પાછું વાળી જોવા જેવું નથી. ત્યાં દુઃખ, દુઃખ ને દુઃખ જ છે દુઃખનો એ સમુદ્ર છે, કારણ કે જીવ પ્રથમ તો માતાની કૂખમાં-ગર્ભમાં જ અનેક સંતાપ સહન કરે છે, પછી જન્મ પામી અનેક પ્રકારના મહાકષ્ટો પામી મોટો થઈ, હાશ, હવે દુઃખનો અંત આવ્યો, હવે નિરાંત થઈ, એમ જ્યાં દેખીતાં સુખ, કાલ્પનિક સુખનો સ્પર્શ કરે છે, ત્યાં જ મૃત્યુની બેનપણી જરા અવસ્થા કાયાનો કોળિયો કરી જાય છે, અર્થાત્ ઘડપણ આવે છે, દેહ જર્જરિત થવા માંડે છે અને કાળ આવી ઓચિંતો પ્રાણ હરી લે છે. આવો દુઃખરૂપ આ સંસાર છે. ગર્ભના દુઃખથી માંડી મરણ પર્યંત જીવ દુઃખી જ છે."

સાર મનિરૂપ જ્યાં મોતી આવેલાં છે અને દુઃખરૂપ
વડવાનલ જ્યાં પ્રજ્વળી રહ્યો છે, એવા આ ભવસાગરમાં
પ્રાણીઓ નિમાણા નિરંતર ખાતી રહ્યા છે. એક રૂપ છોડીને
બીજું ગ્રહણ કરતો આ [illegible] રંગભૂમિ પર
નાટકીઆની જેમ નિરંતર નવ નવા વેષ ધારણ કરી, આ
ભવમંડપમાં નાટક નાચી રહ્યો છે.

રૂપ, રંગ, કાળ, ભવ અને ભાવ એવા પાંચ પ્રકારના
પરાવર્તનો વડે આ સંસાર દુઃખથી [illegible] ભરેલો
છે. અનાદિકાળથી ભ્રમણ કરતા આ જીવ [illegible] લોકમાં
એમાં [illegible] સાથે સર્વ [illegible] પ્રાપ્ત કર્યા છે. [illegible]
કે અનુપાલિકમાં, નિગોદમાં કે નરકમાં એવો એક પણ
[illegible] નથી, એવું એક પણ રૂપ નથી, એવો એક પણ દેશ
નથી, એવું એક પણ [illegible] નથી, એવું એક પણ દુઃખ નથી,
એવું એક પણ ગુણ નથી, એવો એક પણ [illegible] નથી કે
જ્યાં નિરંતર ગમનાગમન કરી આ જીવ [illegible] ન રહ્યો
હોય !

આ વિચિત્ર સંસારમાં કેવું આશ્ચર્ય [illegible]
[illegible] અને [illegible] છે ! [illegible]
[illegible] છે ! [illegible]
[illegible] છે ! આનંદ [illegible]
[illegible] આનંદ [illegible] છે !

અરે આ વિષમ સંસારમાં [illegible]
[illegible] છે ! [illegible]

પુત્રી તરીકે અવતરે છે! પિતા હોય તે પુત્રરૂપે જન્મે છે! તે પુત્ર વળી મરીને પૌત્ર પણ બને છે! આમ આ સંસાર ખરેખર! સાવ અસાર છે, આવા અનિત્ય, અશરણ, દુઃખમય, વિચિત્ર ને વિષમ સંસારને ધિક્કાર હો! ધિક્કાર હો!

ઇત્યાદિ પ્રકારે આ વિવેકી વૈરાગ્યવંત પુરુષ ભાવે છે, એટલે તેને સમસ્ત સંસારસંબંધ ખારો લાગે એમાં શું નવાઇ? અને તેથી ઉભગીને, વિરક્ત થઇ, તે આ સંસાર-સમુદ્રના ખારા પાણીનો ત્યાગ કરવાને પ્રવર્તે, એમાં શું આશ્ચર્ય?

પરમતારક શ્રી અરિહંત પરમાત્માની જગતના જીવોને શી આજ્ઞા છે?

એજ કે સમયમાત્ર પણ પ્રમાદ ન કરવો, કોઇ જીવને મનથી, વચનથી કે કાયાથી ન દુભાવવો, અહર્નિશ આત્મભાવમાં મગ્ન રહેવું.

મોક્ષની આરાધના માટે બધા જીવોના મોક્ષની ભાવના ભાવવી, સંસાર એ આત્માનું કાયમી નિવાસસ્થાન નથી, માટે તેમાં કદી ન લપટાવું.

મિત્ર, સ્વજન, સંબંધી, માતા, પિતા, પતિ, પત્ની, પુત્ર, પુત્રી આદિ કુટુંબ-પરિવારને આત્માના સગા ન સમજવા. ધર્મ સિવાય આત્માનું કોઇ વાસ્તવિક સગું નહિ માનવું. નિત્ય નિયમમાં રહેવું.

સહન કરે તે સાધુ

[illegible] અને [illegible] વિકારોનો આક્રમણ [illegible] [illegible], [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

સહન કરે તે સાધુ

([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible])

[illegible] છે.

સંભવિત નથી. સંસાર લીલોછમ રહેતો જ હોય તો કાયાની હરિયાળીથી જ.

મુનિધર્મમાં જ આવું બધું આવે. પ્રતિકૂળતાને છાતી આપવાની હોય, અનુકૂળતાને પીઠ બતાવવાની હોય. માંદા પડીએ. ઉભા રહેવા જેટલી પણ શક્તિ ન રહી હોય, છેલ્લા શ્વાસ લઇ રહ્યા હોઇએ તે વખતે પણ અનુકૂળતાને નમવાને બદલે એક પણ હરફ ઉચ્ચાર્યા વિના હસ્તે મોઢે કર્મોને મારતો મારતો જે મરે તે જ કર્મસંગ્રામનો શહીદ કહેવાય.

મુનિધર્મનું સ્વરૂપ આવું કેમ હશે એ પ્રશ્ન થવો સહજ છે. પણ એનો ઉત્તર પણ સરળ છે. અનુકૂળતાએ-અસહિષ્ણુતાની વૃત્તિએ આપણને સંસારમાં ભમાવ્યે જ રાખવાનું કાર્ય કર્યું છે. એ ભ્રમણાથી ઉગરી જવા પ્રતિકૂળતાને-સહિષ્ણુતાને આપણે અપનાવવી જ રહીને ?

આથીસ્તો મુનિમાર્ગ ખાંડાની ધાર જેવો કહ્યો છે. લોહના ચણા ચાવવા જેવો કહ્યો છે. સામે પૂરે બાથ ભીડવા જેવો કહ્યો છે. મુનિધર્મનું કોઈપણ કર્તવ્ય બહુધા સહિષ્ણુતા ગુણની ખીલવટ માટે હોય છે.

સહિષ્ણુતાના બીજને વિકસાવવા માટે જ ગુરુસેવા, પ્રભુભક્તિ, ઉગ્રવિહાર કે અષ્ટ પ્રવચન માતાનું પાલન વિહિત છે. હા, કઠોરમાં કઠોર માર્ગને એકદમ તો ન જ અપનાવી શકાય.

અંબાથી ઉતરવા પહેલાં વાણી બન્યું. પછી એટલે તો એનું અનુકરણ યથાશક્તિ કરવાનું વિધાન કરવામાં આવ્યું છે. એનો અર્થ એ છે કે જેટલી શક્તિ પહોંચતી હોય તેટલું તો અવશ્ય કરવું. શક્તિ બહાર ન કરવું. એટલો જ એનો અર્થ નથી.

સામાન્ય રીતે આપણો એવો અનુભવ છે કે એકનું એક કાર્ય અભિનવપણે તેની ઉપર નિત્ય ઉદ્યમમાં આવે ત્યારે તેને ટેવ પડી જાય છે. તે બહુ સરળ બની જાય છે. એટલું જ નહિ કિંતુ [illegible] કરતાં પણ [illegible] કાર્ય કરવાની શક્તિ પણ તેને પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. શક્તિ વધી એટલે એના પ્રમાણે વધુ [illegible] કાર્ય [illegible] જ [illegible] ન [illegible]. શક્તિને અનુરૂપ કાર્ય કરવા જ [illegible] જોઈએ. શક્તિ વધે તો કાર્ય વધારવું જ જોઈએ. [illegible] નહિ જ.

[illegible]

[illegible]

[illegible] સ્વરૂપ:

[illegible] પ્રયાસ કર્યું [illegible] આપણે [illegible], ત્યારે આપણે, [illegible] કે [illegible] છે [illegible] શકીએ ?

[illegible] કોઈ [illegible] નથી કે [illegible] અને આપણે [illegible] છે, તે [illegible] પણ નથી કે [illegible] પણ [illegible] કરી શકીએ. પણ [illegible] છે, અને તે છે [illegible]

એ છબી [illegible] પણ હોય એ [illegible] આપણે એ [illegible] [illegible] શકીએ [illegible] અને [illegible] છે [illegible] પરિણામે [illegible] છે

[illegible] અને [illegible] છે [illegible] છે [illegible] અને [illegible] છે ([illegible]) [illegible] ?

[illegible]

[illegible] વિદ્યાર્થીઓનું [illegible]

[illegible] આપણે [illegible] ઉપરથી [illegible]
[illegible] ગણવાથી આપણું [illegible]
[illegible] કોઈ સીમા નથી

[illegible]

[illegible]

[illegible] છે.

[illegible]

શુભ વિષયનું જ્ઞાનદ્વારાએ વેદન કરતી વખતે આત્મા સુખને અનુભવે છે અને અશુભ વિષયનું જ્ઞાનદ્વારાએ વેદન કરતી વખતે આત્મા દુઃખને અનુભવે છે.

વિષયોમાં શુભ-અશુભની કલ્પના જેટલા પ્રમાણમાં તીવ્ર હોય છે, તેટલા પ્રમાણમાં સુખ-દુઃખની વેદનાનો રસ પણ તીવ્ર હોય છે.

જેમ જેમ વિષયોમાં શુભ-અશુભની કલ્પનાઓ વિરામ પામતી જાય છે, તેમ તેમ સુખ-દુઃખનું વેદન પણ મંદ રસવાળું બનતું જાય છે.

વિષયોમાં શુભાશુભની કલ્પનાઓનો સર્વથા વિરામ થાય, તેની સાથે રાગદ્વેષાત્મક સુખ-દુઃખાનુભવનો પણ વિરામ થાય છે અને એ વિરામ થયો એની સાથે જ શ્રી વીતરાગ દશાનાં સત્ય સુખનો એકાન્તિક, આત્યન્તિક અને અવિનશ્વરપણે સાક્ષાત્કાર થાય છે.

આથી એ સિદ્ધ થાય છે કે-સત્ય સુખની પ્રાપ્તિનો ઉપાય, વિષયોમાં શુભાશુભની કલ્પનાઓનો સર્વથા વિરામ છે. જ્યાં સુધી જડ વિષયોમાં શુભાશુભની કલ્પના છે, ત્યાં સુધી શુભ વિષય પ્રત્યેનો રાગ અને અશુભ વિષય પ્રત્યેનો દ્વેષ-એ નાશ પામનાર નથી.

રાગ-દ્વેષ એ જ ચિત્તક્લેશના પરમ નિમિત્ત છે. અને સંક્લિષ્ટ ચિત્તવાળા આત્માઓ નિરાબાધ સુખનો અનુભવ

[illegible] ભાવના

[illegible] શકે, એ વાત જ શક્ય નથી. આથી [illegible] [illegible]
[illegible] આવ્યા ઉત્પન્ન કરનાર વિચારો તે [illegible]
, તેના આધારે ઉપાય યોજવો જોઈએ

વિચારો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ભાવનાઓના પરિવર્તન [illegible] [illegible] છે
[illegible] છે. એ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. જેવા [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] જેવા [illegible] છે અને [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે. [illegible] જ નહિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે
[illegible] [illegible] વિચાર [illegible] છે

વૈરાગ્ય ભાવના ([illegible] [illegible])

[illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] ' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

તો માન કે અપમાન કાંઇપણ નથી. જાતિની કલ્પના પણ મનમાંથી ઉઠે છે અને ભ્રષ્ટતાની કલ્પના પણ મનમાંથી ઉઠે છે.

જગતમાં સારા અને ખોટા સર્વ વ્યવહારોને મન કલ્પે છે અને પોતે જ તેમાં બંધ પામે છે. કુટુંબ, ઘર અને ધનને પણ પોતાનું કલ્પનાર મન છે, અને તેથી જેટલું જેટલું મને પોતાનું કલ્પ્યું હોય છે તેનો તેનો નાશ થતાં મન જ દુઃખના સાગરમાં ગરકાવ થઇ જાય છે.

અહો ! મનનો જ આ સર્વ પ્રપંચ લાગે છે, મનના તાબામાં જ્યાં સુધી આત્મા છે ત્યાં સુધી મનની અસર આત્માને થાય છે, પણ મનની આવી કલ્પનાથી જ્યારે આત્મા દૂર રહે છે ત્યારે આત્મા ખરેખર મનની કલ્પનાનો નાશ કરે છે અને પોતે સ્વતંત્ર બને છે. અર્થાત્ મનની જે જે કલ્પનાઓ પ્રથમ જગત્‌માં ઉઠેલી હતી તેને આત્મા પોતાની માનતો નથી અને દુનિયા મનના ધર્મને લેઇ જે જે કહે તે આત્મા પોતાને કહે છે એમ માનતો નથી. કોઈ મનુષ્ય કહે છે કે તારી આબરૂ ગઇ ત્યારે મનની કલ્પનાને જીતનાર આત્મા વિચારે કે આબરૂ એ હું શુદ્ધ આત્મા નથી.

કોઇ કહે કે તારું ઘર બળી ગયું ત્યારે શુદ્ધ આત્મા વિચારે કે મારું કાંઈ બળે નહીં, હું શસ્ત્રથી છેદાઉં નહીં, જલથી ભીંજાઉં નહિ, અગ્નિથી બળું નહીં, મને દુનિયાની

સ્વયંસ્ફુરિત આરતીની દશા

પણ અસર થઈ શકે નહિ, અને ઈશ્વરની કરુણાનો જો અનુ-
ઈશ્વરની કરુણા કોઈ પણ અસર કરવા [illegible] નથી.
અનેક પ્રકારના રોગોના આવેગની જે દુનિયા મારા પર
કરુણા કરે તો તે કરુણામયીનો [illegible] છું નહીં. અને
તે વખતે શુદ્ધ થયાં નથી, તો વખતે [illegible] [illegible]
[illegible] આવતાં આરતી [illegible] [illegible]
[illegible] અને જે [illegible] આ [illegible] [illegible]
[illegible] છે, તે શું આરતી નથી અને તેની [illegible]
પણ નથી.

આ પ્રમાણે આરતી શુદ્ધ ભાવથી [illegible] છે [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] આરતીની [illegible] પ્રમાણે [illegible] પણ આરતીના [illegible]
[illegible] [illegible] અને તે આરતીના [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] કરે છે, તેમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
નથી. કારણ કે આરતીની [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] કે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] નથી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કે [illegible]
છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ગુણાનુરાગ દૃષ્ટિથી સર્વ ત્ર-સર્વથા-સર્વ મનુષ્યોના ગુણોને ગ્રહણ કરે છે. જગતના આક્ષેપો સહન કરવા શૂર વીર બને છે અને મનમાં અત્યંત ધૈર્ય ધારણ કરે છે.

હું શુદ્ધાનંદ, સ્વરૂપમય પોતે છું, એમ નિશ્ચય કરે છે. જેથી દુઃખ થાય વા દુઃખ તે હું નથી, દુઃખ એ આત્માનો શુદ્ધ ધર્મ નથી. માટે દુઃખ-દુઃખની કલ્પના કરવાનું જ્ઞાનીને કંઇ પણ પ્રયોજન જણાતું નથી. જે જે વખતે દુઃખ વા શોક થાય તે તે વખતે જાણવું કે મનનું જોર વિશેષ છે અને આત્મા પોતે મનના તાબામાં વર્તે છે. તેમ જ જે જે વખતે આત્માનો સહજ આનંદ ગુણ ખીલે અને બાહ્યમાં સમભાવે જોવાય, ત્યારે સમજવું કે આત્મા પોતે તે વખતે નિર્મલ છે અને મનને પોતે વશ કર્યું છે. શુદ્ધાનંદ સ્વરૂપના ઉપયોગમાં રહેતાં આત્મા પોતાને નિરાકાર સ્વરૂપે નિહાળે છે, અને પોતાના સ્વરૂપનો નિશ્ચય કરે છે, કે- જડ આકારોથી હું ભિન્ન છું, નિરાકાર છું, સર્વ પ્રકારના સાકાર પ્રપંચોથી ભિન્ન છું. ત્યારે સાકાર પદાર્થોનું મમત્વ તેમ જ અહંત્વ કેમ મ્હારે કલ્પવું જોઇએ? અલબત્ત ન કલ્પવું જોઇએ, ઇત્યાદિ જ્ઞાની આત્મા પોતાની મેળે નિશ્ચય કરે છે.

જેમ આદર્શ (આરિસા)માં લાલ વસ્તુઓનું તેમ જ કાળી વસ્તુઓનું પ્રતિબિંબ પડે છે એટલે જેવી વસ્તુ સામે હોય તેવું પ્રતિબિંબ પડે છે, પણ તેથી અરિસાને માત્ર સાક્ષીપણું છે, આરિસો કંઈ લાલ વસ્તુ પર રાગ કરતો

નથી તેમજ [illegible] પણ [illegible] તેમ પણ કહેતા નથી. તેમ [illegible] [illegible] મહાત્મા સર્વ પશુઓને [illegible] [illegible] છે. અને આત્મસંયમ [illegible] છે તે પણ [illegible] અધિકાર પ્રમાણે સર્વ કાર્યોને કરે છે. તે [illegible] કાર્યોનો [illegible] કરતો નથી.

મુસ્લિમ પવિત્રતાંજલિ [illegible]. [illegible].

મુસ્લીમ તે જ પવિત્ર એમ [illegible] કહેવામાં આવે છે. [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] થઈ શકતો નથી. [illegible] પણ [illegible] [illegible] આત્મા પવિત્રતા [illegible] [illegible] નથી. ત્યારે આત્મા [illegible] [illegible] કરે, ત્યારે તે [illegible] [illegible] [illegible] કહી શકાય.

[illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible] પવિત્રતા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

હે વિશ્રામ! વિશ્રામ ક્યાં!

[illegible] ! વિશ્રામ [illegible]
[illegible]
[illegible] !

હે વિશ્રામ! મારા વિશ્રામ! [illegible]
[illegible] ?

[illegible] વિશ્રામ! વિશ્રામ! [illegible] ? કે તું
[illegible] વિશ્રામ [illegible]
[illegible] વિશ્રામ
[illegible] વિશ્રામ [illegible]
[illegible].

[illegible] વિશ્રામ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] વિશ્રામ [illegible] !
[illegible] ?

[illegible] વિશ્રામ [illegible] વિશ્રામ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ?

[illegible] !
[illegible] વિશ્રામ [illegible] !

ર રી ભાત એમની ? શુદ્ધોપયોગસ્વરૂપ આત્માથી માનમનસ્વરૂપ આત્માનો નિરોધ કરીને સહજ સ્વરૂપમાં એ લયલીન હોય, પૂર્વસંચિત સ્વકર્મનો ઘાત કરનારા હોય અને નિકાચિત કર્મના બળથી જ સહજ રીતે પ્રવૃત્તિ કરતાં જતાં એ સામયોગીઓ ઇન્દ્રિયાદિના પ્રત્યાહાર માટે મન ઉપર કોઈપણ પ્રકારનો બળાત્કાર કરવાની પ્રવૃત્તિથી તદ્દન વિરક્ત બની ગયેલા હોય, આ યોગીઓ તો લોકોત્તર સ્થિતિને પામ્યા હોય એટલે લોકસંજ્ઞામાં તો તેઓ જરાય લેવાઈ ન જાય અને તેથી જ લોકોના મિથ્યાચારના પ્રપંચોને તો પોતાનાથી ક્યાંય દૂર ફેંકી દેતા હોય, સંયમ ધર્મના અસંખ્ય અધ્યવસાયસ્થાનોની સીડીના પગથીય ઝપાટાબંધ કૂદતા કૂદતા આગળ વધતા જતા હોય, અને ઉત્કટ શુભ મનોયોગથી અત્યંત ઉજ્જવળ આત્મભાવને પામેલા હોય.

એ યોગી જિનવચન ઉપરની અવિચલ શ્રદ્ધાવાળા હોય, જિનાજ્ઞાપાલનમાં પણ અત્યંત ઉલ્લસિત યોગવાળા

હોય, અણુના આવિષ્કારના [illegible]
[illegible] હોય, એવી જ દુર્ગતિમાં [illegible]
[illegible] હોય, [illegible]
હોય એવું જ નહિ પણ [illegible]
[illegible] પણ [illegible] હોય.

અને [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] છે.

અહો ! અહો ! આ સાધુઓનો [illegible] ? [illegible]
[illegible]
[illegible] છે.

[illegible]

રે શી વાત એમની ? શુદ્ધોપયોગસ્વરૂપ આત્માથી ભાવમનસ્વરૂપ આત્માનો નિરોધ કરીને સદૈવ સ્વરૂપમાં એ તલ્લીન હોય, પૂર્વસંચિત સ્વકર્મનો ઘાત કરનારા હોય અને નિકાચિત કર્મના બલથી જ સહજ રીતે પ્રવૃત્તિ કરતાં જતાં એ જ્ઞાનયોગીઓ ઇન્દ્રિયાદિના પ્રત્યાહાર માટે મન ઉપર કોઈપણ પ્રકારનો બલાત્કાર કરવાની પ્રવૃત્તિથી તદ્દન વિરક્ત બની ગયેલા હોય, આ યોગીઓ તો લોકોત્તર સ્થિતિને પામ્યા હોય એટલે લોકસંજ્ઞામાં તો તેઓ જરાય લેવાઇ ન જાય અને તેથી જ લોકોના મિથ્યાચારના પ્રપંચોને તો પોતાનાથી ક્યાંય દૂર ફેંકી દેતા હોય, સંયમ ધર્મના અસંખ્ય અધ્યવસાયસ્થાનોની સીડીના પગથીયાં ઝપાટાબંધ કૂદતા કૂદતા આગળ વધતા જતા હોય, અને ઉત્કટ શુભ મનોયોગથી અત્યંત ઉજ્જવળ આત્મભાવને પામેલા હોય.

એ યોગી જિનવચન ઉપરની અવિચલ શ્રદ્ધાવાળા હોય, જિનાજ્ઞાપાલનમાં પણ અત્યંત ઉલ્લસિત યોગવાળા

[illegible] કેવા હોય ?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

કરતો હતો, પછી ભૂમિમાં [illegible] દક્ષિણ [illegible] જે [illegible] ગયો હતો, ભરતની માફક [illegible] હતો.

પછી અનેક પ્રકારના વિવિધ [illegible] હતો, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતું. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતો.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

શ્રી ભરત ચક્રવર્તી—

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

પ્રશ્નોત્તર-સાર-સંગ્રહ

[illegible]

([illegible])

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] એક બાર ધાય. (ક્ષેત્રસમાસ ગાથા-[illegible])

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?

[illegible] ક્ષેત્રસમાસ [illegible]).

[illegible] ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] ([illegible] એક સમયમાં [illegible]) [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] એક સમયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?

જે માણુસને કારણ સીવાય અકસ્માત્ જાડો થઈ જાય, અકસ્માત્ દુર્બળ થઈ જાય, અકસ્માત્ ક્રોધી થઈ જાય, અકસ્માત્ બીકણ થઈ જાય તો આઠ મહીના જ જીવી શકે.

ધૂળ અગર કાદવની અંદર આખું પગલું મુકયું હોય છતાં જો પગલું અધુરું પરેલું જણાય તો સાત મહીનાને અંતે મરણ થાય.

જો આંખની કીકી તદ્દન કાળી અંજન સરખી દેખાય, રોગ વિના અકસ્માત્ હોઠ અને તાલુ સુકાય, મોઢું પહોળું કર્યે છતાં ઉપરના અને નીચેના વચલા દાંતના આંતરામાં પોતાની ત્રણ આંગળી ન સમાય તથા ગીધ, કાગડો, પારેવો, અને બીજું કોઈ માંસભક્ષણ કરનાર પંખી માથા ઉપર બેસે તો છ મહિનાના અંતે મરણ પામે.

વિષયસેવન કર્યા પછી જો અકસ્માત્ શરીરમાં ઘંટાના નાદ સરખો નાદ સંભળાય તો પાંચ મહિનાના અંતે મરણ થાય.

કાકીડો ઝડપથી માથા ઉપર ચડીને ચાલ્યો જાય અને જતા જતા જો શરીરની વિષ્ટા જુદી જુદી ત્રણ પ્રકારની કરે તો પાંચ મહીને મરણ થાય.

જો નાસિકા વાંકી થઇ જાય, આંખો ગોળ થઈ જાય, કાન પોતાના ઠેકાણેથી ઢીલા પડી જાય તો ચાર મહિને મરણ થાય.

શમ ચારિત્ર, પ્રથમ સમ્યકત્વ વેળાએ તથા ઉપશમશ્રેણીએ સાત પ્રકૃતિનો ઉપશમ હોય તે ઉપશમ ભાવ.

૨-ક્ષાયિકભાવ-તે કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, ક્ષાયિક સમકીત, ક્ષાયિક ચારિત્ર અને દાન, લાભ, ભોગ, ઉપભોગ અને વીર્ય એ પાંચની પૂર્ણ લબ્ધિ, એ કર્મના અંત્યક્ષયે ઉપજે માટે ક્ષાયિક ભાવ.

૩ ક્ષાયોપશમિકભાવ-તે કેવળદ્વિક વિના દશ ઉપયોગ તે ચાર જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન, દાનાદિક પાંચ લબ્ધિ, ક્ષયોપશમ સમકીત, દેશવિરતિ, અને સર્વવિરતિ એ અઢાર ભેદ કર્મના ક્ષયોપશમને વિચિત્રપણે કરીને કોઇકને હોય માટે ક્ષાયોપશમિક ભાવ.

૪-ઔદયિકભાવ-તે અજ્ઞાનપણું, અસિદ્ધપણું, અસંયમ (અવિરતિપણું) ૬-લેશ્યા, ૪-કષાય, ૪-ગતિ, ૩-વેદ અને મિથ્યાત્વ એ એકવીશ ભેદ આઠ કર્મના ઉદયથી હોય. ઉપલક્ષણથી નિદ્રાપંચક, સાતા, અસાતા, હાસ્યાદિક પણ ઔદયિક ભાવે જાણવા.

૫-પારિણામિકભાવ-તે ભવ્યપણું, અભવ્યપણું, જીવપણું એ ત્રણ ભેદ હોય, એ સદાએ એમ જ પરિણમે, ભવ્ય તે અભવ્ય ન થાય અને અભવ્ય તે ભવ્ય ન થાય, જીવ તે અજીવ ન થાય અને અજીવ તે જીવ ન થાય.

આ જીવ દ્રવ્યના પાંચ ભાવ કહ્યા. હવે અજીવ દ્રવ્યમાં બે ભાવ હોય તે આ પ્રમાણે ૧-પારિણામિકભાવ. ૨-ઔદયિકભાવ હોય છે, તેમાં ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય,

આકાશાસ્તિકાય અને કાળ એ ચાર દ્રવ્યમાં એક પારિણા-
મિકભાવ હોય; તે આ પ્રમાણે– અનાદિ કાળથી આરંભી
જીવ અને પુદ્ગલોને અનુક્રમે ગતિમાં તથા સ્થિતિમાં ઉપ-
ષ્ટંભ આપવાના અને અવકાશ આપવાના પરિણામમાં
પરિણત છે તથા કાળમાં પણ આવલિકાદિ પરિણામમાં પરિ-
ણત હોવાથી અનાદિ પારિણામિક ભાવમાં વર્તવાપણું છે
પુદ્ગલ સ્કંધને વિષે પારિણામિક અને ઔદયિક એ બે
ભાવ છે. બે પરમાણુના બનેલા દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોમાં કાળ
આશ્રિત સાદિપણું હોવાથી સાદિ પારિણામિક ભાવ જાણવો
અને મેરૂ વિગેરે જે સ્કંધો છે તે અનાદિપણે હોવાથી
અનાદિ પારિણામિક ભાવ જાણવો.

તથા જે અનંત પરમાણુના સ્કંધો છે તેને જીવ કર્મ-
રૂપે પરિણમાવે છે, તેનો કર્મરૂપે ઉદય હોવાથી તેવા સ્કંધોમાં
ઔદયિક ભાવપણું છે તે આવી રીતે શરીરાદિક નામકર્મના
ઉદયથી થયેલ ઔદારિક સ્કંધોનો ઔદારિક શરીરપણે ઉદય
તે ઔદયિકભાવ જાણવો. જે છુટા પરમાણુઓ છે તેને
ગ્રહણ કરવાપણાનો અભાવ હોવાથી ઔદયિકભાવ નથી. તેમાં
કેવળ પારિણામિકભાવ જ હોય છે.

પ્ર૦ ૧૭ સામાન્ય અર્થ શી રીતે છે ?

ઉ૦ [illegible]
[illegible]
[illegible]

૨-મલ્હારરાગ-આ રાગ જો બરાબર ગાનારો હોય તો ચોમાસાની ઋતુ વિના પણ મલ્હાર રાગના ગાવાથી તત્કાળ આકાશમાંથી જળની વૃષ્ટિ થાય છે.

૩-હિંડોળારાગ—આ રાગ બરોબર ગાતા આવડનાર માણસ હિંડોળા ઉપર બેસી ગાય તો હિંચકો નાખ્યા વગર પણ હિંડોળો આપમેળે ચાલવા માંડે છે.

૪-દીપકરાગ-આ રાગને યથાસ્થિત જાણનાર માણસ તેલનું કોડીયું ભરી અંદર વાટ મૂકી જો દીપકરાગ ગાય તો અગ્નિ વિના તે રાગના પ્રતાપે દીવાની જ્યોત પ્રગટ થાય છે.

૫-શ્રીરાગ-આ રાગ જો બરાબર ગાતા આવડતો હોય તો ગાતાની સાથે જ આકાશમાંથી લક્ષ્મીની વૃષ્ટિ થાય છે.

૬-માલકોશરાગ-આ રાગ જો બરાબર ગાતા આવડતો હોય તો પાસે પડેલો પત્થર પણ ગાનના સાથે જ પોચા રૂ જેવો, માખણના પિંડ જેવો બની જાય છે.

આ છ રાગ કહેલા છે તે પુદ્ગલની અચિન્ત્ય શક્તિ છે જેમકે એક વ્યાખ્યાન વાંચવાથી આખી સભા વૈરાગ્યમયી થઈ જાય છે તેમ.

પ્ર૦ સાત સ્વરના નામ કયા ?

ઉ૦ ૧-મોરનો-ષડ્જ સ્વર, ૨-હંસનો-ગાંધાર સ્વર, ૩-ક્રૌંચનો-મધ્યમ સ્વર, ૪-કોયલનો-પંચમ સ્વર, ૫-

ધ-ઘોડાનો-ધૈવત સ્વર, નિ-હાથીનો નીષાદ સ્વર, ઉ-બળદનો-ઋષભસ્વર. ષ-ઋ-ગ-મ-પ-ધ-નિ.

પ્ર૦ નોકારવાળી ગણવાની રીત કેવી રીતે ?

(રત્નાવલી પુસ્તકમાંથી)

ઉ૦ જેને મોક્ષે જવાની ઇચ્છા હોય તેણે અંગુઠા ઉપર નોકારવાળી રાખી તેની પાસે રહેલી તર્જની આંગળીએ નોકારવાળી ગણવાથી મોક્ષને આપે છે. મધ્યમા આંગળીથી ગણવાથી દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે. અનામિકા આંગળીથી ગણવાથી પરમ શાંતિ થાય છે અને કનિષ્ઠા આંગળીથી ગણવાથી શત્રુઓ નાશીને તેને વશે પડે છે. અને ચાર આંગળી ઉપર નોકારવાળી રાખીને અંગુઠાથી ગણવાથી મોક્ષ મળે છે.

પ્ર૦ કઈ નોકારવાળી ગણવાથી કેટલું ફળ થાય ?

(વિવિધ વિષય રત્નમાળામાંથી)

ઉ૦ વિદ્રુમ અને સ્ફટિકમણીની નોકારવાળી ગણવાથી એક હજાર નવકારનું ફળ થાય.

રૂદ્રાક્ષ રત્નની નોકારવાળીથી દશ હજાર નવકારનું ફળ થાય.

સોનાની અગર રૂપાની ગણવાથી લાખ નવકારનું ફળ થાય.

ચંદન (સુખડ)ની નોકારવાળીથી ક્રોડ નવકારનું ફળ થાય.

શ્રી નાકોડા પાર્શ્વનાથ, ૩૬ શ્રી નાગાવલ્લી પાર્શ્વનાથ, ૩૭ શ્રી કળીયુગ પાર્શ્વનાથ, ૩૮ શ્રી રાવણ પાર્શ્વનાથ; ૩૯ શ્રી પોશીના પાર્શ્વનાથ, ૪૦ શ્રી માણીકસ્વામી પાર્શ્વનાથ, ૪૧ શ્રી સારોડીયા પાર્શ્વનાથ, ૪૨ શ્રી નકોડા પાર્શ્વનાથ, ૪૩ શ્રી નેરવાડી પાર્શ્વનાથ, ૪૪ શ્રી કાયલી પાર્શ્વનાથ, ૪૫ શ્રી ડોલતી પાર્શ્વનાથ, ૪૬ શ્રી શુસમીયા પાર્શ્વનાથ, ૪૭ શ્રી મુંજપરા પાર્શ્વનાથ, ૪૮ શ્રી ગાડરીયા પાર્શ્વનાથ, ૪૯ શ્રી હમીરપુરા પાર્શ્વનાથ. ૫૦ શ્રી નવલખા પાર્શ્વનાથ, ૫૧ શ્રી ભીડભંજન પાર્શ્વનાથ, ૫૨ શ્રી દુઃખભંજન પાર્શ્વનાથ, ૫૩ શ્રી ડોકરીયા પાર્શ્વનાથ, ૫૪ શ્રી જીરાઉલા પાર્શ્વનાથ, ૫૫ શ્રી સહસફણા પાર્શ્વનાથ, ૫૬ શ્રી અવંતી પાર્શ્વનાથ, ૫૭ શ્રી કોકા પાર્શ્વનાથ, ૫૮ શ્રી કડેરા પાર્શ્વનાથ, ૫૯ શ્રી નારીંગા પાર્શ્વનાથ, ૬૦ શ્રી મુચલ્લા પાર્શ્વનાથ, ૬૧ શ્રી ચાલેસીયા પાર્શ્વનાથ, ૬૨ શ્રી તવલ્લી પાર્શ્વનાથ, ૬૩ શ્રી ફળવિહાર પાર્શ્વનાથ, ૬૪ શ્રી નાગેન્દ્ર પાર્શ્વનાથ, ૬૫ શ્રી નેરા પાર્શ્વનાથ, ૬૬ શ્રી કલ્યાણ પાર્શ્વનાથ, ૬૬ ૬૭ શ્રી ગંગાભીયા પાર્શ્વનાથ, ૬૮ શ્રી પલ્લવિહાર પાર્શ્વનાથ, ૬૯ શ્રી નાથા પાર્શ્વનાથ, ૭૦ શ્રી કુરકુટ પાર્શ્વનાથ, ૭૧ શ્રી ઈશ્વરા પાર્શ્વનાથ, ૭૨ શ્રી છત્રા પાર્શ્વનાથ, ૭૩ શ્રી તીમીર પાર્શ્વનાથ, ૭૪ શ્રી ચોચા પાર્શ્વનાથ, ૭૫ શ્રી ડુધીયા પાર્શ્વનાથ. ૭૬ શ્રી નડુલમા પાર્શ્વનાથ, ૭૭ શ્રી શંખલા પાર્શ્વનાથ, ૭૮ શ્રી ધૃતકલ્લોલ પાર્શ્વનાથ, ૭૯ શ્રી અમૃઠા પાર્શ્વનાથ, ૮૦ શ્રી શીંગડમલ્લા પાર્શ્વનાથ,

૮૧ શ્રી સેરીસણ પાર્શ્વનાથ, ૮૨ શ્રી ગોરવડી પાર્શ્વનાથ, ૮૩ શ્રી ઉદામણી પાર્શ્વનાથ, ૮૪ શ્રી અજારા પાર્શ્વનાથ, ૮૫ શ્રી નવખંડા પાર્શ્વનાથ, ૮૬ શ્રી કાપરડા પાર્શ્વનાથ, ૮૭ શ્રી વરકાણા પાર્શ્વનાથ, ૮૮ શ્રી જુગમંગળ પાર્શ્વનાથ, ૮૯ શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ, ૯૦ શ્રી કરકંડુ પાર્શ્વનાથ, ૯૧ શ્રી મંડલીકા પાર્શ્વનાથ, ૯૨ શ્રી મજુંદીયા પાર્શ્વનાથ, ૯૩ શ્રી ફલોધી પાર્શ્વનાથ, ૯૪ શ્રી અમિઝરા પાર્શ્વનાથ, ૯૫ શ્રી આબુજા પાર્શ્વનાથ, ૯૬ શ્રી કંસારીઆ પાર્શ્વનાથ, ૯૭ શ્રી કંઆરા પાર્શ્વનાથ, ૯૮ શ્રી અમીઝરા પાર્શ્વનાથ, ૯૯ શ્રી આનંદા પાર્શ્વનાથ, ૧૦૦ શ્રી નવલાખી પાર્શ્વનાથ, ૧૦૧ શ્રી નવપલ્લવ પાર્શ્વનાથ, ૧૦૨ શ્રી મહાદેવ પાર્શ્વનાથ, ૧૦૩ શ્રી વરકાણા પાર્શ્વનાથ, ૧૦૪ શ્રી પંચાસરા પાર્શ્વનાથ, ૧૦૫ શ્રી ટાંકલા પાર્શ્વનાથ, ૧૦૬ શ્રી નવરંગા પાર્શ્વનાથ, ૧૦૭ શ્રી ચીંતામણી પાર્શ્વનાથ, ૧૦૮ શ્રી મનમોહન પાર્શ્વનાથ.

[illegible]

([illegible])

[illegible]

વીશવિહ૦નામ	માતા	પિતા	ધર્મપત્ની	લંછન
શ્રી સીમંધર	સત્યકી	શ્રેયાંસ	રૂક્મણી	વૃષભ
,, યુગમંધર	સુતારા	સુદૃઢ	પ્રિયમંગલા	ગજ
,, બાહુ	વિજયા	સુગ્રીવ	મોહની	હરણ
,, સુબાહુ	ભૂનંદા	નિસઢ	કિંપુરીષા	વાનર
,, સુજાત	દેવસેના	દેવસેન	જયસેના	રવિ
,, સ્વયંપ્રભ	સુમંગલા	મિત્રભૂતિ કીર્તિ	પ્રિયસેના	શશિ
,, ઋષભાનન	વીરસેના	મેઘરથ	જયાવતી	સિંહ
,, અનંતવીર્ય	મંગલા	વિજય	વિજયાવતી	હાથી
,, સુરપ્રભ	વિજયવતી	શ્રી નાગ	નંદીસેના	ચંદ્રમા
,, વિશાલનાથ	ભદ્રા	પદ્મરથ	વિમલા	સૂર્ય
,, વજ્રધર	સરસ્વતી	વલ્મીક	વિજયાવતી	શંખ
,, ચંદ્રાનન	પદ્માવતી	દેવાનંદ	લીલાવતી	વૃષભ
,, ચંદ્રબાહુ	રેણુકા	મહાબલ	સુગંધા	કમલ
,, ભુજંગ	મહિમા	ગલાસન	ગંધસેના	કમલ
,, ઈશ્વર	જશોજ્વલા	વીર	ભદ્રાવતી	ચંદ્ર
,, નેમિપ્રભ	સેના	ભૂમિપાલ	મોહિણી	સૂર્ય
,, વીરસેન	ભાણમતિ	દેવ	ગજસેના	વૃષભ
,, મહાભદ્ર	ઉમાદેવી	સર્વભૂતિ	સૂર્યકાંતા	હસ્તી
,, દેવજસા	ગંગા	રાજપાલ	પદ્માવતી	ચંદ્ર
,, અજિતવીર્ય	કનીનિકા	સચચર્ય	રયણમાલા	સ્વસ્તિક

પ્ર૦ આપણા અડસઠ તીરથ કયા છે?

(આ અડસઠ તીરથ હસ્તલેખિત પાનાઓમાં જોવામાં આવે છે.)

ઉ૦ ૧ શત્રુંજય, ૨ ગિરનારજી, ૩ આબુજી, ૪ અષ્ટા-

૪૬, ૫ સમેતશિખર, ૬ મંડપાચલ (માંડવગઢ), ૭ ચંદ્ર-
[illegible], ૮ અયોધ્યા, ૯ [illegible] પાર્શ્વનાથ, ૧૦ નાકોડા
પાર્શ્વનાથ, ૧૧ ઉનાવા પાર્શ્વનાથ, ૧૨ પાવાપુરી, ૧૩
ગોડી પાર્શ્વનાથ, ૧૪ નવખંડા પાર્શ્વનાથ, ૧૫ ચિંતા-
મણિ પાર્શ્વનાથ, ૧૬ [illegible] તીર્થ, ૧૭ મુનિસુવ્રત તીર્થ,
૧૮ [illegible] તીર્થ, ૧૯ [illegible], ૨૦ મહાવીર, ૨૧ [illegible]
તીર્થ, ૨૨ [illegible], ૨૩ [illegible] તીર્થ. ૨૪ [illegible] પાર્શ્વ-
નાથ, ૨૫ [illegible] પાર્શ્વનાથ, ૨૬ [illegible] તીર્થ. ૨૭ [illegible]
[illegible], ૨૮ અંતરીક્ષજી, ૨૯ [illegible], ૩૦ [illegible],
૩૧ [illegible], ૩૨ [illegible], ૩૩ [illegible]. ૩૪
[illegible] પાર્શ્વનાથ, ૩૫ [illegible] પાર્શ્વનાથ, ૩૬ [illegible]
પાર્શ્વનાથ, ૩૭ [illegible] પાર્શ્વનાથ, ૩૮ [illegible] ૩૯
[illegible] પાર્શ્વનાથ, ૪૦ [illegible] પાર્શ્વનાથ, ૪૧
[illegible] પાર્શ્વનાથ, ૪૨ [illegible] પાર્શ્વનાથ, ૪૩ [illegible]
પાર્શ્વનાથ. ૪૪ [illegible] તીર્થ, ૪૫ [illegible] પાર્શ્વનાથ,
૪૬ [illegible], ૪૭ [illegible] પાર્શ્વનાથ. ૪૮ [illegible]. ૪૯
[illegible], ૫૦ [illegible], ૫૧ [illegible], ૫૨ [illegible], ૫૩
[illegible], ૫૪ [illegible], ૫૫ [illegible], ૫૬ [illegible],
૫૭ [illegible], ૫૮ [illegible], ૫૯ [illegible] ૬૦ [illegible],
૬૧ [illegible], ૬૨ [illegible], ૬૩ [illegible], ૬૪ [illegible],
૬૫ [illegible] ૬૬ [illegible], ૬૭ [illegible], ૬૮ [illegible].

[illegible]

([illegible])

૧ શ્રી આચારાંગસૂત્રનું-ઔપપાતિક સૂત્ર ઉપાંગ
૨ શ્રી સૂત્રકૃતાંગસૂત્રનું-રાજપ્રશ્નીય સૂત્ર ઉપાંગ છે
૩ શ્રી સ્થાનાંગસૂત્રનું-જીવાભિગમસૂત્ર ઉપાંગ છે.
૪ શ્રી સમવાયાંગસૂત્રનું-પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર ઉપાંગ છે.
૫ શ્રી ભગવતીજીસૂત્રનું-સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર ઉપાંગ છે
૬ શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથાસૂત્રનું-જંબૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર ઉપાંગ
૭ શ્રી ઉપાસકદશાંગ સૂત્રનું-ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર ઉપાંગ
૮ શ્રી અંતકૃદ્દશાંગસૂત્રનું-નિરયાવલિકાસૂત્ર ઉપાંગ
૯ શ્રી અનુત્તરોપપાતિકસૂત્રનું-કલ્પાવતંસિકાસૂત્ર ઉપાંગ
૧૦ શ્રી પ્રશ્નવ્યાકરણસૂત્રનું-પુષ્પિકસૂત્ર ઉપાંગ છે.
૧૧ શ્રી વિપાકસૂત્રનું-પુષ્પચૂલિકા સૂત્ર ઉપાંગ છે.
૧૨ દૃષ્ટિવાદસૂત્રનું-વહ્નિદશાસૂત્ર ઉપાંગ છે.

પ્ર. ગિરિરાજ ઉપર નવટુંકના દેરાસર કેટલા છે?

ઉ૦ દેરાસર ૧૨૮ છે, દેરી ૭૬૧ છે, પ્રતિમાજી ૧૧,-૭,૫૧ છે, પગલાની જોડ-૮-૯, ૯૬ છે.

ગિરિરાજ ઉપર મોટા સત્તર ઉદ્ધાર દરેક ચોવીશીમાં થાય છે. અને નાના ઉદ્ધાર અસંખ્ય થાય છે.

પ્ર૦ નિગોદના દુઃખનું સ્વરૂપ કેવી રીતે છે?

(વૈરાગ્યશતકમાંથી)

ઉક્ત નારકીના દુઃખથી નિગોદનું દુઃખ અનંતગણું છે, તે આ પ્રમાણે— સાતમી નારકીમાં ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમનું છે. તે તેત્રીશ સાગરોપમના જેટલા સમય થાય, તેટલીવાર કોઈ જીવ સાતમી નારકીમાં પૂર્ણ તેત્રીશ તેત્રીશ સાગરોપમને આઉખે ઉપજે ત્યારે તેને અસંખ્યાતા ભવ કરવા થાય, તે અસંખ્યાતા ભવમાં નારકીને વિષે જે ક્ષણે જેટલું છેદન-ભેદનનું દુઃખ થાય તે સર્વ દુઃખ એકઠું કરીએ તેથી પણ અનંતગણું દુઃખ નિગોદીયા જીવ એક સમયમાં ભોગવે છે.

૫૭ કોટીશિલાનો વિસ્તાર કેવી રીતે છે ?

(વિચારસપ્તતિકા ગ્રંથ)

ઉ૦ [illegible] અંગુલના માપથી એક જોજન લાંબી અને એક જોજન પહોળી, તથા એક જોજન ઊંચી (જાડી) કોટીશિલા નામની [illegible] ભરત [illegible] વિષે [illegible] છે. તે કોટીશિલા [illegible] શ્રી શાંતિનાથ [illegible] ઘણા ક્રોડ મુનિઓ સિદ્ધ થયા છે, તે આ પ્રમાણે—

[illegible] શ્રી શાંતિનાથ [illegible] મુનિઓ [illegible] સિદ્ધ થયા છે. [illegible]

પ્ર૦ મૂળ અયોધ્યા ક્યાં છે ?

ઉ૦ અયોધ્યાનું સ્થાન બતાવતા જ્ઞાની ભગવંતોએ વૈતાઢ્યથી દક્ષિણ ૧૧૪ યો૦ ૧૧ કળા દૂર અને લવણ સમુદ્રની પણ ઉત્તરે તેટલી જ દૂર બતાવી છે આ ઉપરથી વર્તમાન અયોધ્યા તે શાસ્ત્રનિર્દિષ્ટ સંભવતી નથી પણ ભાવુક આત્માઓના પવિત્ર અધ્યવસાયોને કેંદ્રિત કરવા સ્થાપના નિક્ષેપાની કરી હોય એમ જણાય છે. તીર્થમાળામાં પણ જણાવેલ છે.

પંચ તીર્થંકર જનમીઆ, મૂલ અયોધ્યા દૂરી;
જાણી ચિતિ થાપી ઇહાં, ઈમ બોલઇ બહુ સૂરી.

(શ્રી વિજયસાગરજી મ૦ રચિત તીર્થમાલા ગા૦ ૬)

પ્ર૦ શ્રી અષ્ટાપદજી તીર્થ ક્યાં છે?

ઉ૦ અયોધ્યાથી ૧૨ યોજન અષ્ટાપદજી છે. અષ્ટાપદની ભૂમિમાં શ્રી સિદ્ધગિરિથી શ્રી અષ્ટાપદજીનું અંતર લગભગ ૧,૮૫૦૦૦ માઈલનું અનુમાન છે તે સંગત લાગે છે, કારણ લવણ સમુદ્રથી અયોધ્યા ૧,૮૭,૧૦૫ માઈલ દૂર છે અને અયોધ્યાથી ૧૨ યોજન અષ્ટાપદજી છે. શ્રી સિદ્ધગિરિજી પશ્ચિમ તરફ છે એટલે અયોધ્યાથી આપણી બાજુમાં છે એટલે ૧,૮૬૦૦૦ માઈલ પ્રમાણ સિદ્ધગિરિ અને અષ્ટાપદ પર્વતનું અંતર યથોચિત મળી રહે છે. ચક્રવર્તી ભરતનો પ્રમાણ અંગુલ આપણા અંગુલથી ચાર હજાર ગણો હોય તો તેના માટે ૪૦૦ ગણીએ તો પણ ૧૬ લાખ માઈલ થાય છે, અને તે જ વસ્તુને ધ્યાન દેવા લાયક પુરાવાઓને અનુસરવાથી પૂર્વ દિશામાં અષ્ટાપદ ૧,૮૫૦૦૦ યોજન દૂર ગણાય છે.

પ્ર૦ વર્તમાન ભૂગોળના ૪૪ [illegible] [illegible] એટલે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?

[૧૯૮૧ માં શ્રી [illegible] [illegible] [illegible]]

નં. ૧ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

		[illegible] [illegible] [illegible]	૧૯,૪૪
૨	,,	[illegible] [illegible] [illegible]	૧,૩૬,૬૦૦
૩	,,	[illegible] [illegible] [illegible]	૧,૬૩,૯૯૦

પ્ર૦ વરઘોડાની બોલીનું શું થાય ?

ઉ૦ વરઘોડાની બોલીમાંથી વાજા વિગેરે વરઘોડાનો ખર્ચ કાઢી શકાય છે (પ્રભાવના ન કરાય) બાકીની રકમ દેવદ્રવ્ય ખાતામાં જાય.

પ્ર૦ દેવવંદનનું ઘી શેમાં કામ આવે ?

ઉ૦ દેવવંદન કરતી વખતે ઘી (પૈસા) બોલાય તે દેવદ્રવ્યમાં જાય.

પ્ર૦ પ્રતિક્રમણના સૂત્રોનું ઘી શેમાં વપરાય ?

ઉ૦ પ્રતિક્રમણના સૂત્રોનું ઘી (પૈસા) બોલાય તે જ્ઞાન ખાતામાં જાય.

પ્ર૦ ગહૂંલી ઉપરના પૈસા શેમાં નંખાય ?

ઉ૦ ગહૂંલી ઉપર પૈસા મૂકાય તે જ્ઞાનખાતામાં જાય.

પ્ર૦ ઉકાળેલા કરિયાતાનો કાળ કેટલો ?

ઉ૦ ઉકાળેલા કરિયાતાનો કાળ, પાણીના કાળ જેટલો છે.

પ્ર૦ પાણીમાં ચૂનો નાખવાથી કેટલો ટાઈમ ચાલે ?

ઉ૦ પાણીમાં ચૂનો નાખ્યા પછી ચોવીસ પ્રહર ચાલે, પાણીને ચોવીસ પ્રહર થયા પહેલા પાણી વાપરી નાખવું, ચોવીસ પ્રહર થયા પછી કાંપ કાઢવું કે સોડા નાખી કપડા પલાળવા તે કાંઈ થાય નહી, પાણીમાં ચૂનો હંમેશા નાખવો.

પ્ર૦ અસ્વાઝાય ટાળવા માટે કયું પાણી ચાલે ?

ઉ૦ અસઝાય ટાળવા માટે પાણી નવું લેવું જોઈએ.

પ્ર૦ આઠમ ચૌદશના પિડકમાં કયા સૂત્ર બોલવાં ?

ઉ૦ આઠમ ચૌદશનો વિચાર કરી [illegible] પડિકમણામાં [illegible] કરવી જ જોઈએ અને [illegible] [illegible] [illegible] ન કરે તો [illegible] [illegible] પડિકમણું [illegible] નથી.

પ્ર૦ [illegible] સુધી [illegible] તો શું [illegible] નહીં ?

ઉ૦ [illegible]

પ્ર૦ [illegible]

ઉ૦ [illegible]

અન્તે તેને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયું, અને તે કાળ કરીને બારમા દેવલોકે બાવીસ સાગરોપમની સ્થિતિએ દેવ થયો, ત્યાંથી ચ્યવી શતદ્વારા નગરીમાં મહાપદ્મરાજા થશે. તે સુમંગલ નામના ઋષિને ત્રણ વખત રથના અગ્રભાગ વડે પાડી નાખશે, તે મુનિ તેજોલેશ્યાથી બાળી ભસ્મ કરશે, એટલે મરીને સાતમી નારકીમાં જાશે, પછી મચ્છ થઈ બીજીવાર સાતમી નારકીમાં જાશે, એમ છઠ્ઠી વિગેરે સાતે નારકોમાં બબે વાર જાશે પછી જલચર વિગેરેમાં બેઇન્દ્રિય વિગેરેમાં, પૃથ્વીકાય વિગેરેમાં અનેક લાખવાર જન્મ પામશે પછી મનુષ્ય થઈ અસુરકુમાર વિગેરે થઇ પછી સમ્યક્ત્વ પામી સૌધર્મ-ઈશાન-સનત્કુમાર બ્રહ્મ, શુક્ર, આનત, આરણ, સર્વાર્થસિદ્ધ થઇ મહાવિદેહમાં દૃઢપ્રતિજ્ઞ થઇ કેવલજ્ઞાન પામશે. ત્યાર બાદ તે દૃઢપ્રતિજ્ઞ કેવલી શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહેશે કે ઘણા કાળ પહેલા હું મંખલીપુત્ર ગોશાલક હતો, ત્યાં ધર્માચાર્યની આશાતના કરવાથી દીર્ઘકાળ સંસારઅટવીમાં ભમ્યો. કોઇ પણ ગુરુની આશાતના કરશો નહીં. તે સાંભળીને ઘણા ભવ્યજીવો પ્રતિબોધ પામશે અને સંસારનો અંત કરશે.

પ્ર૦ મહોરગ જીવ કોણ છે?

(પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર પદ ૧ લું)

ઉ૦ મહોરગ જીવ સ્થલચર છે. પૃથ્વી ઉપર ચાલે છે અને પાણી ઉપર પણ પૃથ્વીની પેઠે ચાલે છે અને તે અઢીદ્વીપની બહાર હોય છે

પ્ર૦ વ્યંતર એટલે શું અને તેઓ ક્યાં રહે છે?

ઉ૦ જેનો મનુષ્ય સાથે અંતર નથી તે વ્યંતર. એક [illegible] વિશેષના [illegible] નહીં કે [illegible] રહે છે તથા [illegible] લોકમાં રહે છે તે આ પ્રમાણે— રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પિંડમાં સો યોજન ઉપર અને સો યોજન નીચે છોડીને વચમાં આઠસો યોજનમાં રહે છે તે ભવનોમાં રહે છે તથા તિર્યગ્લોક વિશેષ વ્યંતરોની રાજધાનીઓ અસંખ્ય દ્વીપ-સમુદ્ર મૂકીને [illegible] વિશેષમાં રહે છે તે નગરોમાં રહે છે. ઉર્ધ્વલોકમાં પંડક વનાદિકમાં રહે છે તે આવાસોમાં રહે છે. [illegible] ત્રણ લોકમાં છે એમ પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર પદ ૧ [illegible] છે.

પ્ર૦ અસંખ્યાતા આયુષ્યવાળા અકર્મભૂમિના તથા અંતરદ્વીપના મનુષ્યો અને તિર્યંચો મરીને ક્યાં ઉત્પન્ન થાય છે? (પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર પદ ૬ ઠું)

ઉ૦ ભવનપતિમાં અને વ્યંતરમાં ઉત્પન્ન થાય છે, તથા જ્યોતિષીમાં. અસંખ્યાતા આયુષ્યવાળા [illegible] પંચેન્દ્રિય તથા અંતરદ્વીપના મનુષ્યો સિવાય [illegible] છે તથા [illegible] [illegible] અસંખ્યાતા આયુષ્યવાળા મનુષ્યો અને તિર્યંચો [illegible] [illegible] સુધી [illegible] [illegible] ઉત્પન્ન થાય [illegible].

પ્ર૦ હે ભગવન્! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ઉ૦ સો વરસના આયુષ્યના છત્રીસ હજાર દિવસોનું પ્રમાણ થાય તેમાંથી જો વિધિ સહિત ઉત્તમ ભાવપૂર્વક તપ નિયમ આદિ સંયુક્ત એક દિવસ રાત્રિ (આઠ પહોર) પૌષધમાં રહે તો સત્તાવીશ અબજ, સત્યોતેર ક્રોડ, સત્યોતેર લાખ, સત્યોતેર હજાર, સાતસો ને સત્યોતેર પલ્યોપમ અને એક પલ્યોપમના નવ ભાગ કરીએ એવા સાત ભાગ (૨૭,૭૭,૭૭,૭૭,૭૭૭,૭/૯) આટલું દેવનું આયુષ્ય અહોરાત પોસહ વડે બંધાય.

પ્ર૦ એક પ્રહરના ધર્મકાર્યમાં ફળ કેટલું થાય ?

ઉ૦ એકસો વરસના આયુષ્યમાં બે લાખને અઠ્યાસી હજાર પ્રહર થાય. તેમાંથી એક પહોર પણ ધર્મની આરાધનાવાળો પસાર થાય તો-ત્રણસો સુડતાલીશ ક્રોડ, બાવીશ લાખ, બાવીશ હજાર, બસો ને બાવીશ અને એક પલ્યોપના નવ ભાગ કરે એવા બે ભાગ, એટલું દેવનું આયુષ્ય બાંધે

પ્ર૦ એક મુહૂર્ત સામાયિકમાં ફળ કેટલું થાય ?

ઉ૦ સો વરસના આયુષ્યમાં દશ લાખ એંશી હજાર

મુહૂર્ત (બે ઘડી-૪૮ મિનિટ) થાય. એક સામાયિક બે ઘડી મુહૂર્તનું થાય છે. તે બે સમયન્યૂનપૂર્ણ મિનિટના [illegible] સહિત થાય તો સારું કહેવાય. ઓગણત્રીસ લાખ, [illegible] હજાર, નવસો પચીસ અને એક પલ્યોપમના આઠ ભાગ કરી એવા ત્રણ ભાગ એટલું દેવનું આયુષ્ય એક જ ઘડીના સામાયિક વડે બંધાય.

પ્ર૦ એક ઘડીના ધર્મકાર્યમાં ફળ કેટલું થાય?

ઉ૦ [illegible] [illegible] લાખ. આઠ હજાર ઘડીઓ થાય તેમાંથી એક ઘડી પણ ઉત્તમ ભાવનાપૂર્વક અરિહંત દેવની આરાધનામાં શુદ્ધપૂર્વક ધર્મમાં જાય તો [illegible] [illegible]. ઓગણપચાસ લાખ, [illegible] હજાર, [illegible] [illegible] [illegible] એટલા પલ્યોપમનું દેવનું આયુષ્ય બંધ થાય.

પ્ર૦ એક નવકારવાળીના ધર્મકાર્યમાં ફળ કેટલું થાય?

ઉ૦ [illegible] [illegible] [illegible] ગણે તો [illegible] દેવનું આયુષ્ય બાંધે.

પ્ર૦ એક નવકાર મંત્રના ધર્મકાર્યમાં ફળ કેટલું થાય?

ઉ૦ એક નવકાર [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] દેવનું આયુષ્ય બંધ થાય.

ઉ૦ આદિ વર્ગમૂળોના વર્ગો અગાઉ બતાવ્યું છે [illegible] પુરુ થાય ત્યારે એક ગોળની વર્ગમૂળરૂપ [illegible] થઈ શકે છે. એમ ઔદારિક વર્ગણાના વર્ગો ઔદારિકપણે પરિણમીને પૂરા પરમાણુ રૂપ [illegible] થાય. ત્યારે વૈક્રિય વર્ગણાના વર્ગમૂળરૂપે બની શકે છે અને આહારક વર્ગણાના વર્ગમૂળે પણ બની શકે છે એમ બધી વર્ગમૂળરૂપ બની શકે છે.

પ્ર૦ પુદ્ગલનો સ્વભાવ કેવો હોય છે?

ઉ૦ કેટલાક પુદ્ગલોના [illegible] સ્વભાવ [illegible] છે. [illegible], ચંદન, મોતી વિગેરે આવા પુદ્ગલોના સ્વભાવ [illegible] છે, એમ આપણું શરીર છે તેના [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible]

[illegible]

પ્ર૦ પુદ્ગલના [illegible] કેવો હોય છે?

[illegible]

પ્ર૦ સ્થવિરકલ્પી તથા જિનકલ્પી સાધુઓને ગર્ભવતી સ્ત્રીના હાથથી આહાર-પાણી વહોરવા કલ્પે કે નહિ?

ઉ૦ શ્રી પિંડનિર્યુક્તિની ટીકામાં લખ્યું છે કે-જો કોઇ સ્ત્રી ગર્ભવતી હોય તો તે ગર્ભવતી સ્ત્રીના હાથથી ગર્ભ જે દિવસે ધારણ કરે, તે જ દિવસથી જિનકલ્પી સાધુઓ આહાર ગ્રહણ કરે નહિ. અને સ્થવિરકલ્પિક સાધુઓ તો આઠ મહિના સુધી ગર્ભવતી સ્ત્રીના હાથથી આહાર ગ્રહણ કરે. નવમે મહિને તો બેસવા-ઉઠવાએ કરીને વહોરાવતા ગર્ભને પીડા થવાના કારણથી તેની પાસેથી આહારગ્રહણ કરે નહિં. પણ બેઠેલી હોય તો તે બેઠી બેઠી જ આપે અને ઉભી હોય તો ઉભી ઉભી જ આપે અને તેથી ગર્ભને પીડા થતી ન હોવાથી લઇ પણ શકે.

પ્ર૦ આગમવ્યવહારીના કેટલા ભેદ?

ઉ૦ શ્રી શ્રાદ્ધજીતકલ્પની ટીકામાં તથા શ્રી યતિજીત-કલ્પસૂત્રની ટીકામાં લખેલ છે કે ૧ કેવલજ્ઞાનીઓ, ૨ મનઃપર્યવજ્ઞાનીઓ, ૩ અવધિજ્ઞાનીઓ, ૪ ચૌદ પૂર્વધરો, ૫ દશપૂર્વધરો, અને ૬ નવ પૂર્વધરો, આ પ્રમાણે આગમવ્યવહારીના છ ભેદ છે. તેમાં છઠા ભેદમાં નવ પૂર્વધરો કહેલ છે તેથી તે અવશ્ય હોવા સંભવ છે, આઠ પૂર્વધરો સાત, છ, પાંચ, ચાર, બે, એક અને અર્ધ પૂર્વધર, શ્રી આચારાંગ, શ્રી સૂત્રકૃતાંગ આદિ અગિયાર અંગના ધારીઓ; શ્રી નિશીથ, બૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર, દશાશ્રુતસ્કંધ, અને શ્રી પંચકલ્પાદિ

પ્ર૦ પરકાયપ્રવેશ વિદ્યા કેવી રીતે ?

ઉ૦ પરકાયપ્રવેશની વિદ્યા તે એક શરીરમાંથી બીજા શરીરમાં જીવ જાય. ત્રીજામાં જાય વિગેરે. યોગસિદ્ધિ છે.

પ્ર૦ નવ નારૂં અને નવ કારૂં તે અઢાર વર્ણ કયા ?

ઉ૦ નવ નારૂં તે આ પ્રમાણે. ૧ ઘાંચી, ૨ મોચી, ૩ ઘાંચછા, ૪ ધોબી, ૫ લુહાર, ૬ દરજી, ૭ માછી, ૮ મિલ્લ, ૯ ગોવાલ અને નવ કારૂં તે આ પ્રમાણે. ૧ કાંઠવિક, ૨ કૌટુંબીક, ૩ કુંભાર, ૪ સોની, ૫ માલી, ૬ તંબોલી, ૭ હજામ. ૮ કાછિક, ૯ ગાંધર્વ. એવી રીતે અઢારવર્ણ થાય છે.

પ્ર૦ ચોવીશ તીર્થંકરોનો દીક્ષાતપ, કેવલજ્ઞાનતપ, મોક્ષતપ કેટલો ?

ઉ૦ પાંચમા તીર્થંકરે નિત્ય ભોજન કરી દીક્ષા લીધી છે બારમા તીર્થંકરે એક ઉપવાસ કરીને દીક્ષા લીધી છે, ત્રેવીશમા અને ઓગણીશમા તીર્થંકરે ત્રણ-ત્રણ ઉપવાસ કરીને દીક્ષા લીધી છે. બાકીના વીશ તીર્થંકરોએ છઠ્ઠ ભકતે દીક્ષા લીધી છે પહેલા, ઓગણીશમા, બાવીશમા, ત્રેવીશમા એ ચાર તીર્થંકરો અઠ્ઠમભકતે કેવલજ્ઞાન પામ્યા છે. બારમા તીર્થંકર એક ઉપવાસ કરીને કેવલજ્ઞાન પામ્યા છે. બાકીના ઓગણીશ તીર્થંકર છઠ્ઠ ભકતે કેવલજ્ઞાન પામ્યા છે. પહેલા તીર્થંકર છ ઉપવાસે મોક્ષે ગયા છે અને ચોવીશમા છઠ્ઠ કરીને મોક્ષે ગયા છે. બાકી વચલા બાવીશ તીર્થંકરો માસક્ષમણ કરીને મોક્ષે ગયા છે.

પ્ર૦ પાંચ પ્રકારે દશનો વિનય કરવો તે કેવી રીતે?

ઉ૦ વિનયના પાંચ પ્રકાર:- ૧ બાહ્યથી ભક્તિ, ૨ હૃદયનો પ્રેમ, ૩ ગુણની સ્તુતિ, ૪ અવગુણ ઢાંકવા, ૫ આશાતના ન કરવી, એ પ્રકારે— ૧ અરિહંત, ૨ સિદ્ધ, ૩ પ્રતિમા, ૪ ચૈત્ય, ૫ ધર્મ, ૬ સાધુ, ૭ સૂરિ, ૮ ઉપાધ્યાય, ૯ પ્રવચન, ૧૦ દર્શન. એ દશનો વિનય કરવો.

પ્ર૦ કૃત્રિમ નપુંસક શું શું પામે?

ઉ૦ કૃત્રિમ નપુંસક ચૌદપૂર્વ વિગેરે બધી પદવીઓ પામે છે.

પ્ર૦ વાણીના આઠ સ્થાન કયા?

ઉ૦ કંઠ, તાળુ, મૂર્ધ, દાંત, હોઠ, જિહ્વા, ઉર, નાસિકા.

પ્ર૦ સોલ જાતિના વચન કયા?

ઉ૦ ૧ એકવચન-ઘટઃ, ૨ દ્વિવચન-ઘટૌ, ૩ બહુવચન-ઘટાઃ, ૪ પુંલિંગ-નરઃ, ૫ સ્ત્રીલિંગ-નદી, ૬ નપુંસકલિંગ-નયનમ્, ૭ અતીતકાલ-अकरोत, ૮ અનાગતકાલ-करिष्यति, ૯ વર્તમાનકાલ-करोति, ૧૦ પરોક્ષ વચન એ કાર્ય તેણે કર્યું. ૧૧ પ્રત્યક્ષ વચન-એમ કરે છે, ૧૨ ઉપનીત અપનીત-પહેલો ગુણ પછી અવગુણ જેમ એ સ્ત્રી સુશીલ છે પણ કાલી છે, ૧૩ અપનીત ઉપનીત-પહેલો અવગુણ પછી ગુણ જેમ એ પુરુષ કુશીલ છે પણ પંડિત છે, ૧૪ ઉપનીત ઉપનીત-પહેલો ગુણ ને પછી પણ ગુણ, જેમ એ

શક્તિ છે પણ સૌધર્મ દેવલોક સુધી જાય છે.

(ભગવતી સૂ૦ શ૦ ૩ ઉ૦ ૨.)

પ્ર૦ મહાશિલાકંટક સંગ્રામમાં કેટલા મરાયા અને તેની ગતિ કઈ? (ભગવતી સૂ૦ શ૦ ૭. ઉ૦ ૯.)

ઉ૦ મહાશિલાકંટક સંગ્રામમાં ચોરાશી લાખ અને રથમૂશલ સંગ્રામમાં છન્નું લાખ મનુષ્યો મરાયા. તેમાં એક વરુણપુત્ર અનશન કરી દેવલોકે ગયો અને તેને સામો મારનાર વરુણ પ્રમાણે હો એમ કહેવાથી મનુષ્ય થયો, દશ હજાર માછલા થયા, બાકી નરક-તિર્યંચમાં ગયા.

પ્ર૦ દશ વસ્તુ છદ્મસ્થ જોઈ ન શકે તે કઈ?

ઉ૦ ૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૪ જીવ, ૫ પરમાણુ-પુદ્ગલ, ૬ શબ્દ, ૭ ગંધ, ૮ વાયુ, ૯ આ જીવ જિન થાશે કે નહિં, ૧૦ આ જીવ સર્વ દુઃખનો અંત કરશે કે નહિં.

પ્ર૦ દશ પ્રકારની લબ્ધિ કઈ?

ઉ૦ ૧ જ્ઞાનલબ્ધિ, ૨ દર્શનલબ્ધિ, ૩ ચારિત્રલબ્ધિ, ૪ દેશવિરતિલબ્ધિ, ૫ દાનલબ્ધિ, ૬ લાભલબ્ધિ, ૭ ભોગલબ્ધિ, ૮ ઉપભોગલબ્ધિ, ૯ વીર્યલબ્ધિ, ૧૦ ઈન્દ્રિયલબ્ધિ.

પ્ર૦ ઘોડો દોડે ત્યારે અવાજ શેનો થાય?

ઉ૦ ઘોડો દોડે ત્યારે હૃદય અને લીવર વચ્ચે કર્કટ નામે વાયુ ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે ખુ ખુ શબ્દ થાય છે.

પ્ર૦ ચાર અનુષ્ઠાન કયા ?

ઉ૦ ૧ પ્રીતિ અનુષ્ઠાન-ધર્મના કાર્યમાં બીજા કાર્યોનો ત્યાગ કરીને એકનિષ્ઠાથી કરે તે.

૨ ભક્તિઅનુષ્ઠાન-ધર્મના કાર્યમાં બહુમાનપૂર્વક કરવું તે

૩ વચનાનુષ્ઠાન-બધા ધર્મકાર્યમાં આગમને અનુસારે પ્રવૃત્તિ કરવી તે.

૪ અસંગાનુષ્ઠાન-અત્યંત અભ્યાસથી ચંદનગંધના ન્યાયે સહજભાવે જે ક્રિયા કરાય તે.

પ્ર૦ પાંચ ક્રિયા કઈ ?

ઉ૦ ૧ વિષાનુષ્ઠાન-પૌદ્ગલિક સુખની આ ભવમાં ઇચ્છા કરાય તે.

૨ ગરાનુષ્ઠાન-દેવ, ચક્રવર્તિ, રાજા વિગેરે થવાની પરભવની ઇચ્છાથી થાય તે.

૩ અનનુષ્ઠાન-ઓઘસંજ્ઞા કે લોકસંજ્ઞાથી સંમૂર્છિમની પેઠે ક્રિયા કરાય તે.

૪ તદ્દહેતુ અનુષ્ઠાન-આશંસારહિત મોક્ષના ઉદ્દેશથી જે કરાતું હોય તે. તેવા જીવો ચરમાવર્તમાં આવેલા જાણવા.

૫ અમૃતાનુષ્ઠાન-ચંદનગંધની માફક સ્વાભાવિક શુદ્ધ એવો ભાવધર્મ જેના હૃદયમાં હોય તે.

પ્ર૦ છ આવશ્યકમાં કયા કયા અનુષ્ઠાન હોય ?

ઉ૦ આચાર્યજી ભગવાન સામે ઢોણી રખાય તેટલા ઉંચા રખાય, નાભીથી ઉંચા રાખવા જોઈએ.

પ્ર૦ દ્રૌપદી અને કુંતાજી ક્યા ઠેકાણે છે?

ઉ૦ દ્રૌપદી અને કુંતાજી બન્ને મોક્ષમાં ગયા છે.

પ્ર૦ હરિણૈગમેષીનો જીવ કોણ થયો?

ઉ૦ હરિણૈગમેષીનો જીવ દેવર્ધિગણિ ક્ષમાશ્રમણ થયા.

પ્ર૦ ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવો અને સામાનિક દેવોના વિમાનો ક્યાં છે? ((સેનપ્રશ્નમાંથી)

ઉ૦ ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવોના કાન્તિમય વિમાનો અને સામાનિક દેવોના શતકાન્ત રત્નમય વિમાનો દક્ષિણ દિશામાં ઇન્દ્રના વિમાનોથી જુદા હોય છે, એમ દેવેન્દ્રઃ નરકેન્દ્રઃ ગ્રંથની ટીકામાં છે.

પ્ર૦ ચક્રવર્તિના ચક્ર વિગેરે સાત રત્નો એક જીવમય હોય કે અસંખ્યાત જીવમય હોય અને તે જીવોની આ-

દરેકમાં અસંખ્યાતા જીવ કહ્યા છે તે અનુસારે ગોરસ અને આગળમાં પણ એ સ્થાનકોમાં અસંખ્યાતા જીવો સંભવે છે પણ નક્કી કે અમુક સંખ્યા નથી.

પ્ર૦ મદિરા, મધ, માંસ અને માખણમાં અસંખ્યાત જીવો તે વર્ણવાળા ઉપજે છે તે કેટલી ઇન્દ્રિયવાળા હોય?

ઉ૦ મદિરા, મધ, માખણમાં બેઇન્દ્રિય જીવો અસંખ્યાત ઉપજે છે અને માંસમાં તરત જ બાદર નિગોદરૂપ સંમૂર્છિમ એકેન્દ્રિય અનંત જીવો ઉપજે છે, અને બેઇન્દ્રિયો અસંખ્યાતા ઉપજે છે, તથા મનુષ્યના માંસમાં તો બાદર નિગોદ એકેન્દ્રિયો અને બેઇન્દ્રિયો અને સંમૂર્છિમ પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય ઉપજે છે, એમ શાસ્ત્રવચન મુજબ સંભવે છે. (યોગશાસ્ત્ર)

પ્ર૦ દેવોને અવધિ વિગેરે જ્ઞાન હોવાથી પૂર્વભવમાં ભણેલ શ્રુતજ્ઞાન કેટલું સંભવે ?

ઉ૦ મહાભાષ્યમાં અગિયાર અંગનું કહેલ છે.

પ્ર૦ તિર્યંચો વૈક્રિય શરીર બનાવે તે મૂલ શરીર સાથે સંબંધવાળું હોય કે નહિં ?

ઉ૦ સંબંધવાળું હોય અને અસંબંધવાળુંયે હોય.

પ્ર૦ સૌધર્મ વિગેરે દેવો અમો અમુક સ્થળે ઉપજીશું એમ જાણે કે નહિં ?

ઉ૦ તેવા પ્રકારનું જ્ઞાન હોય તો કોઇક જાણે અને

સાધુઓને તો જીરાવાળા પાપડ વિગેરે કલ્પે પણ છે એમ પ્રવૃત્તિ છે.

પ્ર૦ જેમ આ ભરતક્ષેત્રમાં વીર ભગવંતના જન્મનક્ષત્રે ભસ્મગ્રહ આવેલ છે તેમ બીજા ક્ષેત્રોમાં તીર્થંકરોના જન્મ નક્ષત્રમાં તે આવ્યો છે કે નહિં ? તેમ જ અહીં બહુ કુમતો છે, તેમ બીજે છે કે નહિં ?

ઉ૦ દશેય ભગવાનના ચ્યવન વિગેરે કલ્યાણકો એક જ નક્ષત્રમાં થાય છે એમ આગમમાં કહેલ છે માટે ભસ્મ-ગ્રહનું સંક્રમણ સર્વ ઠેકાણે સરખું જ છે, અને દશેય ક્ષેત્રમાં દસ દસ આશ્ચર્યો હોય છે તેમાં કેટલાક એજ હોય છે અને કેટલાક જુદા હોય છે

પ્ર૦ નિવિયાતા દુધથી બનેલું દહીં નિવિયાતું થાય કે નહિ ?

ઉ૦ થાય છે.

પ્ર૦ મેરુપર્વતમાં વિકલેન્દ્રિય જીવોનો સદ્ભાવ છે કે નહિ ?

ઉ૦ પન્નવણાસૂત્રમાં ઉદ્ગુલોએ તદેકદેશભાગ-એટલે ઉર્ધ્વલોકમાં મેરુપર્વતની વાવડી વિગેરેમાં બેઇન્દ્રિય વિગેરે હોય એમ સંભવે છે.

પ્ર૦ અનાદિ નિગોદના ભવ્ય જીવને જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની સત્તા હોય છે તેમ અભવ્યને હોય કે નહિ ?

ઉ૦ અભવ્યને સત્તા હોય પરંતુ અભવ્યપણું હોવાથી

અને જંબૂદ્રીપપન્નત્તિ વિગેરેમાં છે.

પ્ર૦ સ્ત્રી અને સચિત્તનો સંઘટ્ટો નિરંતર વર્જવાનો છે તેમાં પરંપર સંઘટ્ટો કેટલી સંખ્યા સુધી ગણવો?

ઉ૦ તે બન્નેનો પરંપર સંઘટ્ટો વચમાં એક અને બેથી થાય તે વર્જવો અને ત્રણ વિગેરેથી થાય તે સંઘટ્ટો ગણાતો નથી.

પ્ર૦ જિનમંદિરમાં પચ્ચખ્ખાણ પારવું કલ્પે કે નહિં?

ઉ૦ પચ્ચખ્ખાણ પારવું સુઝે છે એવો સંપ્રદાય છે.

પ્ર૦ સ્પર્શ વિગેરે ત્રણ ઇન્દ્રિયો નવ યોજન દૂરથી પોતાના વિષયને ગ્રહણ કરે છે તેમાં કયા દષ્ટાંતો બતાવ્યા છે?

ઉ૦ નવ યોજન દૂર વરસાદ વરસ્યો હોય તે જલના પુદ્ગલો ત્યાંથી આવી શરીરને સ્પર્શે છે અને તે દૂર પ્રદેશથી માટીના પુદ્ગલો આવી રસના અને નાસિકાએ લાગી ગંધ અને રસનું જ્ઞાન કરાવે છે, એમ પુષ્પમાલા ટીકાથી જાણવું.

પ્ર૦ સંસારમાં ફરતો એક જીવ કેટલી વખત ઇન્દ્રપણું અને ચક્રવર્તિપણું પામી શકે?

ઉ૦ બે વખત પામી શકે એમ ભગવતી સૂત્રમાં છે, પરંતુ પ્રાયે કદી બહુ વખત ન પામે.

પ્ર૦ બ્રહ્મ દેવલોકથી ઉપર સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવો વધારે છે કે મિથ્યાદૃષ્ટિ વધારે છે?

પ્ર૦ દીક્ષિત થયેલા પંદરસો તાપસોને ગૌતમસ્વામીજીયે લબ્ધિ થકી દુધપાકે પારણું કરાવ્યું તે વૈક્રિય દુધપાક હતો કે નહિ ?

ઉ૦ તે વૈક્રિય ન હતો પરંતુ અક્ષીણ મહાનસ લબ્ધિએ કરી બધાને પહોંચે તેટલો દુધપાક થઈ ગયો.

પ્ર૦ સ્વપ્નપાઠકો પેઠે ચારણશ્રમણ ઋષિ વિગેરે સ્વપ્ન ફલને કહે કે નહિ?

ઉ૦ ચારણશ્રમણ ઋષિઓ પણ સ્વપ્નપાઠક પેઠે સ્વપ્ન-ફલ કહે છે.

પ્ર૦ ચાર દેવ નિકાયોમાં વિમાનના અધિપતિ દેવો સમ્યગ્દષ્ટિ હોય કે મિથ્યાદષ્ટિ હોય ?

ઉ૦ વિમાનના અધિપતિપણે જે દેવ ઉપજે તે સમ્યગ્-દષ્ટિ જ હોય છે કોઇપણ કાળે મિથ્યાદષ્ટિ હોતા નથી આ પ્રકારની અનાદિ કાલની જગત વ્યવસ્થા છે.

પ્ર૦ વિકલેન્દ્રિય જીવો મરી મનુષ્ય થઇને મોક્ષે જાય કે નહિ ?

ઉ૦ વિકલેન્દ્રિય જીવો પોતાના ભવથી ચવી મનુષ્ય થઇ મોક્ષે જાય નહિ, પણ સર્વવિરતિ પામી શકે, એમ સંગ્રહણી ટીકા વિગેરમાં છે.

પ્ર૦ સાધુની પેઠે સાધ્વીને ચારણશ્રમણ લબ્ધિ હોય કે નહિ?

ઉ૦ ચારણલબ્ધિ સાધ્વીને ન હોય, કેમ કે લબ્ધિ

ઉ૦ અસજ્ઝાયમાં પડિમાવાહક શ્રાવિકાઓ મૌનથી પોસહ અને કાઉસ્સગ્ગો કરે છે એમ વૃદ્ધવાદ છે.

પ્ર૦ ઐરાવણ વિગેરે દેવો, સર્વ કાલ હાથી ઘોડા કે બળદની આકૃતિવાળા હોય કે દેવ આકૃતિવાળા હોય અથવા વાહન બનવાના અવસરે હાથી વિગેરેનું સ્વરૂપ ધારણ કરે? તેઓની દેવાંગનાનું સ્વરૂપ પણ કેવું હોય?

ઉ૦ ઐરાવણ વિગેરે દેવો, વાહન બનાવવાના અવસરે હાથી વિગેરે રૂપ ધારણ કરે છે. બીજી વખતે તો દેવરૂપે હોય છે અને તેઓની સ્ત્રીઓ તો સદા દેવીરૂપે જ હોય છે.

પ્ર૦ મીઠામાં નાંખેલા કેરા વિગેરે તડકે મુકી પછી તેલ વિગેરે નાંખ્યા હોય તો સંધાન બોળ થાય કે નહિ?

ઉ૦ મીઠામાં નાંખેલા કેરા વિગેરેમાં રહેલું જલ ત્રણ દિવસ તડકે નાંખતા જો સુકાય નહિ, તો સંધાન થાય છે એટલે અભક્ષ્ય છે.

પ્ર૦ જીવાભિગમ સૂત્ર વિગેરેમાં નપુંસકને ચારિત્ર કહ્યું છે તે કયું ચારિત્ર લેવું?

ઉ૦ જાતિ નપુંસક, સમકિત અને દેશવિરતિ સુધી સ્વીકાર કરી શકે છે પણ આગળ ચઢી શકતો નથી, તેથી મોક્ષ સુધીની પ્રાપ્તિ કૃત્રિમ નપુંસકોને હોય છે.

પ્ર૦ જ્યારે સગરચક્રીના પુત્રોએ અષ્ટાપદની રક્ષા માટે ઈ ખોદી તે વખતે નાગકુમારોના ભવનોમાં માટી અને

ત્યારે ૧૧ ગણધરમાં કોણ દેશના આપે ?

ઉ૦ દીક્ષાએ મોટા હોવાથી ગૌતમસ્વામી હાજર હોય તો તે જ દેશના આપે અને હાજર ન હોય તો હાજરમાંથી જે મોટા હોય તે આપે છે.

પ્ર૦ આકાશનો પ્રદેશ અને પુદ્‌ગલ પરમાણુ આ બેમાંથી સૂક્ષ્મ કોણ છે ?

ઉ૦ એ બન્નેયનો વિભાગ થતો ન હોવાથી પ્રદેશની અપેક્ષાએ બન્ને તુલ્ય છે. પણ અવગાહનાની અપેક્ષાએ તો એક આકાશપ્રદેશમાં અનંતા પરમાણુ અવગાહી શકે છે, તે વિશેષ જાણવો.

પ્ર૦ જઘન્યથી તીર્થંકર પ્રભુ પાસે એક ક્રોડ દેવો હોય તે કઈ નિકાયના હોય ?

ઉ૦ ચારે નિકાયના મળી એક ક્રોડ દેવો હોય છે એમ નામમાલામાં છે.

પ્ર૦ જિનેશ્વરના સમવસરણમાં સંખ્યાતા દેવો માય કે અસંખ્યાતા માય ?

ઉ૦ યોગશાસ્ત્રની ટીકામાં કહ્યું છે કે સમવસરણમા અસંખ્યાતા સુર નર વિગેરે માઇ જાય છે, માટે તેમાં કાંઈ અયોગ્ય નથી.

પ્ર૦ જે અરિહંત આદિ વીશ પદનું આરાધન કરે છે તેમાં તે પદનું ગણણું ઉપવાસના દિવસે જ કરાય કે ત્રણ દિવસ સુધીમાં કરાય ?

અનંતાનન્ત પુદ્ગલમય મહાસ્કંધ જીવાધિષ્ઠિત હોવાથી, સચિત્ત કહેવાય છે અને તેથી બીજો પુદ્ગલમય છે તે તો વિસ્રસા પરિણામથી બનેલો તે સંપૂર્ણ લોકમાં ફેલાયેલો અચિત્ત મહાસ્કંધ કહેવાય છે, આ પ્રકારે અનેક મહાસ્કંધો સંપૂર્ણ લોકમાં પ્રસરનારા કેવળીઓએ દેખ્યા છે તે વિષે વિશેષાવશ્યક ટીકાની પીઠિકામાં દ્રવ્ય વર્ગણાનો અધિકાર જોવો.

પ્ર૦ જિનેશ્વરો ગૃહસ્થપણામાં કેવલી અથવા સાધુને પ્રણામ કરે કે નહિ ?

ઉ૦ આ બાબતમાં નિષેધ જાણેલ નથી.

પ્ર૦ ૫૬ દિક્કુમારીઓ કુમારી કેમ કહેવાય છે ?

ઉ૦ જેમ સર્વે ભવનપતિ દેવોને ક્રીડા પ્રિય હોય છે તેથી તેઓ કુમાર કહેવાય છે તેમ દિક્કુમારીઓ પણ ભવન-પતિ દેવી હોવાથી કુમારી કહેવાય છે.

પ્ર૦ જ્યાં જલ છે ત્યાં વનસ્પતિ છે તો શ્રાવકને ઘડા અગર ગોળા વિગેરેમાંથી પાણી વાપરતા વનસ્પતિકાયની વિરાધના લાગે કે નહિ !

ઉ૦ ઘડા વિગેરેનું પાણી વાપરવાથી વનસ્પતિની વિરા-ધના થાય છે, પરંતુ તેના પચ્ચખાણ વ્યવહારિ વનસ્પ-તિને આશ્રયીને હોય છે.

પ્ર૦ અનાદિ નિગોદના જીવો કયા કારણોથી બહુ કર્મ બાંધીને નિગોદમાં પડ્યા રહે છે ?

પ્ર૦ સાધુઓને અને શ્રાવકોને કાળવેળાએ અને અસજ્ઝાયના દિવસોમાં ચઉસરણ પયન્નો ગણવો કલ્પે કે નહિ?

ઉ૦ કાલવેળાએ અને અસજ્ઝાયના દિવસોમાં પણ ચઉસરણ પયન્નો ગણવો કલ્પે છે.

પ્ર૦ અવધિજ્ઞાનીઓ અને મનઃપર્યવજ્ઞાનીઓ કેટલા ભવો કરે?

ઉ૦ ભગવતી સૂત્રના આઠમા શતકના બીજા ઉદ્દેશામાં કહ્યું છે કેઃ- હે ભગવન્! આભિનિબોધિક જ્ઞાનીને કાલથી કેટલું અંતર હોય? હે ગૌતમ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંતો કાલ, યાવત્ દેશે ઉણ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન કાલ અવધિજ્ઞાનીને હોય છે. આ પ્રમાણે શ્રુતજ્ઞાની અને મનઃપર્યવજ્ઞાનીનું જાણવું અને કેવલજ્ઞાનીને અંતર નથી. આ પાઠથી અવધિજ્ઞાનીઓ અને મનઃપર્યવજ્ઞાનીઓ અનંતા ભવ કરે તેમ જણાય છે.

પ્ર૦ અભવ્ય પાદપોપગમન અણસણ કરે કે નહિ?

ઉ૦ જેમ અભવ્ય, દ્રવ્યક્રિયાથી નવમા ગ્રૈવેયકના આયુષ્યબંધને યોગ્ય ઉત્તમ સામાચારીવાળું ચારિત્ર પાળે છે તેમ પાદપોપગમન અણસણને પણ કરે છે.

પ્ર૦ અચલગચ્છવાલાએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલા પ્રતિમાજી પૂજાય કે નહિ?

ઉ૦ અચલગચ્છવાલાએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલી પ્રતિમાજી પણ

ન હોય તો કદાચિત્ તેની પૂજામાં ઉચ્ચરેલ સમકિતનો ભંગ થતો નથી કેમ કે- દેવાભિયોગરૂપ-છીંડી, ઉચ્ચરતી વખતે મોકળી રાખવામાં આવી હોય છે.

પ્ર૦ નિરંતર ઘણા જીવો મુક્તિમાં જાય છે, પરંતુ મુક્તિમાં સંકડાશ થતી નથી અને સંસાર પણ ખાલી થતો નથી. તેનું દૃષ્ટાંત શું ?

પ્ર૦ જેમ ભૂમિની માટી વરસાદના પાણીથી ઘસડાતી સમુદ્રમાં નિરંતર જાય છે, તો પણ સમુદ્ર પુરાઈ જતો નથી અને ભૂમિમાં ખાડો પડતો નથી તેવી રીતે મુક્તિમાં આ દૃષ્ટાંત જાણવું.

પ્ર૦ એક કુલના વિદ્યમાન કેટલા પુરુષોએ કરી કુલ-કોટી કહેવાય ?

ઉ૦ એક કુલના ૧૦૮ પુરુષો વિદ્યમાન હોય તે કુલ-કોટી કહેવાય એમ પ્રસિદ્ધિ છે.

પ્ર૦ ભગવાન મહાવીર પ્રભુએ કાનમાંથી ખીલા ખેંચી કાઢયા, તે વખતે મોટી ચીસ કેમ પાડી ? કેમ કે- પ્રભુ તો અનન્ત બળી છે ?

ઉ૦ અનંત બળવાળાપણું ભગવાનને ક્ષાયિક વીર્યને આશ્રયીને જ હોય છે, તેથી પ્રબળ પીડાએ કરી ભગવાને છદ્મસ્થપણામાં ચીસ પાડી દીધી. તેમાં કાંઈપણ અયુક્ત-પણું નથી.

પ્ર૦ શાલિભદ્રને માટે ગોભદ્રદેવ અલંકાર વિગેરે વસ્તુ

વ્રત તો અભયદાનરૂપ છે, તેથી બાર વ્રતો દાનધર્મમાં આવી જાય છે, તેમ જ સર્વ વ્રતો પચ્ચખ્ખાણરૂપ છે અને પચ્ચખ્ખાણ તે તપ છે, તેથી તપધર્મમાં પણ આવે છે, પહેલું વ્રત દાનમાં, ચોથું વ્રત શીલમાં, આ પ્રકારે બાર વ્રતો દાનાદિક ચારે પ્રકારમાં સમાઇ જાય છે.

પ્ર૦ અનાદિ કાલથી જીવ સંસારમાં રહેલ છે, તેથી તેને અન્ય જીવો સાથે લેણું અને દેણું થાય તે આપ્યા સિવાય છૂટાય કે નહિ ?

ઉ૦ આમાં એકાંતપણું નથી, જો તપ અને સ્વાધ્યાય વિગેરેથી કર્મની નિર્જરા થઇ ગઇ હોય, તો તે ચૂકાવ્યા વિના છૂટી શકે છે. એટલે મોક્ષમાં પહોંચી શકે છે, અને કર્મનિર્જરા ન કરી હોય તો તે લેણું-દેણું આપવું પડે છે, પછી છૂટી શકે છે.

પ્ર૦ ચક્રવર્તિ કેટલા કાળે મોક્ષે જાય ?

ઉ૦ જઘન્યથી તે ભવમાં જ મુક્ત થાય, અને ઉત્કૃષ્ટથી તો કિંચિત્ ન્યૂન અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત કાલે પણ મોક્ષમાં જાય છે.

પ્ર૦ ત્રણ કાળવેળાએ પૂજા કેમ થાય ?

ઉ૦ ત્રણ કાળ વેળાએ પૂજા કરાય તે ત્રિકાળપૂજા કહેવાય છે અને કારણ હોય તો આગળ પાછળના વખતમાં પણ ત્રણ વખત કરી હોય તે પણ ત્રિકાળપૂજા કહેવાય છે.

પ્ર૦ જન્મ સૂતકમાં અને મરણ સૂતકમાં પ્રભુપ્રતિમાની

ઉપજે છે. (પન્નવણા સૂત્ર)

પ્ર૦ પુષ્કરાર્ધ દ્વીપમાં રહેલા મનુષ્યો પૂર્વ અને પશ્ચિમ તરફ ૨૧ લાખ ૩૪ હજાર, પાંચસો સાડત્રીશ યોજન છેટેથી સૂર્યને દેખે છે, એમ સંગત કેમ થઇ શકે ? કેમ કે ચક્ષુ-ઇન્દ્રિયનો તેટલો વિષય નથી.

ઉ૦ એક લાખ યોજન અધિક સુધી ચક્ષુ ઇન્દ્રિયનો વિષય કહેલ છે તે અપ્રકાશ્ય વસ્તુને આશ્રયીને છે, પણ જે વસ્તુ પોતે પ્રકાશક છે તેને આશ્રયીને તો ચક્ષુ ઇન્દ્રિયનો વિષય અધિક પણ સંભવે છે, એ પ્રમાણે પન્નવણા ટીકા વિગેરેમાં સ્પષ્ટ કહેલ છે.

પ્ર૦ શુદ્ધ હ્રુદયથી સારા ભાવે જે જે સચિત્ત વસ્તુ ખાવાનો ત્યાગ કરે છે તે જીવોને તે તે યોનિમાં જઇ તીવ્ર દુઃખો વેઠવાં પડતાં નથી આવા અક્ષરોની ગાથા કયા ગ્રંથમાં છે ?

ઉ૦ છૂટક પાનામાં છે.

પ્ર૦ ગણિવિજ્જા પયન્નામાં નવ ક્ષેત્રો કહેલ છે, તે શી રીતે છે ?

ઉ૦ સાત ક્ષેત્રો તો-પ્રતિમા-ચૈત્ય-જ્ઞાન-સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકા આ પ્રસિદ્ધ છે અને પ્રતિષ્ઠા અને તીર્થ-યાત્રા આ બે ક્ષેત્રે. તેમાં ઉમેરવાથી નવ ક્ષેત્રો થાય છે

સમાપ્ત

